FRANÇOISE

SAGAN

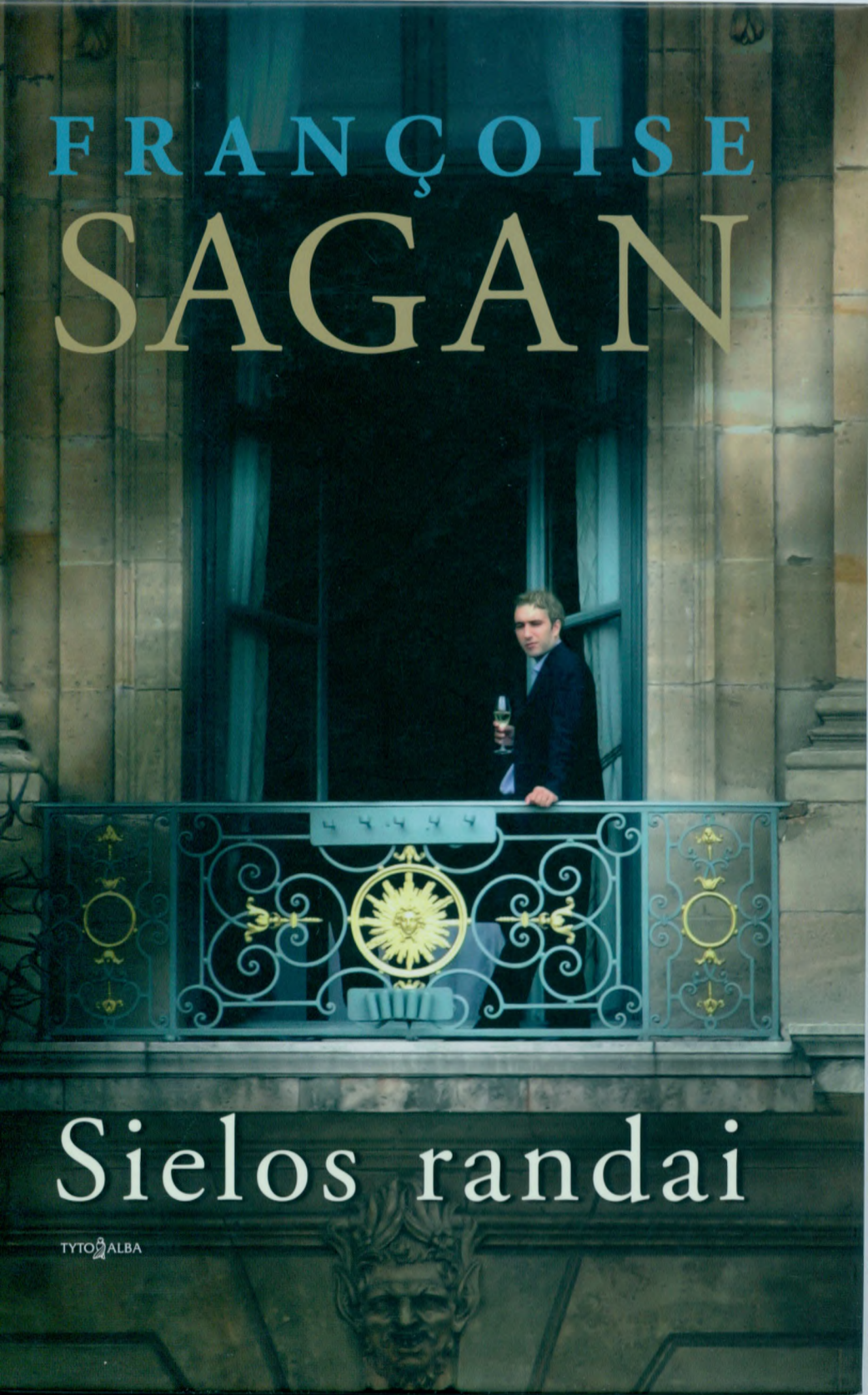

Sielos randai

TYTO ALBA

FRANÇOISE SAGAN

Sielos randai

ROMANAS

Iš prancūzų kalbos vertė
Vita Malinauskienė

VILNIUS 2008

UDK 840-3
Sa58

Françoise Sagan
DES BLEUS A L'ÂME
Paris, Éditions Robert Laffont, 1993

ISBN 978-9986-16-617-7

© Vita Malinauskienė,
vertimas į lietuvių kalbą, 2008
© Ilona Kukenytė, viršelio
dizainas, 2008
© „Tyto alba", 2008

Charlotte'i Aillaud

Sakiau, kad siela yra tik kūnas,
Dar sakiau, kad kūnas yra tik siela
Ir kad niekas, net Dievas,
Nėra toks didis kiekvieno iš mūsų akivaizdoj,
O tas, kuris eina du šimtus metrų be meilės,
Apsisiautęs drobule traukia į savo laidotuves.

W. Whitman

PIRMAS SKYRIUS

1971 metų kovas

Noriu pradėti rašyti taip: „Sebastianas švilpaudamas lipo laiptais aukštyn, jis sunkiai alsavo.“ Smagu prisiminti personažus, su kuriais bendravau prieš dešimt metų: Sebastianą, jo seserį Eleonorą, teatro, juolab linksmo, savo, teatro, žmones. Teisybė, spektakliai dažnai patirdavo nesėkmę, bet jie buvo audringi, ciniški, drovūs, – beviltiškai pavargusiame nuo kasdienybės Paryžiuje visai be reikalo bandyta mėgdžioti Maurice'ą Sachs'ą. Nelaimei, Paryžių, o gal ir mane pačią persekiojanti rutina daug ką ištrynė iš atminties ir dabar turiu dėti nemažai pastangų, kad prisiminčiau, kada ir kaip „tai“ prasidėjo. „Tai“ reiškia atsižadėjimą, nuobodulį, sudilusias gyvenimo ribas – visa, kas leidžia egzistuoti šiandien ir kas mane įkvepia. Ir ne tik. Manau, tai prasidėjo 1969-aisiais, nes visa, kas vyko 1968 metais (turiu galvoje proveržius ir nuopuolius), deja, nieko gera neteikė. Ir amžius čia visai nesvarbu: man trisdešimt penkeri, dantys dar neišgedę, ir viskas, ko tik panoriu, pavyksta. Tik aš daugiau nieko nebenoriu. Gal ir norėčiau pamilti, net kentėti, virpėti kalbėdama telefonu. Arba dešimt kartų paeiliui klausytis tos pačios plokštelės traukdama į plaučius mane pažadinusį ryto

orą – palaimą teikiantį orą. „Nebejaučiu vandens skonio, nebežinau, kas yra pergalė.“ Regis, taip dainuoja Brelis. Kad ir kaip būtų, dabar viskas kitaip, aš net nežinau, ar nešiu šį tekstą savo leidėjui. Tai ne literatūra ir ne sielos išpažintis – tiesiog viena persona barškina rašomąja mašinėle, nes bijo pati savęs, bijo rašomosios mašinėlės, bijo ryto, bijo vakaro. Ir dar daug ko kita. Blogai, kai apima baimė, – tai taip gėdinga, anksčiau tokios jausenos nesu patyrusi. Štai ir viskas. Ir tas „viskas“ kelia pasibaisėjimą.

Taip 1971-ųjų pavasarį Paryžiuje jaučiuosi ne tik aš. Aplink matau ir girdžiu daugybę neryžtingų persigandusių žmonių. Galbūt mirtis vaikščioja kur nors šalia mūsų, mes bijome jos, todėl esame nelaimingi. Galų gale ne tai svarbiausia. Mirtį – turiu galvoje ne fizinę – įsivaizduoju vilkinčią juodu aksomo drabužiu, mūvinčią pirštinėmis, kaip kažką, ko nebegalima pakeisti, kas visiškai užbaigta. Kartais pamirštu, kad viskas turi pabaigą – kaip tada, kai man buvo penkiolika. Gerai žinau, kas yra gyvenimo džiaugsmas, ir mėgaujuosi juo, todėl jausena, kad kada nors viskas baigsis, trunka tik akimirką. Aš laukiu tokių akimirkų – gal noriu patenkinti garbėtrošką, o gal todėl, kad bijau. Mano pačios mirtis – mažiausia iš visų įmanomų blogybių.

Bet siaubinga štai kas: nesiliaujantis smurtas, nesusipratimai, pyktis, nors dažnai pateisinamas, vienatvė, artėjančios katastrofos nuojauta. Jaunuoliai, kurie neapsikęs su mintimi, – žinoma, jei ji apskritai šmėstelės jų galvose, – kad gali prarasti bent vieną savo jaunystės dieną, taip pat subrendę žmonės, kurie, trokšdami pailginti jaunystę, nuo trisdešimties ima grumtis su senatve; moterys, norinčios būti lygios su vyrais, –

įtikimi argumentai, gera valia vienų ir negailestingas groteskiškumas kitų – visa tai žmogiška, bet viskas yra Dievo, kurio niekas nenori pripažinti, valioje, Dievo, kurio vardas – Laikas. Bet kas gi skaito Proustą?

Ir nauja kalba, ir negebėjimas suprasti vienas kitą, ir kartais prasiveržiantis žmogiškas gerumas. Retai taip nutinka. Kartais kieno nors žavingas veidas. Ir beprotiškas gyvenimas. Jis man visada atrodė kaip plėšrus žvėris, kaip išprotėjusi motina. Kaip *Bloody Mamma* arba Lėja, Jokastė ir pirmiausia, žinoma, kaip Medėja. Mes nublokšti čionai, į šią planetą, kuri, atrodo, – koks įžeidimas! – nenori būti vienintelė; sakydama „įžeidimas", kaip tik šitai ir turiu galvoje, nes tai vienintelė vieta, kurioje mes gyvename, kur mūsų mintys, muzika, istorija. Niekas kitas negali šito turėti! Ar visų mūsų motina gyvatà, toji melagė meilužė, dar turėjo vaikų kur kitur? Kai žmogus kosminiu laivu „Apolonas" skrieja į kosmosą, be jokios abejonės, jis vyksta ten ne savo brolių ieškoti. Jis nori įsitikinti, kad jų nėra, kad tie nelaimingi septyniasdešimt metų, kurie jam duoti, yra tik jo, kad juos nugyventi reikia tik jam. Jis kenčia dėl numanomo marsiečių pranašumo. O kodėl marsiečiai turėtų būti negražūs ir mažiukai? Todėl, kad mes pavydim. Arba dar: „Mėnulyje žolės nėra, ar ne?" Žinoma, nėra, ji auga tik pas mus. Juk šaunioji žemė, kurioje tiek daug nacionalistų, baimės, viltingai ir ramina save, ir sielvartauja tiek tada, kai apželia žole, tiek tada, kai palaistoma krauju – ir vienu, ir kitu atveju tai absurdas.

Ir visi apgailėtini redingotais vilkintys nerangūs kairuoliai kretinai, kurie rūpinasi „liaudimi", kalba apie „liaudį", jau seniai išsikvėpė, bet vis tiek tebekalba mums apie „liaudį", nors mes nekenčiame dešiniųjų ir ginamės nuo kairiųjų, stengiamės, kad koks piktas (arba tylus) beprotis savo vargano redingoto nepaverstų visiškai netinkamu vilkėti skarmalu. Liaudis.

Nemanykite, kad šis žodis užgaulus, kad yra nežinia koks žmogus ir dar koks nors žmogus, kad yra moteris, vaikas ar koks nors vyras ir taip toliau, kad kiekvienas kitoks, kad kiekvieno iš jų siekiai kitokie, kad mes negalime kitų nei suprasti, nei žinoti, ką jie iš tikrųjų mąsto. Sartre'as, užsilipęs ant statinės, galbūt tai suprato, nors buvo sąžiningas ir neapsukrus. O Diogenas, lindėdamas statinėje, kalbėdavosi su kiekvienu. Ir vienas, ir kitas, atrodo, jautrūs, protingi žmonės, išjuokiantys visa ir visus. Juokdavosi ir iš savęs. Mūsų laikais būti juokingam, būti aštraus proto, būti „išjuoktam" – puiku. Puiku ir neramu, nes puiku. Nei Stendhalis, nei Balzacas šito nebūtų pakentę (žinoma, savo kūriniuose). Šiuo požiūriu (bent man) vienintelis pranašas buvo Dostojevskis.

Kalbu apie gyvenimą, užuot kalbėjusi apie Sebastianą van Milemą, švedų aristokratą, labai linksmą ir labai nelaimingą. Bet ką žinau apie jį? Netrukus papasakosiu išsamiau. Tokia mano profesija – aš rašau, mėgstu rašyti ir žinau, ką turiu daryti. Man atrodo, gyvenimas panašus į patelę, kuri neša savo jauniklius dantimis sugriebusi už čiupros, – pavyzdžiui, į gudrią, rūpestingą katę (tokia padėtis leidžia gana patogiai jaustis). Arba už juosmens. Kad nukritęs galėtum pailsėti – būtent tokia netvirta yra daugelio mūsų amžininkų padėtis. Beje, galima vilkti ir už letenos. Bet dabar pamirškime meilės beprotybes, gyvenimo žabangus, baisias kančias ir kai kuriuos poetus. Pamirškime juos. Žinoma, tai kvailystė – poezijos aš nepamiršiu niekada; dar niekada jos nemėgau taip kaip dabar.

Tikriausiai galėčiau sužadinti atmintyje žolės kvapą, sviesti į šį cinišką romaną pintinę džiovintų žolių, aplenkdama kurį nors skyrių. Dabar man svarbiausia sugalvoti jam pavadini-

mą. Vos tik pajuntu žolės kvapą, vos tik atsigulu ir padedu ant žolės galvą, tuojau pat užsimanau kaip nors jį pavadinti, pavyzdžiui: ponas žolės kvapas. O jūra, pašėlusi jūra, aš ir su ja privalau susipažinti, tiksliau, pristatyti ją savo kūnui: tai gera tavo bičiulė – jūra. Jis ją pažino, bet jos link nepuolė. Aš – švelni motina, vedžiojanti po Viši miestą užgaidų vaiką – savo kūną. „Pasisveikink su ponia Diupon, pernai (ar prieš dešimt metų), kai sirgai, ji buvo tau tokia gera." O vaikas spyriojasi. Kartais atsisako ir meilės aromato, ir jos kerų. Išsigandusi nusuku akis nuo laikraščių spalvingų reklamų, kur skaidri jūra skalauja raudonas uolas, kur už tūkstantį tris šimtus penkiasdešimt frankų tau driekiasi į abi puses nepriekaištingi paplūdimiai. „Tegul jie ten važiuoja, – atsidūsta užkerėtas mano kūnas, – tegul važiuoja ten visi, tegul deginasi ir linksminasi tose vietose, kurios taip dažnai buvo mano gyvenimo prasmė, mano grobis. Tegul jie jas saugo. Tegyvuoja Viduržemio klubai! Šalin to paties pavadinimo jūrą! Tegul ji dūksta su jaunais ar senais nuolatiniais savo gerbėjais turistais – vargšė pašėlusi jūra! Daugiau jos neapdainuosiu, aš ją pamiršiu; bet ne, gal kartą kurią dieną, pavyzdžiui, balandį, imsiu ir nuvažiuosiu ten, gūždamasi nuo šalčio kyštelėsiu į jūrą koją arba ranką. Ji ir aš, kuri kadaise taip dažnai..." Tikriausiai liūdna senti, nebeatpažinti savų. Ir ką po penkiolikos metų sakysiu apie daugybę šalia manęs žingsniuojančių kūnų, su kuriais kartkartėmis užmigdavau arba linksmindavausi ir nuo kurių dabar bėgu, tarsi staiga būčiau persikėlusi į tokį kūną, apie kurį Eluard'as taip yra sakęs: „Liesas, aukštybių išsiilgęs kūnas, mano vaikystės žvėris – sutrikusio paukščio kūnas"?

ANTRAS SKYRIUS

Sebastianas švilpaudamas ir šnopuodamas lėtai lipo laiptais. Vis dėlto septintas aukštas jam kiek per aukštai. Ne todėl, kad trukdytų per didelis svoris, labiausiai jam pakenkė dešimt tūkstančių kadaise surūkytų cigarečių ir dešimt tūkstančių išgertų taurių. Iš tikrųjų pastaraisiais metais jis dažniau minėdavo gėrimų pavadinimus, o ne moterų vardus. Buvo „Negroni" kokteilio metai, atitinkantys Hedos metus, „Dry" metai, atitikantys Marielos Dela metus, nors, tiesą sakant, jie truko kiek ilgiau. Ir romo metai Brazilijoje su Ana Marija. Dieve, kaip jis linksmindavosi! Sebastianas iš tikrųjų nebuvo nei mergišius, nei alkoholikas – jį tik žavėjo moters ir vyno jungtis. Kad ir kaip būtų, jo egzistencijos karalienė buvo Eleonora, jo sesuo, tik ji viena – ir be alkoholio, ir su visais pasaulio vynais. Gyvenimas be jos būtų prėskas, vynas be jos – lyg gėlas vanduo. Iš tikrųjų labai patogu, kai tave kas nors prižiūri, ir visai nesvarbu, kad tas kažkas, kad ir ką sakytų, didesnis vergas nei tu. Kartais ji pasiduodavo pagundai, ištekėdavo, išnykdavo ir po kelių neaiškių mėnesių susipykusi (tai, smagiai juokdamasi, papasakodavo daug vėliau) grįždavo. Turtinga arba be skatiko, išsekusi ar trykštanti sveikata,

liūdna arba linksma, bet visada pašėlusi, neprilygstama, gražioji Eleonora, jo sesuo, grįždavo pas jį.

Šįkart po ilgos viešnagės Skandinavijoje pas Eleonoros vyrą juodu grįžo kartu, jų padėtis buvo apverktina. Tiesiog stebuklas, kad senas Sebastiano draugas užleido jiems du kambarius Flerius gatvėje. Nei banke, nei kišenėse pinigų jie neturėjo. Eleonora davė broliui kelis puikius papuošalus, kurių visai nevertino, pasakė, kad galįs parduoti. Jai jų dabar nebereikią. Kokiai kitai moteriai gal ir suteiks šansų.

Sebastianas paskambino, ji iškart atidarė duris. Vilkėjo chalatu.

– Vargšas mano berniukas, – tarė ir prilaikydama nuvedė brolį iki išklerusio fotelio. – Vargšeli, taip pūškavai lipdamas laiptais, o ir tavo amžius... Girdėjau, kaip lipai, bijojau, kad nepargriūtum.

Pridėjęs ranką prie širdies, jis atrodė labai prislėgtas.

– Pasenau, – tarė.

– O aš, – Eleonora nusijuokė, – kai lipu laiptais žemyn, jaučiuosi lyg būčiau Isadora Duncan, tiesiog skrendu. Kai lipu į viršų, aš – Fats'as Domino. Ar ką nors sutikai?

„Ką nors" reiškia ką nors iš tų senų pažįstamų, kurie, viliojami brolio ir sesers žavesio, keistybių ir sėkmės, kartais ateidavo pas juos pabūti. Tokių žmonių netrūko, paprastai juos atsivesdavo Sebastianas, ir tada Eleonora, jei tik pasitaikydavo proga, kur nors išeidavo.

– Nieko nesutikau, – pasakė Sebastianas. – Artūras Argentinoje, Vilaverai atostogauja, o Nikola, nori tikėk, nori ne, dirba.

Eleonoros akyse šmėstelėjo sutrikimo ir lengvo išgąsčio šešėlis. (Darbas niekada nebuvo van Milemų aistra.)

– Koks miestas! Beje, turiu gerą naujieną – čia galima rengtis kaip nori. Šalin garsiuosius siuvėjus: užuolaida, kelnės,

vakariniai papuošalai – viskas tiks. Pasižvalgiau gatvėje. Ir, jeigu neužmiršiu, kad man trisdešimt devyneri, nepražūsiu... ir neliksiu viena...

– Juo geriau, – pasakė Sebastianas. – Niekada tuo neabejojau.

Jis buvo teisus. Eleonora nuostabi – liesoka, ilgakojė, gražaus veido: išsišovę skruostikauliai, truputį įkypos vaiskios akys. Jo veide, kuriame galėjai įžvelgti sesers bruožų, buvo švelnaus skepticizmo. Taigi juodu vienas kitą papildė. Sebastianas išsitiesė fotelyje.

– Nuobodu, kai šalia nėra žmonių, kurių tau reikia. Man dažniau derėtų būti ne su tavim, o vienam.

– Tai bent! – tarė ji. – Ką sumanei?

– Nikola taip sako. Jis įsitikinęs, kad daugybė persisotinusių vyrų mylisi vienas su kitu, o staugiančios moterys siaubia miestą ieškodamos grobio. O kai liaujasi, jas pakeičia studentai. Taip, tai parazitavimas.

– Gana garsių žodžių. Pažiūrėk, koks nuostabus Paryžius.

Sebastianas pasirėmė alkūnėmis į palangę šalia Eleonoros. Apačioje sieną buvo užliejusi rausva šviesa, ant namų stogų blykčiojo atšvaitai. Iš Liuksemburgo sodo sklindantis drėgnos žemės kvapas slopino benzino tvaiką. Jis nusijuokė:

– Jei ketini apsisiausti užuolaidą, gal man reikėtų užsiauginti plaukus?

– Paskubėk. Greitai jų nebeliks.

Sebastianas švelniai stuktelėjo jai į koją. Be sesers nieko daugiau neturėjo.

Galbūt pagaliau reikėtų papasakoti šių dviejų balandėlių istoriją. Juk tai, ką perskaitėte, dar nepanašu į romano pradžią.

Gal vertėtų – kaip čia pasakius? – išryškinti personažų charakterius, aprašyti dekoracijas. Jos labai menkos. Dažniausiai dekoracijos mane pribaigia, nors tais atvejais, kai autorius aprašo jas labai kruopščiai, mėgaudamasis, galiu ir džiaugsmingai nusišypsoti. Perskaičiau, ką parašiau: septyni aukštai, išklibęs fotelis, stogas (jeigu aukštas iš tikrųjų septintas) – taip, mažoka. Bet, manau, apie kuklų ir nestabilų mano herojų gyvenimą gerai byloja tie septyni aukštai. Nekenčiu daugiaaukščių namų; kai lipu laiptais aukštyn, dūstu, o lipant žemyn svaigsta galva. (Vieną iš savo vyrų mečiau tik todėl, kad gyveno ketvirtame aukšte. Bet jis to nežinojo.) Daviau van Milemams tai, ko labiausiai nekenčiu pati. Negana to, pasiūliau apsigyventi tuščiame bute, bet tiek to. Juk jie linksmi, o tai – geriausia dekoracija. Dabar juolab privalau rasti žmogų, kuris juos išlaikytų ir nebūtų pernelyg banalus. Juokinga. Kur tokį rasti, neturiu nė menkiausios nuovokos. Turtuoliai visada šaukia, kad neturi pinigų, vargšai nešaukia – jie guodžiasi tyliai: žinote, tie mokesčiai ir visa kita. Reikia rasti kokį nors užsienietį. Štai kur atsidūrė Prancūzija 1971-aisiais. Rūpindamasi žaviaisiais van Milemais, privalau rasti jiems rėmėją, kokį nors užsienietį. Labiausiai tiktų šveicaras. Tai labai žeidžia tautinį mano orumą. Kita vertus, negaliu versti Eleonoros dirbti Marie-Martin ar kuriuose nors kituose aukštosios mados namuose. Taip pat negaliu įdarbinti Sebastiano banke ar biržoje. Nusigaluotų abu. Nors daug kas man nepritars, tinginystė – toks pat stiprus kvaišalas kaip darbas. Atėmus iš darbštuolio darbą, jis ima nykti, liesėti, jį apima depresija. Bet tikram tinginiui, padirbėjusiam porą savaičių, taip pat atsiranda abstinencijos požymių: menksta, liesėja, suserga depresija. Nenoriu, kad Eleonora ir Sebastianas mirtų persidirbę. Man tiek daug priekaištauta, kad gyvenu ankštame dykinėjančių

juokdarių pasaulėlyje, bet negi tai dingstis ant kritikos aukuro pribaigti pavargusius švedus. Vėliau šį klausimą panagrinėsiu kurioje kitoje savo knygoje (žinoma, jei Dievas ir mano leidėjas pailgins man gyvenimą). Kada nors pakalbėsiu apie išlaidų sąrašą, apie automobilį ir televizorių išsimokėtinai, apie normalius žmones. Žinoma, jeigu tokių yra. Ir apie naštą, kurią jie velka. Pažįstu žmonių, turinčių mažas metalines dėžutes primenančius automobilius, jiems leisti laiką kamštyje skendint mielų išmetamųjų dujų debesyse – slaptas džiaugsmas. Važiuodami nuo kontoros iki namų, jie turi valandą ar pusantros – ir džiaugiasi. Bent valandą žmogus gali pabūti savo dėžutėje vienas. Niekas prie jo nepristos, niekas nekalbins – „agresijos auka", kaip sako psichiatrai, jis netaps. Man pritartų visi dirbantys vyrai ir moterys... Automobilis – pastogė, automobilis – trobelė, automobilis – motinos krūtinė ir t. t. Todėl, man regis, automobilis – tai ne varganas įrenginys, kurį sekmadieniais žmonės šveičia specialiais skudurėliais. Tai – žmonių vienatvė, vienintelė jų paguoda.

Džiaugtis reikia atsargiai. Man kelia įtarimą saldi euforija, apimanti autorių, kai jis, parašęs du ar tris skyrius, ima lementi maždaug taip: „Pavyko kuo puikiausiai", „O dabar dar geriau!" Skurdžios, nuvalkiotos frazės, bet kartais po jų eina: „Juk niekas man neliepia verstis per galvą" (pasakymas vaizdingesnis, kartais jis būna nuoširdus). Štai taip menininkas gali apsirikti, nederamas tonas gali jį atstumti ne tik nuo kolegų, bet ir nuo kitų žmonių. Tokia euforija pavojinga, nes ji grindžiama tvirtu tikėjimu (visada nurodant konkrečius darbus), tad kodėl, išsakius visas baimes, nepasivaikščioti? Juoba po Dovilį – tuščią, įkypų geltonos kovo saulės spindulių apšviestą miestą. Užvakar žiūrėdama į tamsius vienišus pastatus švytinčio dangaus fone, į visų ignoruojamą jūrą (dėl Lamanšo temperatūros niekada

nejaučiau jam simpatijos), supratau, kodėl jauni režisieriai tempia čion savo kameras ir herojus žiemą. Staiga pagalvojau, kad kine negaliu pakęsti paplūdimiu bėgančio vyro ar moters vaizdo, kaip, beje, ir dviejų (ar tuzino), kad ir kokios lyties būtų, pusnuogių žmonių lovoje, daugiau ar mažiau prisidengusių antklode. Mėgstančiuosius paišdykauti įspėju – šiame romane nieko panašaus nerasite. Daugių daugiausia: „Tą vakarą Eleonora neparėjo namo." Garantuoju, ne daugiau! Kuo, šnabždėdami tamsoje, jie pavertė aistringas naktis, kuo pavertė „paslaptį", didįjį fizinės meilės slėpinį? Kas liko iš įniršio, iš grožio, iš puikybės? Matai lovoje kokią nors užsimerkusią damą, sukiojančią į šonus galvą, paskui kokio nors vargšo ritmingai judančio vyruko profilį ir raumeningą nugarą. Sėdi tyliai fotelyje ir lauki, kada visa tai baigsis. Žiūrovai veikiau išgyvena ne šoką, o pavydą – vis šiokia tokia pramoga. Tonos kūnų, kuriuos mums į veidą tėškia iš ekrano, įdegusių arba baltų, sėdinčių ar gulinčių vienas ant kito, – kokia nuobodybė! Bet ne, juk kūnas pagaliau patyrė džiaugsmą, laimę būti vartojamas. Vargšai... Jie mano, kad guja juokingus prietarus, bet iš tikrųjų guja ką kita – gražų mitą. Kartais nespėju pridurti: „Gal aš ir klystu." Bet taip darydama nuolaidžiaučiau skaitytojui, pagaliau tai būtų kvaila, nes kaip tik noriu klysti. Beje, erotinės istorijėlės mane erzina. Grįžtu prie van Milemų, „kurie tam skiria daug laiko, bet niekada apie tai nešneka".

TREČIAS SKYRIUS

Restoranas buvo puikus. Eleonora užsisakė devynias austres su citrinų sultimis ir gelsvai paskrudusios plekšnės. Ir labai sauso „Pouilly-fuissé“. Išalkęs Sebastianas puolė taršyti kiaušinį su drebučiais ir bifšteksą su pipirais, žinoma, užsigerdamas božolė. „Bouzy“ vyno nebuvo, todėl abu šiek tiek nusiminė. Eleonora, nors ir buvo ketinusi, neapsisiautė užuolaida. Kartą, tarytum mostelėjus burtų lazdele (ją turėjo tik Eleonora), gatvėje ji susitiko seną gerą draugę – veiklią, negražią, atsidavusią. Ši nusivedė ją (visos moterys apie tai svajoja) pas pažįstamą, turintį aukštosios mados drabužių nuomos saloną – „sumokėsite vėliau“. Susižavėjęs Eleonora, savininkas pasiūlė kelias tarsi specialiai jai siūtas sukneles, o kai toji bandė įsprausti jam į delną čekį, kaip tikras gaskonas ėmė piktai mojuoti rankomis. Taigi Marbef gatvėje, alinės terasoje, Eleonora buvo bepravalganti paskutinius Sebastiano, vadinasi, ir savo, devynis tūkstančius senųjų frankų.

– Sumokėjus už pusryčius, paskaičiavau, mums liktų du ar trys tūkstančiai, – markstydamasis nuo spiginančios į akis saulės, pasakė Sebastianas. – Užsisakei desertą? Jeigu ne, galėsime grįžti namo taksi.

– Kokia kvailystė, – atsakė Eleonora. – Kadangi užsisakiau sluoksniuotą pyragaitį, taksi, ko gera, teks atsisakyti. Koks bjaurus gyvenimas.

Juodu nusišypsojo. Negailestingos kovo saulės nutviekstuose jų veiduose išryškėjo raukšlelės. „Mano mieloji senute, – pagalvojo Sebastianas, – aš tave iš viso to ištrauksiu." Iš susijaudinimo jam taip sugniaužė gerklę, kad net pats nustebo.

– Man atrodo, tavo bifštekse buvo per daug pipirų, – atsainiai pasakė Eleonora, – tu ašaroji.

Ji nudelbė akis. Vargu ar suvokė, kad jie – tik du geraširdžiai žmonės svetimame, nesvetingame mieste, kuriam van Milemų gerumas ir žavumas nerūpi. Žinoma, vyrai į Eleonorą žvilgčiodavo, bet būtų tekę ją kviesti į „Chez Maxim's", į „Plaza", tūpčioti apie ją, staipytis. Sebastiano kostiumas tam per prastas. Jis vienu mauku išlenkė taurę vyno.

– Šįvakar nusipirksime dėžutę raviolių, – lėtai pasakė Eleonora, – aš dievinu raviolius. Jei norėsi ir jei mokėsi įjungti savo draugo radiją, pasiklausysime koncerto iš Eliziejaus laukų. Šiandien transliuos. Atsidarysime langą, bus nuostabu.

– Ką šiandien gros?

– Mahlerį, Schubertą, Straussą. Specialiai pažiūrėjau. Sebastianai, kokie puikūs pusryčiai.

Patenkinta ji ištiesė į priekį rankas – plaštakas, ilgus pirštus. Šis gestas patraukė vyro, sėdinčio jai už nugaros, dėmesį. Sebastianas, matydamas, kaip tas iš geidulio net pabalo, širdyje džiaugėsi. Beje, vyriškis nenuleido nuo Eleonoros akių nuo tos akimirkos, kai toji įėjo. Stebeilijo atvirai ir taip įkyriai, kad Sebastianui, sėdinčiam priešais, buvo nejauku. Vyriškis vilkėjo padėvėtą kostiumą, kišenaitėje – servetėlė, kaklaraištis siaubingas. Matyt, koks nors smulkus šio kvartalo tarnautojas, kurio mintys nuolat sukasi apie moteris. Įkyrus, atviras

jo žvilgsnis kėlė ir kitokių minčių. Gal jis beprotis? Kai juodu atsistojo, pakilo eiti ir jis, tarsi būtų sėdėjęs prie jų stalo. Kaip įsimylėjęs paauglys vogčiomis pažvelgė Eleonorai į veidą, toji net sumišo.

– Jis nenuleido akių nuo tavo pakaušio, – pasakė Sebastianas, matydamas sutrikusį sesers žvilgsnį. – Truputį pasivaikščiosime ar eisime namo?

– Norėčiau baigti skaityti knygą, – atsakė ji.

Į knygas Eleonora pasinerdavo visa galva, kartais skaitydavo ištisas dienas; atsidavusi draugė Flerius gatvėje rado knygyną, kuriame buvo galima išsinuomoti knygų; savininkas, susižavėjęs Eleonora, tenkino nepasotinamą jos aistrą. Ji skaitydavo gulėdama ant sofos arba lovos, skaitydavo kiek padrikai, valandų valandas. Sebastianas išeidavo, pareidavo, pasišnekėdavo su nuolatiniais tabako krautuvėlės lankytojais, Liuksemburgo sodo tarnautojais ir vėl, kaip buvo pratęs, užlipdavo į septintą aukštą. Šįvakar po raviolių ir Mahlerio gražus gyvenimas baigsis. Ir jį apėmė beviltiška ramybė.

Van Milemai neturi jokios išeities. Dabar Paryžiuje lengvai gaunamų pinigų nėra net jiems. Slegia rūpesčiai (o maniau, kad pavyks jų išvengti), tai truputį intriguoja. Ką daryti? Jeigu gerai pamenu, Eleonora nekenčia kvailių, todėl ištikimiems savo skaitytojams pareiškiu: per aštuoniolika savo literatūrinės karjeros metų pirmą kartą siūlau jums valgiaraštį. Tikrą. Austrių, žuvų ir t. t. Vynų. Ir net apytikres kainas. Jaučiu, baigsis tuo, kad šis romanas bus išpūstas, be pabaigos. Reikia kuo greičiau aprašyti namą: išorė, interjeras, užuolaidų spalva, baldų stilius (*help*!); senelio veidas, mergaitės suknelė, palėpės kvapas; kvietimas prie stalo – prie lėkščių, prie

stalo įrankių, taurių; staltiesių forma ir pagaliau kad ir toks dalykas: „Ant lauro lapų patiektas karpis apdėliotas pomidorais ir labai raudonais Jamaikos pipirais, pro vietomis atsiknojusią pilką negyvo karpio odelę akį rėžia pasiutiškas baltumas." Tai, matyt, ir yra rašytojo laimė. Gana tylios muzikos – tegyvuoja orkestras! Kadangi paminėjau tylią muziką, savo būsimus (tikiuosi) ištikimus vargšus skaitytojus įspėju antrą kartą: šioje knygoje nebus ne tik išdykavimų, joje nebus ir jokių mano biografijos detalių, juokingų prisiminimų apie Sen Tropezo 54, nebus nieko apie mano gyvenseną, draugus ir t. t. Dėl dviejų priežasčių. Mano galva, visa tai turėtų rūpėti tik man. Kita vertus, jei pulčiau aprašinėti faktus, vaizduotė, tiksliau, fantazija, verstų susidvejinti, pasakodama nuklysčiau į lankas – tada būtų juokinga pačiai. Vengdama tikslumo, nerizikuoju sumeluoti. Juolab nesuklysiu cituodama save. Amen. Nuoširdžiai tuo tikiu.

Galbūt juokinga, bet nuoširdus tikėjimas (mano), taip dažnai gąsdinantis žurnalistus (suprantu juos, interviu su Dali man labai patiko), – tai ramus jautukas, kurį tempiu už pasaito nuo pat gimimo (žinoma, turiu galvoje daugumą savo siužetų); jam prieš prusnas nuolat mojuojama įvairiomis muletomis: Izraeliu, Rusija, Lenkija, Naujuoju romanu, Jaunimu, Arabų Rytais, Komunizmu, Solženicynu, Amerikiečiais, Vietnamu ir pan.; noriu, kad tas nelaimingas galvijas, negaunantis pašaro, būtino jam augti ir pasauliui pažinti (būtent ten, kaip kiekvienas iš mūsų, jį ir vedu), pavirstų įsiutusiu buliumi – tai skatina mane rašyti šią knygą šuoliuojant it manieže... Tas bulius laisvas, „suplėšyta akmenine širdimi". Visai neketinu pakelti ant ragų savo pikadorų – žmonių, kurie mano esantys visažiniai, nors iš tikrųjų jie, vargšai, nieko nežino ir dar laido gerkles įrodinėdami, kad yra teisūs. Jie, be abejo,

mano draugai. O priešai jau seniai klykauja, kad man rūpi tik plėšrūnai, žydai, juodaodžiai ir pan. Pikadorai – tai tie, kurie dar šaukia apie balandėlę demokratiją, apie laisvę, kurią taip brangina. Beje, aš irgi ją branginu, bet baiminuosi, kad jų saujose gali likti tik plunksnos, o apipešiota balandėlė, ištrūkusi iš nūdienos pasaulio, ims ir nuplasnos savais keliais. Tegul ateina tie, kurie alksta tylių mūsų žodžių, nors mėgdžiotojai baigia juos nuvalkioti. Turiu galvoje varguolius, kurie prievarta nesiekia tapti nei teisėjais, nei visažiniais. Ko gera, tokių nėra daug. Grįžkime prie švedų, papuoškime juos šilkais, auksu ir mazurkomis. Tie paviršutiniški pamąstymai apie politiką mane siutina. Pamirškime tai.

KETVIRTAS SKYRIUS

Koncertas buvo puikus, tiesa, Eleonora sudegino raviolius, ir Sebastianas bandė malšinti alkį cigaretėmis. Langai buvo atverti į naktį, Eleonora sėdėjo ant grindų pasisukusi šonu į jį; nakties tamsos fone jis matė pažįstamą ir kartu tokį tolimą jos profilį. „Vienintelė moteris, kurios kartais noriu paklausti: ką galvoji?“ – mąstė Sebastianas. Ir ji vienintelė niekada neatsakytų į šį klausimą.

Suskambo telefonas, juodu krūptelėjo. Kad glaudžiasi čia, septintame aukšte, niekas nežinojo, todėl Sebastianas akimirką dvejojo, ar atsiliepti. Paskui ramiai paėmė ragelį, nes gyvenimas pats skubėjo priminti, kad būtina laikytis tvarkos, – Sebastianas tai jautė; jeigu dėl finansinių reikalų, – pačiu laiku, o jei dėl dvasinės jų būsenos, – per anksti. Kodėl po keturiasdešimt doros ir ištikimos tarnystės metų jiems nenusižudyti, gal net tuojau pat? Sebastianas žinojo: nors Eleonorai savižudybė – atgrasi, ji elgtųsi kaip jis.

– Alio, – pasigirdo žvalus vyro balsas, – čia tu, Roberai?

– Roberas Besi išvykęs, – mandagiai atsakė Sebastianas. – Netrukus turėtų grįžti.

– Sakykite... o kas jūs?

„Kokie dabar neišauklėti žmonės“, – pagalvojo Sebastianas. Kiek galėdamas susikaupė ir atsakė:

– Jis buvo toks malonus – išvykdamas paliko man butą.

– Vadinasi, jūs Sebastianas, kaip malonu! Roberas apie jus tik ir kalba... Norėjau pakviesti jį į vieną smagią prašmatnią vietelę, Žedelmanai atidaro klubą... Pažįstate Žedelmanus? Ar sutiktumėte, kad užvažiuočiau pas jus?

Sebastianas klausiamai pažvelgė į Eleonorą. Guvus balsas skambėjo tarsi iš garsiakalbio.

– Nežinau jūsų vardo, – lėtai pasakė Sebastianas.

– Žilberas. Žilberas Benua. Vadinasi, sutarta? Adresas...

– Gyvenu Flerius gatvėje drauge su seserimi, – pasakė Sebastianas. – Manau, po pusvalandžio būsime pasirengę ir jokiu būdu vieni niekur neisime, nepažįstame nei pono, nei ponios...

– Žedelmanų, – burbtelėjo balsas. – Bet juk tai – klubas ir...

– Žedelmanų, taip. Ar po pusvalandžio galėtumėte būti prie mūsų namo, o gal pageidaujate, kad susitiktume vėliau?

Eleonora pažvelgė į Sebastianą, jos akys spindėjo. Sebastianas puikiai vaidino, nors neturėjo pinigų nei taksi, nei buteliui „Chianti“; vynas ir dėžutė raviolių jau buvo įrašyta į skolų sąrašą bakalėjos parduotuvėje.

– Būsiu apačioje, – pasakė balsas. – Būtinai. Nemaniau...

– Beje, – tarė Sebastianas, – aš esu Sebastianas van Milemas, o mano sesuo – Eleonora van Milem. Sakau tik todėl, kad žinotumėte, kaip mus pristatyti. Iki pasimatymo.

Padėjęs ragelį, Sebastianas ėmė kvatoti. Žiūrėdama į jį, kvatojo ir Eleonora, tik tyliau.

– Kas tie Žedelmanai?

– Dievai žino. Turtuoliai, dabar geriantys tik vandenį. Ir turi savo klubą. Ką apsivilksi?

– Tikriausiai jūros mėlio spalvos suknelę. Susitvarkyk, Sebastianai. Galbūt tau teks atlaikyti daugiau, negu manai.

Jis pažvelgė į ją.

– Sprendžiant iš mano kambaryje esančių nuotraukų, panašu, kad tavo draugužis, mūsų šeimininkas, – užkietėjęs homoseksualas...

– Po galais! – burbtelėjo Sebastianas. – Iš tikrųjų, buvau tai pamiršęs. Gera pradžia.

Po dviejų valandų juodu sėdėjo prie didelio triukšmingo stalo, retkarčiais prie Sebastiano kojos priglusdavo pinigingos, jau nebe pirmos jaunystės ponios Žedelman koja. Ta ponia buvo išpuoselėta (masažai, dušai, laku išpurkšta šukuosena, manikiūras), bet visa tai Sebastianas vertino filosofiškai – yra matęs ir ne tokių. Eleonorai, priešingai, kaimynas, regis, įkyrėjo. Į svečius buvo atkreiptas dėmesys. (Du šviesiaplaukiai užsieniečiai, tokie aukšti ir tokie svetimi, negana to – brolis ir sesuo. Ką jie čia veikia?) Džiūgaudamas dėl savo „atradimo", juos atsivedė Žilberas, o dabar jie sėdi prie garbingo stalo. Ponas Žedelmanas, matyt, pavargęs nuo žmonos keistybių, vienuoliktą valandą buvo išvestas girtas kaip pėdas. Prie ponios Žedelman stalo sėdėjo dvi kino žvaigždės, dainininkas ir garsus reporteris, aplink lyg naktiniai drugiai blaškėsi fotografai. Žilberas bandė paaiškinti, kas tie van Milemai, bet pats žinojo tik tiek, kad visą gyvenimą jais be galo žavėjosi Roberas, tad dėjosi žinantis daugiau, nei galintis pasakyti, ir išsisukinėdamas visus papiktino.

– O ne, pone, – staiga pasigirdo Eleonoros balsas ir Sebastianas sukluso, – ne, nesu mačiusi nė vieno iš šių filmų.

– Negali būti, negi jūs nežinote, kas yra Boni ir Klaidas?

Pasipiktinęs kino mėgėjas kreipėsi į prie stalo sėdinčius svečius:

– Ji nori pasakyti...

– Ponia, – įsiterpė Eleonora, – ponia nori pasakyti...

– Ponia nori pasakyti, – šypsodamas pakartojo vargšelis, – kad niekada nėra girdėjusi apie Boni ir Klaidą.

– Sakiau jums, dešimt metų gyvenau apsnigtoje pilyje Švedijoje. Mano vyras neturėjo namų kino salės, kaip jūs sakote. Stokholme niekada nesame buvę. Štai ir viskas.

Eleonora nepakėlė balso, bet kalbėjo gana piktai. Įsivyravo tyla.

– Tu jaudiniesi, mano angele, – pasakė Sebastianas.

– Pavargau daugybę sykių kartoti tą patį ir klausytis to paties.

– Atsiprašau, labai atsiprašau, – sarkastiškai tarė kino mėgėjas, – o kam turėtume dėkoti už tai, kad grįžote iš ledynų?

– Pilis parduota, mano vyras sėdi kalėjime, – ramiai atsakė Eleonora. – Už žmogžudystę. Mes patys kūrėme filmus. Sebastianai, aš pavargau.

Sebastianas jau stovėjo šalia jos ir juokėsi. Juodu atsisveikino su ponia Žedelman, dar labiau ją nustebindami, ir, visiems tylint, išėjo. Lipant klubo laiptais Sebastianą suėmė toks juokas, kad vos galėjo paeiti. Kažkas juos pasivijo. Tai buvo geraširdis apvalaus veido dainininkas.

– Ar galiu jus palydėti? – paklausė.

Eleonora sutiko. Net nepažvelgusi į jį, sėdo į didžiulį amerikietišką automobilį ir pasakė adresą. Sebastianą vėl suėmė pasiutiškas juokas, juo užsikrėtė Eleonora, paskui ir dainininkas. Viskas baigėsi tuo, kad jie nusileido pastarojo įkalbinėjami kur nors atšvęsti pažintį. Auštant visiškai girtas dainininkas parvežė juos namo.

– Važiuokite atsargiau, – švelniai įspėjo Eleonora.

– Suprantama. Koks puikus vakaras. Koks pokštas, koks šaunus buvo pokštas...

– Tai ne pokštas, – mandagiai pasakė Sebastianas. – Labos nakties.

1971 metų liepa

Iš tikrųjų 1971-ųjų vasara buvo nuostabi. Orai puikūs ir pievos nušienautos. Antrą atvykimo dieną sustabdžiau automobilį netoli Ljerė. Po tuopomis. Atsiguliau ant žolės ir, žiūrėdama iš apačios į tankią tamsiai žalią lapiją, į smulkius saulės šviesoje virpančius lapelius, kai ką suvokiau. Kelkraštyje stovintis automobilis buvo panašus į didžiulį kantrų žvėrį. Turėjau laiko viskam ir neturėjau laiko niekam. Gana neblogai.

Tiesą sakant, vienintelis mano stabas, vienintelis Dievas, kurį garbinu, yra laikas ir, žinoma, visa, kas gera, ir visa, kas bloga mano gyvenime, aš sieju su juo. Žinojau, kad tuopos augs ir tada, kai manęs nebebus, o šienas, priešingai, sutrūnys anksčiau negu aš; žinojau, kad manęs namie lauks ir kad dar valandą galiu pagulėti po medžiu. Žinojau, kad tiek mano skubėjimas, tiek delsimas – kvailystė. Taip yra ne tik dabar – taip bus visada. Viską žinojau. Žinojau, kad mano žinojimas nieko nereiškia. Nebent rastųsi svarbių išskirtinių akimirkų. Be abejonės, tik pačių tikrųjų: sakydama „tikrųjų", turiu galvoje pažinimo akimirkas – beje, juk tai irgi kvaila. Aš niekada nežinosiu visko. Niekada nežinosiu pakankamai, kad būčiau visiškai laiminga, niekada mano sielos neužvaldys aistra – vi-

sada ko nors stigs. Laimės sandoros su gyvenimu akimirkos, jeigu jas galima taip pavadinti, – tai nelyg skiautinė paguodos antklodė, kuria apklojamas mūsų nuogas, išsekęs ir virpantis nuo vienatvės kūnas.

Štai ir išsprūdo svarbiausias žodis – vienatvė. Bėgimo taku straksintis mechaninis zuikutis, kurį vejasi mūsų aistrų kurtai, – uždusę, godūs draugystės ryšiai. Bet to mažo zuikučio, kad ir kaip stengtųsi, kurtai niekada nepavys, nes jiems panosėje durelės ims ir užsitrenks. Mažytės durelės, į kurias atsitrenkę zuikučiai griūva negyvi arba baksnoja jas snukučiu kaip mano šuo Plutas. Tarp žmonių tokių plutų – daugybė...

Turiu pasakyti, kad jau du mėnesius aš nesirūpinu Sebastianu ir Eleonora. Iš ko jie gyvena, kaip sekasi mano brangiesiems van Milemams? Mane graužia sąžinė (truputį), tarsi būčiau jų globėja... Reikėtų prisiminti vardus tų turtuolių, pas kuriuos van Milemai buvo nuvesti... Žedelmanai. Sakykime, kol manęs nebuvo, Sebastianas bendravo su dama taip, kaip ir privalėjo bendrauti, paskui bambėjo maždaug taip: „Galų gale aš ne koks piemuo, o suaugęs žmogus“, – ar panašiai. Eleonora iš to tik pasijuokė. Bet kur jie gyvena? Dabar rugpjūtis, o gal liepos pabaiga. Jie jau negali gyventi nei Flerius gatvėje, nei Žydrajame Krante – nebegali sau to leisti. Galbūt jie Dovilyje? Vis dėlto būtų smagu pamatyti sceną, kaip Sebastianas gundo ponią Žedelman. Įsivaizduokime: dekoracijos, tikras Liudvikas XV, ir ne šiaip koks, o turtingas, švelnus; vaiskiai mėlynas vakaras – toks, koks būna vasarą tik Paryžiuje, garstyčių spalvos sofa ir keli Knollio baldai, leidžiantys atsipalaiduoti. O dabar įsivaizduokime Sebastianą: kad būtų drąsiau, jis pilasi į didelę taurę viskio, vandens. Ne, gryno – be vandens.

„O dangau!“ – mintyse sušuko Sebastianas vakare, kai visa tai įvyko, paskui garsiai pakartojo tą patį sesers akivaizdoje; jį kamuojančios abejonės dėl seksualinių gebėjimų galiausiai virto ne mažiau šiurpiu tikrumu dėl ponios Žedelman ketinimų. „O dangau, kaip dabar išsisuksiu? Ji puls ant manęs ir įtrauks į sūkurį.“ Sebastianas, kaip visi šiaurės vaikai, bijojo sūkurių.

Taigi ilgomis, deja, kelnėmis apmautomis kojomis, Sebastianas žirgliojo po prabangią Bulio-Laleno stiliaus Žedelmanų svetainę Montenio prospekte. Ponia Žedelman tysojo atsipalaidavusi ant sofos. Jai labai patiko Sebastianas, patiko šviesūs jo plaukai – pakvietė jį (anot Sebastiano, paliepė) ateiti kitą dieną. Atsisakyti negalėjo, nes nei jis, nei sesuo visiškai neturėjo pinigų. Eleonora, užjausdama ir ironiškai šypsodamasi, palydėjo Sebastianą iki laiptų aikštelės, tarsi lydėtų vyresnįjį brolį į karą. O ten buvo ta, kita, piktų Paryžiaus liežuvių plakama bobšė. Dailiai susišukavusi, nuglaistyta, nupudruota, sena, žavinga. Beje, sakyti „sena“ – klaidinga, tiesiog ji buvo nejauna. Tai iškalbingai bylojo kaklas, oda apie pažastis, keliai, klubai – visos jautrios vietos, kurias laikas paverčia smulkiu, tiksliu, kruopščiai išbraižytu žemėlapiu.

Nora Žedelman smalsiai žiūrėjo, kaip jis vaikšto po kambarį. Buvo aiškiai matyti, kad Sebastianas ne iš tų, kuriuos ji vadindavo kačiukais. Išdidžiai pakelta galva, įdėmus intriguojantis žvilgsnis. Nora klausė savęs, kaip ir Sebastianas, ką jis veiks svetainėje, paskui jos lovoje. Nors buvo aišku, kad jis nerimauja, Nora Žedelman nutarė paspartinti įvykius ir ėmė veikti. Vikriai kaip katė pašokusi nuo sofos ir staiga prisiminusi, kad kitą dieną turi eiti pas masažuotoją, žengė tiesiai prie jo. Prie lango it suakmenėjęs Sebastianas bandė prisiminti kurią nors patikusią moterį arba kurį nors puikų erotinį veikalą. Bergždžiai. Ir štai Nora – šalia Sebastiano, apkabina, pakimba

ant kaklo, ir patys brangiausi Niujorko žaketai iššiepia jam savo nasrus. Didelei Sebastiano nuostabai, viskas pavyko, Nora padovanojo jam porą rankogalių sąsagų, jas jis tuoj pat pardavė. Eleonora, gražioji jo paukštė, sesuo, bendrininkė, didžioji jo gyvenimo meilė, šį vakarą praleis karališkai...

PENKTAS SKYRIUS

1972 metų sausis

Greitai bus pusė metų, kai užmečiau šį romaną, padorius savo apmąstymus ir įžūliuosius švedus. Nepalankios aplinkybės, beprotiškas gyvenimas, tingumas... Pernykštis spalis, ruduo, buvo toks nuostabus, toks rudai auksinis ir geliantis sielą savo spindesiu, kad džiūgaudama klausiau savęs, ar įstengsiu jį ištverti. Gyvenau Normandijoje visiškai viena, kupina jėgų ir kartu išsekusi, su nuostaba apžiūrinėdama prie širdies ilgą, sparčiai gyjantį brėžį, jau užsitraukusį, tapusį lygiu, rausvu, vos matomu randeliu, kurį, ko gera, paskui švelniai glostysiu pirštais ir, nepasitikėdama atmintimi, laikysiu savo pažeidžiamumo įrodymu. Bet, pajutusi žolės skonį ir užuodusi žemės kvapą, važiuodama automobiliu į Dovilį ir kiek leidžia gerklė plyšodama „Traviatą", aš ir vėl panirau į tų dviejų žmonių istoriją. Apleistame liepsnojančio spalio Dovilyje, žiūrėdama į vienišą jūrą ir į virš lentinių takų į akinamą šviesą šaunančias išdykėles žuvėdras, tarsi išvydau Visconti'o filmo „Mirtis Venecijoje" personažus. Ir štai aš viena, pagaliau viena, sėdžiu šezlonge bejėgiškai nuleidusi rankas – tarsi būčiau kieno nors negyvas grobis. Vėl pasmerkta vienatvei, svajingai paauglystei, kai nuolat skubama čia pragaran, čia rojun. Bet

tą kartą nei pragaras, nei rojus negalėjo atplėšti manęs nuo triumfuojančio rudens.

O ką mano švedai veikė vasarą? Ateljė aikštėje, Monmartre, kur rugpjūtį statėme pjesę, aš dėl jų jaudinausi. Pro šalį, nešinos rankinėmis, tipeno moterėlės, traukiančios dėmesį susigarbiniuotais plaukais, bėginėjo šuneliai, vaikštinėjo nusigrimavę persirengėliai, tiesa, jų grimas, spiginant kaitriai saulei, buvo patirpęs. Sėdėdama pamėgtos kavinės terasoje, bandžiau suvesti van Milemus su Žedelmanais, siunčiau švedus su jaunu dainininku gastrolių į provinciją, kūriau įvairiausias situacijas, žinodama, kad niekada jų neaprašysiu, pavyzdžiui, vien dėl to, kad atėjo laikas repetuoti. Puikiai suvokdama, kad elgiuosi kvailai, neišmarginau nė mažiausios popieriaus skiautės. Ak, malonumai, ak, sąžinės priekaištai... Kartais man patikėdavo pasaugoti šunį arba vaiką, kai karingai nusiteikęs šeimininkas įsikibęs į vežimėlį lakstydavo po „Prisunic" prekybos centrą... Šnekučiuodavau su kuriuo nors linksmu kvartalo dykūnu. Man būdavo gera. Vėliau bus tamsi salė, projektoriai, aktorių problemos, bet dabar Paryžiuje vasara – švelni, vaiskiai mėlyna. Ir aš nieko negalėjau pakeisti. Tuo šį „atsiprašymo", arba „alibi", skyrių baigiu. Šiandien aš vėl Normandijoje. Lyja, šalta, neišvyksiu iš čia, kol nebaigsiu knygos, net jei man kas grasintų pistoletu. Pažadu. Ak!

– Ar gali paleisti plokštelę dar kartą? – paklausė Eleonora.

Sebastianas ištiesė ranką ir nukėlė jam prie kojų ant grindų stovinčio grotuvo galvutę. Jis nepaklausė, kurią plokštelę.

Atslūgus susižavėjimui klasika, Eleonora pamėgo Charles'io Trenet dainas ir dabar klausėsi tik jo:

Ant negyvo medžio šakos
Sūpuojas paskutinė
Besibaigiančios vasaros paukštė...

Juodu įsitaisė hamakuose Žedelmanų viloje, Kap d'Elyje. Nesklandumų nebeliko, Nora Žedelman ėmė patikti Sebastianui. Jis ją vadino *Lady Bird*, nors ji dėl to piktinosi. Anri Žedelmaną Sebastianas vadino „ponu prezidentu", mat gerokai įkaušęs šis imdavo paistyti apie kažkokius politinius prasto skonio kėslus. Eleonora, dvasiškai pavergusi šeimininkų porą, atsidėjo širdžiai mielam užsiėmimui – skaitymui; šįkart ji tai darė prie jūros. Įdegusi, miela, rami leido vasaros dienas kaip sapne, palinkusi prie romanų. Keli šeimininkų svečiai bandė jai meilintis, bet jų pastangos buvo bergždžios. O į jos pasimatymus su gražiu jaunu vilos sodininku Sebastianas žiūrėjo pro pirštus. Apie tai juodu nekalbėdavo. Savo ir vienas kito romanus abu vertino kaip pramogą, apie slaptus aistrų proveržius vienas kitam nepasakodavo. Sebastianas puikiai žinojo, kad tokia abipusė pagarba vienas kito jausmams (kaip ir ironiškas požiūris į širdies reikalus) leido puikiai sutarti. Jie negalėjo pakęsti jokio demonstratyvumo, anuomet tokio įprasto, ypač šiame pajūryje. Vienintelis išsigelbėjimas buvo prigludusios apykaklės. Juodu maudydavosi vilkėdami 1900 metų modelio marškinėliais ir kiek apdžiūvę tuoj pat puldavo vilktis drabužius. Juos laikė keistuoliais, ne tokiais kaip visi, pirmiausia todėl, kad ir Sebastianas, ir Eleonora buvo gražūs. O jie laikė save tik padoriais žmonėmis. Žinojo, kad kūno skonis – tai kažkokia jausminga, švelni, natūrali substancija, primenanti vandens

skonį, šunų arba ožkų meilę, ugnį, ir kad tai niekaip nesusiję nei su ištvirkimu, nei su estetika. Įrodymas – tai, kad Sebastianas kas vakarą be jokios baimės apglėbdavo Norą Žedelman dusdamas nuo jos kvepalų, nuo odos kvapo ir verkšlenimo, kai ji maldaudavo glamonių. Jį apimdavo atsainus švelnumas, būtent tada jo kūnas paklusdavo jai. Sebastianas ir Eleonora buvo tikri šiauriečiai, todėl saulė nebuvo jiems valdinga, kartais net sadistiška dievaitė kaip kitiems. Jiems net nenutuokiant, tai didino jų prestižą: ignoruoti saulę, nesikaitinti – anuomet tose vietose buvo tas pat, kas spjauti į pinigus.

Tarp Žedelmanų draugų daugiausia buvo amerikiečių; jie buvo labai turtingi, bet, kad ir kaip dažnai keliaudavo iš JAV į Europą, rafinuotumu nepasižymėjo. Reikia pasakyti, kad dažniausiai jie bendraudavo tarpusavyje, nes daugeliui jų Paryžiaus svetainių durys būdavo užtrenktos. Kartais juos pakviesdavo į labdaros renginius, o už dosnumą jiems atsidėkodavo kvietimu papietauti, žinoma, tik į „Plazza“. Van Milemų draugija juos šiek tiek varžė, nes šiedu buvo iš senos europiečių giminės, negana to, buvo akivaizdu, kad Sebastianą ir Norą Žedelman sieja tam tikras ryšys. Sebastianas nebuvo panašus į žigolą (jų Nora turėjo daugybę!), nors brolį ir seserį šeimininkai išlaikė. Vienas iš buvusių Noros gerbėjų, paskatintas alkoholio, drįso šia tema pasakyti savo nuomonę, bet gavo iš Sebastiano atkirtį – ir diskusija baigėsi. Buvo matyti, kad brolis ir sesuo itin artimi. Trumpai tariant, jie nebuvo panašūs į kitus, nebuvo pavojingi – dėl to ir patrauklūs. Gražios, ne mažiau turtingos kaip Nora moterys sukiojosi apie Sebastianą visą vasarą. Veltui. Puikiai išsilaikę amerikiečiai susidurdavo su visišku Eleonoros abejingumu. Pagaliau, jei vargšės Noros atsidavimas nebūtų buvęs toks akivaizdus ir toks įprastas, būtum galėjęs įtarti, kad van Milemai – iškrypėliai.

Šįvakar ištikimoji tavo širdis yra čia,
Bet rytoj pajūry nardys kregždės...

Dainavo Trenet, o jūra pilkėjo. Pasirodė Nora. Ji vilkėjo šilkine tunika, rausvai violetinė tunikos spalva žilpino Eleonorai akis.

– Kokteilio metas, – pasakė ji. – Dieve mano, šita plokštelė... Daina graži, bet liūdna... ypač šiomis dienomis...

– Išjunk, – paprašė Eleonora Sebastiano.

Ji maloniai nusišypsojo Norai. Toji atsakė šypsena, tik buvo šiek tiek sutrikusi. Dėl Eleonoros jai buvo kilę daugybė klausimų, bet kamantinėti Sebastiano nedrįso – iškart būtų atvėsęs. Žinojo, kad ten, kur Eleonora, ten ir Sebastianas. Viena vertus, tai ją ramino, antra vertus, truputį žeidė. Ji bandė stumtelėti į Eleonoros glėbį Deivą Barbi – nuostabi partija, žavingas vyras. Nesėkmingai. Koks tas Hugas, sėdintis Švedijos kalėjime? Ir kodėl jai atiteko toks paslaptingas, talentingas meilužis, kuris mielai ir nerūpestingai ima iš jos dovanas ir, būdamas keturiasdešimties, kartais berniokiškai kvatoja, o kartais nežinia kodėl paniūra? Nors Nora buvo cinikė, Sebastianas kuo toliau, tuo labiau ją traukė – ji mokėjo pirkti ir žinojo, ką perka. Tai kėlė nerimą. Ką jis ketina veikti Paryžiuje? Kur su svajokle seserimi gyvens? Ar jis ko nors tikisi iš jos, Noros, ar kliaujasi atsitiktinumu? Apie tai su ja nekalbėjo, nors iki sugrįžimo į Paryžių buvo likusios tik trys dienos.

Marijus, sodininkas, žingsniavo alėja jų link, priėjęs padavė Norai rausvai violetinių jurginų puokštę. Eleonora švelniai pažvelgė į jį. Tą pačią dieną, kai atvyko, atidariusi langą, ji pamatė lanksčią, įdegusią jo nugarą, žiūrėjo, kaip, tiesdamas ilgas rankas, jis mikliai geni medžius, matė rudą jo pakaušį. Sodininkas atsigręžė ir maloniai nusišypsojo, bet paskui šypsena

iš jo veido dingo. Tada, prieš uždarydama langą, Eleonora nusišypsojo jam. Kai name visi sumigdavo, bet dažniausiai tuomet, kai visi išvykdavo į Monte Karlą arba į Kanus, Eleonora nulipdavo laiptais žemyn ir patraukdavo į sodo gilumą. Ten stovėjo mėtomis ir pušimis kvepiantis Marijaus įrankių sandėliukas, ten būdavo šventė, ten juodu šokdavo. Marijus kerimai šypsodavosi, jo lūpos būdavo gaivios, kūnas, kurio nereikėjo masažuoti, karštas. Kaip ir visi jo tautiečiai, buvo meilus, linksmas; toje baldais neužgriozdintoje pašiūrėje, toli nuo minios triukšmo ir dolerių žvangesio, jai buvo gera. Pagaliau jų atostogomis pasirūpino Sebastianas. Jis – idealus brolis.

– Padovanokite šiuos paskutinius jurginus poniai van Milem, – pasakė Nora, – jie tokie gražūs... kokia nuostabi spalva...

Pasisukęs į Eleonorą, Marijus ištiesė jai puokštę. Marškinių apykaklė prasegta, ant kaklo – rausvai violetinė dėmė, Eleonoros palikta užvakar naktį. Spalva kaip jai dovanojamų jurginų. Netyčia prisilietė sodininkui prie rankos, šis nusišypsojo. Sebastianas nustebo šviesiose sesers akyse, be vakarėjančios saulės spindulių, išvydęs ilgesio ir liūdesio kibirkštėles.

Taip, aš ir vėl elgiuosi lengvabūdiškai... Tai garsusis Sagan pasaulėlis, kuriame tikrų problemų nėra. Ką padarysi. Yra kaip yra. Dėl to imu nervintis net aš, nors esu be galo kantri. Pavyzdžiui, vos tik ateina į galvą mintis, aš ją išsakau (beje, tai man būdinga). Tarkime, kad moteris turi gauti tokį pat atlyginimą kaip vyras, kad moteris pati turi spręsti – gimdyti jai vaiką ar ne, kad abortai turi būti įteisinti, nes kitaip tai, kas pasiturinčioms moterims tėra kliūtis, kurią teks įveikti, kitoms gali virsti baisia mėsmale. Kai, daug kartų pri-

siekusi Dievui, pati ryžausi daryti abortą ir kažkokiame savaitraštyje perskaičiau: „Moterys, jūsų įsčios priklauso jums“, pagalvojau: „Koks gailestingumas, kokie gražūs žodžiai.“ Po to, kai pasirašiau tūkstantį peticijų, prisiklausiau žlugusių bankininkų, pienininkų ir taksi vairuotojų priekaištų ir leidausi apiplėšiama mokesčių rinkėjo, virtusio piktybišku bepročiu (nereikėjo pasitikėti tuo Giscard'u d'Estaing'u, užsegta jo apykaklė man visada kėlė nerimą; įdomu, kokios jo apykaklės dabar?), po to, kai iš pasišlykštėjimo ar baimės nuvirsti nuo kėdės panūdau sudaužyti penkiolika televizorių, po to, kai iš nuobodulio žiūrėjau spektaklius „liaudžiai“ – prisižiūrėjau vienų apatijos, kitų bejėgiško pykčio, geros ir piktos valios, mačiau mūsiškio kone Lui Pilypo laikų režimo netvarką, nuo šalčio drebančius senius, sunkiai tempiančius „savo“ vežimėlius, prikrautus smulkių prekių, po to, kai išklausiau kraštutinių ir nuosaikių pažiūrų žmonių pasisakymus, prisiklausiau kvailių ir protingų žmonių, pagaliau po to, kai, turėdama išklerusį sportinį automobilį, tapau vargeta, aš turiu teisę pasislėpti susikurtame iliuzijų pasaulyje, „kuriame pinigai nieko nereiškia“. Taigi. Juk pagaliau tai iš tikrųjų mano teisė, lygiai kaip kiekvieno teisė nepirkti mano raštų rinkinio. Nūdiena dažnai veda mane iš kantrybės, tai tiesa. Darbštumas ir sąmoningumas – ne mano arkliukai. Todėl dabar, būdama rašytoja, galiu pasilinksminti su draugais van Milemais. Aš baigiau. Atsipūsiu!

ŠEŠTAS SKYRIUS

Nors ir nebuvo sadistė, Nora kartais mėgdavo parodyti savo valdžią. Sėdėdama prie „Kadilako“ vairo Orli oro uoste, laukdavo Sebastiano ir Eleonoros, kad nuvežtų juos ten, kur šie pasakys.

– Madam gatvė, aštuoni, – žaismingai paliepė Sebastianas. – Žinoma, jeigu nereikės daryti lanksto.

Nora susigūžė. Ji tikėjosi, kad Sebastianas, kaip žinantis, ko yra vertas, pasakys: „Į Aux Crillon“, arba, kaip pasitikintis žmogus: „Kur norite.“ Ji dešimt dienų kankinosi, laukė ir še tau, pasirodo, bergždžiai. Nora niekaip negalėjo šito suprasti.

– Turite ten draugų?

– Mes tik pas draugus ir apsistojame, – nuoširdžiai šypsodamasis atsakė Sebastianas. – Vienas jų surado mums dviejų kambarių butą. Gana mielą ir nuoma nebrangi.

„Susimokėti užteks pardavus „Cartier“ laikrodį ir portsigarą“, – pyktelėjusi pagalvojo Nora. Iš tikrųjų ji jau buvo suplanavusi Eleonorą apgyvendinti svečių kambaryje, o Sebastianą – didžiuliame kabinete, šalia savo kambario. Įsivaizdavo būsianti svetinga fėja, gelbėtoja. O dabar aišku – po tokio Se-

bastiano akibrokšto iš oro uosto teks grįžti namo vienai, grįžti pas du čihuahua veislės šunelius. Vyras vis dar Niujorke. Ją apėmė panika.

– Kvaila, – tarė, – galėčiau apgyvendinti jus savo namuose.

– Mes įkyrėjome jums per vasarą, – pasakė Eleonora. – Nenorėtume piktnaudžiauti jūsų gerumu.

„Ji tyčiojasi iš Noros, – džiaugsmingai pagalvojo Sebastianas. – Pagaliau kokį kartą galima... Kas per įprotis spręsti už kitus žmones iš anksto! Kai pagalvoju, kad po kokių trijų dienų teks parduoti rankogalių segtukus ir siųsti skubią žinią Roberui... Ir tai padaryti turėsiu aš, nors man nepatinka nei derėtis, nei vaikščioti į paštą. Laimė, Roberą pažįsta visas kvartalas... Tikiuosi, išgyvensime... Bent tris mėnesius...“ Už tris mėnesius Roberas buvo sumokėjęs iš anksto.

Automobilis sustojo prie seno gyvenamojo namo. Nora atrodė palūžusi.

– Netrukus jums paskambinsime, – maloniai pasakė Eleonora.

Nešini bagažu – liekni, šviesiaplaukiai, viskam abejingi – juodu stovėjo ant šaligatvio net nežinodami, kur link eiti. „Apmokami, bet nenuperkami“, – nusiminusi pagalvojo Nora. Ir dviese, ne vieniši. Prisiversdama pamojavo jiems, atsilošė, „Kadilakas“ pajudėjo iš vietos. Brolis ir sesuo vienas kitam nusišypsojo.

– Man patinka, kad čia yra rūsys. O kur namo prižiūrėtoja?

Butas buvo gana tamsus, langai žvelgė į mažą sodą, ne, veikiau į daržėlį. Du mažus tylius kambarėlius skyrė tuščia erdvė. Viename iš jų stovėjo raudona sofa, ant vienintelio stalo – viskio butelis ir ištikimojo Robero laiškelis, kuriame jis sveikino atvykėlius.

– Ar patinka? – paklausė namo prižiūrėtoja. – Tiesa, vasarą čia tamsoka, bet žiemą...

– Viskas gerai, – atsakė Eleonora sėsdama ant sofos. – Dėkoju. Kur padėjau savo knygą?

Spoksant labai nustebusiai namo prižiūrėtojai, ji pasirausė kelioniniame krepšyje, išsitraukė lėktuve pradėtą skaityti knygą ir įbedė į ją akis. Bagažas dar važiavo iš paskos, traukiniu. Neturėdamas, ką veikti, Sebastianas kaip katinas apėjo kambarius.

– Čia nuostabu, – pasakė grįžęs. – Nuostabu. Beje, ponia, – kreipėsi į namo prižiūrėtoją, – jūs labai gražiai pasidažiusi.

– Iš tikrųjų, – pakėlusi akis, pritarė Eleonora, – aš irgi atkreipiau į tai dėmesį.

Namo prižiūrėtoja šypsodamasi žengė atatupsta durų link. Iš tikrųjų savo išvaizdai ji skirdavo daug dėmesio. O ponas van Milemas visai neprastas vyriškis. Jo sesuo irgi. Sprendžiant iš išvaizdos (ir bagažo), juodu – padorūs žmonės. Gal tik kiek išsiblaškę... Aišku, ilgai čia neužsibus – ir jai šiek tiek jų pagailo.

– Reikėtų paskambinti Norai, – pasakė Sebastianas. – Juk ji nežino mūsų telefono numerio, palikti ją vieną kaip kokį lagaminą „Kadilake" – tiesiog nepadoru.

– Taip, „Vuittono" firmos lagaminą, – atsiliepė Eleonora nepakeldama nuo knygos akių. Matyt, nutrinta, bevardė, sučiurusi sofa tapo jai puikiu prieglobsčiu.

Dešinėje Eleonora pasidėjo cigaretes ir žiebtuvėlį, nusiavė batelius. Ir nors detektyvas, kurį skaitė, buvo gana prastas, su daugybe įsipykusių seklių, – Eleonora nenuobodžiavo. Sebastianas vaikštinėjo po kambarį. Naujumo džiaugsmas atlėgo, butas atrodė juokingas, neišvaizdus, jų gyvenimo būdui ne-

tinkamas. Sebastianą apėmė niūrus ilgesys (kaip sako vokiečiai, *Katzenjammer*). Šįkart sesers ramybė jam atrodė keista, nevaržoma, akivaizdi, tai jį erzino, o neveiklumas tą jauseną tik stiprino (ką dabar jam veikti ir ko apskritai vertas jųdviejų gyvenimas?). Sebastianas visai nenorėjo kraustyti lagaminų, traukti pakabų, kabinti drabužių. Nenorėjo eiti į kokią nors kavinę, nors visi žino, kad kavinės – puikus prieglobstis. Bet ir vienas būti nenorėjo, o šalia Eleonoros, skaitančios detektyvą ir apsimetančios, kad niekada neatsisakys savo įpročių, jis jautėsi be galo vienišas. Pagalvojo, kad reikėtų „ką nors" daryti, mintyse tą „ką nors" įspraudęs į kabutes, susigriebė, kad jau pora mėnesių, kai tą „ką nors" daro Nora Žedelman, – ji turi daug pinigų ir leidžia jam ją sugundyti. Jautėsi kaip nuskriaustas, atstumtas paauglys ir manė, kad visą vasarą niekuo nesirūpinanti Eleonora turėtų bent jau suvokti tai. Trumpai tariant, jautėsi kaip Chéri, tik Chéri be Lea'os, be to, jam keturiasdešimt – tai galutinai sugadino nuotaiką.

– Kodėl būtent „Vuittono" firmos? – paklausė suirzęs.

– Todėl, kad jos lagaminai tvirčiausi, – atsakė Eleonora nepakeldama akių nuo knygos.

Jis pagalvojo apie patogų, gerai sutvarkytą Žedelmanų gyvenimą ir pajuto ilgesį.

Tam tikra prasme Sebastianas van Milemas buvo panašus į senį Karamazovą. Kiekvienoje moteryje įžvelgdavo ką nors ypatinga. Negana to, kai kurių moterų fiziniai trūkumai jam patikdavo labiau negu privalumai. Su jomis apie tai nekalbėdavo nei rimtai, nei juokais, bet per storos šlaunys, ištįsęs kaklas ar suvytusios rankos jo neatbaidydavo. Anot jo, meilė, kūniška meilė, niekaip nesusijusi su „Mis Prancūzija" – jam greičiau ji

siejosi su Gilles'iu de Rais, Henriku VIII, Baudelaire'u ir sunkiasvore jo mulate. Žinojo, kad stambios nedailaus sudėjimo moterys tvirtai laikydavo už pasaito daugelį gal net genialių vyrų, nes žinojo, jog jos triumfuos, mat jų kūnas – draugas, atsidavęs žvėris, teikiantis daugiau malonumo joms, o ne vyrui. Jų kūnai – įsimylėję meilę. Ir karšti. Būtent to geidžia vyrai: suteikę malonumą, jie nori atsiriboti, trokšta būti ir ponai, ir tarnai sykiu – drauge ir pavergėjai, ir pavergtieji.

Sebastianas tai žinojo ir anksčiau, bet dabar, kai susidėjo su vyresne už save ir ne itin patrauklia moterimi, manė, kad jos susižavėjimą skatina ne tik fizinis potraukis, juk moterys iš jausmais grindžiamo ryšio tikisi ko kita nei vyrai. Jautė savotišką pasididžiavimą – kilnų, nevaržomą, tokį, kurį galima nusakyti Clovis žodžiais: „Nulenk galvą, išdidusis Sebastianai, dievink tą, kuri dievina tave, pernelyg nesivargink, kartais šito pakanka."

– Kaip manai, ką tai galėtų reikšti?

Eleonora pasuko galvą, pasidėjo knygą ant kelių ir nusijuokė.

– Nevaizduok džentelmeno, mažyli. Turiu galvoje ne Noros likimą ir net ne jos griaučius. Turiu galvoje itin šiltus jos jausmus tau. Manau, turėtum paskambinti Norai, juk ji vieniša, jai tikriausiai baisu. Tavimi dėta, tuoj pat lėkčiau pas ją. O rytoj, kai grįši, rasi mūsų namus švytinčius, viską sutvarkys gerasis burtininkas ir fėja Meluzina, tai yra aš.

Kurį laiką žiūrėjo vienas į kitą įtariai, tarsi nustėrusios Siamo katės, nežinančios, katrai iš jų pulti pelę. Nejautė vienas kitam paniekos, dėl nieko neapgailestavo – paprasčiausiai sutarė kaip visada.

Po valandos Sebastianas važiavo taksi į Montenio prospektą, kur jo laukė Nora, žinodamas, kad toji beprotiškai apsidžiaugs. Pagalvojo, kad valkata, bohemos vaikas van Goghas (tokį save įsivaizdavo) – tai ne jis, o Eleonora, nežinia kaip, kada ir kur privertusi jį sudėti ginklus.

SEPTINTAS SKYRIUS

1972 metų vasaris

Aš nepamiršau, jog buvau sakiusi, kad iš šio tylaus kaimo išvyksiu nebent pagrasinus ginklu ir tik su baigta knyga po pažastimi. Deja, likimas žiaurus... Mane ir van Milemus persekioja kažkas iš astralinio pasaulio, tas kažkas sviedžia mane iš automobilio kelis metrus, ir aš su lūžusiais, rentgenu peršviestais kaulais atsiduriu Paryžiuje. Beje, nieko baisaus. Viliuosi, kad mano skaitytojai pabels triskart į medį. Ne, tikrai neįsivaizduoju mechanizmo (kad ir koks jis būtų: mokesčių ar tų, kurie matuojami arklio ar kokiomis kitomis jėgomis, pavidalo), taigi neįsivaizduoju mechanizmo, galinčio mane palaužti. Bet paveikti mano apmąstymus moralės temomis arba nuostabius mano sprendimus galima. Pavyzdys: „Aš važiuosiu į kaimą, dirbsiu ir būsiu patenkinta; dabar pats laikas parašyti ką nors vertinga." Citatos pabaiga...

Mano gyvenime buvo daugybė kabučių, keli šauktukai (aistra), keli klaustukai (nervinė depresija), keli daugtaškiai (nerūpestingumas), o dabar artėju prie paskutinio taško, kurį turėčiau iškilmingai padėti savo rankraščio pabaigoje (mano leidėjas laukia jo džiugiai nekantraudamas). Aš priplaukiu krantą apvyturiuota, suvystyta (sulaukus tokio amžiaus!)

„Velpeau“ tvarsčiais, be kurių galėčiau lengvai išsiversti. Nejau tai atsitiko iš tikrųjų? Prisidengusi tokiu puikiu alibi – nelaimingu atsitikimu, – kad tik neužkluptų nerūpestingumas (ir taip toliau), kuris pasireiškia tuo, kad spoksau pro langą į Liuksemburgo sodo medžius, jausdama sau nebūdingą, bet nepalaužiamą dvasios stiprybę. Tada paprastai atsisakau pokylių, premjerų, kvietimų kur nors lankytis, kur būnu pristatoma kaip Sagan – „ta pati Sagan“, kaip sakoma Italijoje. Kvaila, bet priverstiniai atsisakymai nervina mane ir kelia juoką, įsivaizduoju save esant tokią, kokią mane mato kiti. Nepasakyčiau, kad savo įvaizdžiu esu nepatenkinta. Ne veltui aštuoniolika metų dangsčiausi ferariais, viskiu, santuokomis, skyrybomis – žodžiu, visu tuo, kas vadinama bohemišku menininko gyvenimu. Ir kaip savęs neatpažinsi po gražia kauke, kiek primityvoka, bet perteikiančia visa, ką iš tikrųjų mėgstu: greitį, jūrą, vidurnaktį – viską, kas tviska, ir viską, kas skendi tamsoje, viską, ką prarandi ir ką vėl atrandi. Niekada nesiliausiu manyti, kad tik mūsų pačių prieštaravimų, pomėgių, antipatijų ir kitokių baisybių kova gali padėti bent šiek tiek suprasti (taip, žinau, ką sakau), taigi bent šiek tiek suprasti, kas yra gyvenimas. Bent jau manasis.

Pridursiu – ir čia nuleidžiu padorumo šydą (gaila, dabar jo niekas nebedėvi, o jis taip tiko moterims), – taigi pridursiu, kad dėl kai kurių moralinių ir estetinių principų galiu paaukoti gyvybę, bet prie kiekvieno kampo garsiai sakyti, ką gerbiu, nenoriu. Pakanka kam nors nesutikti su mano pažiūromis – ir jau aišku, kuo tai baigsis. Beje, tai žino visi: vos tik pasirašau kokią peticiją, ji iš karto tampa nebesvarbi. Man dėl to dažnai prikišdavo, nors prašydavo pasirašyti, ir aš, jei priežastis būdavo svarbi, niekados neatsisakydavau. Daug kas mano, kad aš nerimta, ir suprantama kodėl. Vis dėlto reikėtų suvokti,

kad 1954-aisiais (mano šlovės metais) buvo sunku pasirinkti vieną iš dviejų siūlomų vaidmenų: skandalingos rašytojos ar jaunutės buržua. Nebuvau nei tokia, nei kitokia. Veikiau buvau skandalinga rašytoja arba buržua atstovaujanti mergina. Nenorėjau rinktis dėl to, kad to norėjo kiti, neįsivaizdavau savęs vaidinant nė vieno iš tų dviejų vaidmenų. Apsisprendžiau – ir su tuo sveikinu save – daryti tai, kas man patinka, tai yra kurti šventę. Beje, tai būdavo nuostabi šventė, ją nutraukdavo tik romanų arba pjesių rašymas. Štai ir visa mano istorija. Po viso to ko dar galiu griebtis? Visada mėgau audringą gyvenimą, alkoholį, norėdavau užsimiršti. Man taip patiko niekingi, menkaverčiai žaidimai šiais varganais, ciniškais ir žiauriais mūsų laikais, kuriais dėl laimingo atsitiktinumo gyvenu (ir už tai esu dėkinga likimui). Laimė, man pavyko į tuos žaidimus neįsivelti. Dieve mano!

O jūs, brangus skaitytojau, kaip gyvenate jūs? Ar jūsų motina myli jus? O tėvas? Jie – jums sektinas pavyzdys ar siaubas? O ką mylėjote, kol gyvenimas neįstūmė į aklavietę? Ar kas nors jums yra sakęs, kokios spalvos jūsų akys, plaukai? Ar naktimis jums būna baisu? Ar anksti keliatės? Jei jūs vyras, ar būnate prastai nusiteikęs dėl blogai išauklėtų moterų, kurios nesupranta (ir, blogiausia, tuo didžiuojasi), kad kiekviena moteris turi priglobti vyrą po savo sparneliu, kai gali, sušildyti jį ir saugoti? Ar žinote, kad visi žmonės pasaulyje – jūsų viršininkas, namo prižiūrėtoja, baisus žmogus iš gatvės ir, ko gera, net vargšelis už visą tautą atsakingas Mao – visi jie labai vieniši ir bijo gyvenimo beveik kaip mirties? Jūs, beje, irgi. Mūsų bendrabūvio vietos neatrodytų tokios baisios, jei nebūtų pamirštos, jeigu nebūtų pamiršti vadinamieji žmogiški santykiai. Visi nori laimėti arba bent išgyventi.

Maži, blogai išauklėti prancūzai, apsižvalgykite, kas dedasi

aplinkui, o tie, kurie pažinote, kas yra meilė, pažvelkite į ją savo partnerių akimis. Kiekvienoje lovoje ramiai tūno konformizmas ir snobizmas, kaip ir svetainėse. Visi, absoliučiai visi nebūna lovoje geri, nors tai paprasčiau, negu mylėti ar būti mylimam; tų dviejų sąlygų paisoma labai retai. O būna, kad išvis niekas nieko nemyli... siaubas! Sakytum dviejų žmonių dialogas – įtemptas, iškrikęs, kartais fiziškai žiaurus, o bandymas pasišnekėti – geležinė žmones skirianti siena. Aš pati, atkakliai ir aklai besistengianti suprasti kitą ir niekada nekeikianti gyvenimo, kartais pajusdavau ribą, kurią peržengusi nieko nebegalėdavau suprasti, o mano pašnekovai nebesuprasdavo manęs. Tada kildavo noras nupūsti dulkes nuo sandalų ir dumti į Indiją. (Tik bijau, kad keliais, kurie tinka hipiams, „Maserati" negalėtų važiuoti.) Bet yra draugų, kurie kalba su manimi, ko nors klausia, o aš jiems atsakau, ir mes vieni kitus suprantame. Bet galiausiai aš vis tiek manau, kad mes panašūs į geležimi ir plienu kaustytus kareivius, kurie keistuose Fellini'o „Satyricon" laivuose artėja prie kranto – ten turi mirti Tiberijus. Tik, kaip sakė Fellini's, tie laivai netikri. Tikri nebūtų galėję išsilaikyti ant vandens, kariams juose būtų buvę riesta. Laivai tikrai būtų nugrimzdę į gelmę, jei jais nebūtų pasirūpinęs Fellini's. Tik Dievas ne Fellini's, todėl kada nors, kaip reikiant nieko taip ir nesupratę, mes visi atsidursime vandenyje. Bet taip norėtųsi turėti bent menkiausią viltį, kad kada nors kas nors išties mums pirštine – ne geležine – apmautą ranką ir mes į ją įsikibsime.

AŠTUNTAS SKYRIUS

Perskaičiusi detektyvą, kuris, beje, baigėsi blogiau, negu galėjo baigtis (nusikaltėliai užmušti, nekaltieji sužeisti, sekliai nusisvaičiojo), Eleonora permetė akimis granatų spalvos kambario sienas, apžiūrėjo Lui Pilypo stiliaus stalą, tris niekučius ant lentynos – viską, kas ją supo. Sebastianas pabėgo – retas įvykis. Beje, ji puikiai jį suprato. Jai bet koks aktyvumas, bet koks užvaldymas, bet koks ryšys – kompromisas: laimėti, prarasti arba, kaip Sebastianui, būti žaisliuku. Galų gale abejingai ir be jokio tikslo slampinėdama po kambarį, ji aptiko veidrodį ir įbedė į jį akis. Tikriausiai po kosmetikos sluoksniu, po blakstienų tušu, po lūpų dažais bandė čiuopti ir pajusti, nors ir tokiu keistu būdu, tiesą, kuria tikėjo, tiesą, kuri buvo jos esmė. Nieko daugiau nebenorėjo. Ir nieko daugiau nebebijojo. Kaip yra sakęs Villiers'as de L'Isle-Adamas: „Gyvenimą už mus nugyvens tie, kurie mums tarnauja." Buvo graudu žiūrėti, kaip ji tepa tušu blakstienas. Jos akys, regis, buvo daug mačiusios. Paryškino lūpų linijas. Šukuosena gana ekstravagantiška. Beje, jos plaukus daugybę kartų taršė nekantrios vyrų rankos. Jos visada sustodavo ties pakaušiu, ne

aukščiau ir ne žemiau – kaip tik ten, kur yra visų juslių centras, galintis apie mus daug ką pasakyti.

Kraustyti lagaminus Eleonora neturėjo nei jėgų, nei noro. Paryžius jai atrodė blankus kaip senos lempos gaubtas, bet būstas, nors be galo nykus, neslėgė, veikiau atitiko nuotaiką, kurios paaiškinti negalėjo ir pati: „Gera, gera, štai ir baigėsi vasara, ak, kaip gera vasarą." Pasidažiusi ir svetima pati sau, broliui, viskam, kas buvo anksčiau, jausdama, kad nieko nebeįstengs, nebent perskaityti dar vieną detektyvą (bet pirma reikėtų jį nusipirkti, o ji net neturi jėgų išeiti iš namų). Taigi Eleonora, rūpestingai susitvarkiusi, graži, atsigulė ant senos sofos ir ėmė laukti. Laukė, kad pirma nurimtų kvaila, pašėlusi širdis, kuri niekada gyvenime dėl jokio žmogaus nesidaužė, – už tai kartais Eleonora net pykdavo ant savęs. Šįkart širdis, nelyg sieninio laikrodžio švytuoklė, trankėsi itin stipriai, ritmingai ir taip garsiai, kad net smilkiniuose tvinkčiojo (taip sakoma). Jėgų visiškai nebuvo: nei nueiti ir pasišnekėti su gana malonia namo prižiūrėtoja, nei pasakyti Sebastianui, kad jis elgiasi niekingai ir kad dėl to kalta ji pati; negalėjo aplankyti Hugo, nes Stokholmo kalėjimo sienos per storos, negalėjo pasimatyti su Marijum (puiki vasara), kuris, ko gera, jau seniai viską pamiršo, beje, kaip ir ji. Nenusakomas liūdesys ir nuolatinė jos gyvenimo palydovė neišvengiama vienatvė, iš kurios buvo išsivadavusi tik dešimčiai metų – tarp aštuoniolikos ir dvidešimt aštuonerių, – dabar, jos manymu, buvo nepagydoma, slogi, bjauri, ji triumfavo mažame, varganame granatų spalvos bute, kuriame ją apleido net jos brolis, jos Castoras arba Polluxas. Buvo atklydusi mintis ir apie baltas, jos manymu, lengvo poveikio tabletes, bet ši priemonė atrodė vulgari, pernelyg paprasta, tad jai neliko nieko kita, kaip tik atsigulti į vieną iš dviejų lovų, kurias buvo paklojusi namo prižiūrėtoja.

Snausdama kaip vaikas ar vyras, Eleonora apglėbė rankomis pagalvę; miegas nuslopino visus jos pojūčius.

Mano amatas nuostabus; tai pašaukimas – būtinybė – protinė savižudybė – atpildas. Negana to, mano amatas dar ir nuobodus, nes tenka išklausyti visokiausių pagrįstų ir prasimanytų komentarų – juos girdžiu nuo aštuoniolikos metų. Pavyzdžiui, man nuolat tekdavo išklausyti egzaltuotas damas ir ryžtingus jaunuolius sakant, kad jiems labai patiko: a) „Sveikas, liūdesy"; b) pjesė „Pilis Švedijoje". Tai mane, autorę, šiek tiek žemina, tarsi turėčiau du puikius, sveikus vaikus ir visą pulką krypuojančių ančiukų, kurie, vargšeliai, kitiems nelabai patinka... Tokių skaitytojų daugiausia. Po jų eina autorę vertinantys skaitytojai: „Man, kaip ir visiems kitiems, labai patinka „Sveikas, liūdesy", tik turiu pasakyti, kad labiausiai man patinka, kad didžiausia mano silpnybė – „Ar mėgstate Bramsą?" Ak, kokia gili Ingrida Bergman!" Trečios kategorijos skaitytojai rafinuotesni: „Žinote, techniškai ši pjesė pastatyta labai prastai." (Ir tada iš gėdos nudelbiu akis, nes tą pjesę stačiau aš.) „Manau, geriausia jūsų pjesė – „Gerovė, nesutarimas ir išėjimas". Ketvirtos kategorijos skaitytojai – profesionaliausi, taigi ir reikliausi: „Turiu jums pasakyti, kad man patinka tik viena jūsų knyga (suprask: visas kitas turiu mesti į šiukšlių dėžę) – vienintelė, kurioje juntama kažin kokia jėga, veržlumas – tai „Nuostabūs debesys". Ir klausaisi visokių keistų vertinimų – arba kaip perekšlė, pasirengusi ginti savo viščiukus, jei priekaištai rimti, arba nuolankiai su viskuo sutikdama, – tai lemia pašnekovo nuotaika ir gebėjimas mąstyti; viskas gali baigtis tuo, kad griebsi kam nors už gerklės manydama: „Apgailėtinas avigalvi, tai geriausia mano

knyga!“ Tik nežinai, kurį pavadinimą sakyti. Arba priešingai: „Mano vargšas drauge, jūs teisus, visa tai niekai.“

Pagalvojau: kiek painiavos, kiek naivumo, šiurkštumo ir mandagumo – žodžiu, visko, kai kalbama apie tai, ką darote. Beje, čia esama logikos: sumokėję už dviejų ar trijų šimtų puslapių prozos knygą (mano – dviejų šimtų) penkiolika ar dvidešimt frankų, o už teatro bilietą – dvidešimt penkis, žmonės mano turintys teisę, tiesiog privalantys pareikšti savo nuomonę. Kartais man topteli mintis, jog žmonės mano, kad daro paslaugą. Jie niekada neįvertina didžiulės protinės, dvasinės, psichologinės sunkiai pakeliamos skausmingos įtampos, tylos, kuri kartais įsivyrauja tarp rašančiojo ir popieriaus lapo, gulinčio prieš jį. Be to, yra daugybė įvairiausių dingsčių, kad tik nereikėtų sėsti prie rašomojo stalo. Dėl tų atsivėrimo akimirkų dažnai nematai nei lietaus, nei saulės. Visada žavėjausi žmonėmis, kurie rašo sėdėdami kavinėse, tokių tikriausiai yra nemažai. Aš kavinėje, ko gera, apžiūrinėčiau lankytojus, plepėčiau su padavėjais, šaudyčiau akimis arba stengčiausi patraukti kurio nors gražaus argentiniečio dėmesį. Kai esu ne viena, mane viskas blaško. Man viskas įdomu, galiu būti arba linksma, arba liūdna – tai lemia aplinkybės. Man reikia, kad kieno nors tvirta ranka nubrėžtų dvigubą ratą, kurio ribų peržengti negalėčiau. Deja, aš linkusi rašyti savo ranka, ir, Dievas mato, tvirtumo jai nestinga. Kelis kartus gyvenime stengiausi tai daryti svetimomis rankomis, vyliausi, kad tai padarys gerų sielų žmonės, kuriems rūpi mano likimas, kurie abejoja mano tvirtybe, bet tada mirštanti mano siela it blusa stryktelėdavo, ir aš staiga suvokdavau, kad galiu nušokti iš balkono, nušliuožti lietvamzdžiu, rėkti, kad mane paleistų. Žinoma, tokiu atveju imu vapėti, kad literatūra – tai įkvėpimo dalykas, kad nenoriu būti valdininke, kad gyvenu ne iš atlyginimo, kad man ne dvylika metų ir t. t.

Rašytojo dalia – keistas dalykas. Nuolat reikia būti įsitempusiam, reikia eiti ramiu žingsniu, tiesia nugara, bet idealas kitoks: norisi lėkti raitam taip, kad ristūno karčiai plaikstytųsi vėjuje, kad jis šokinėtų per niekingus gramatikos, sintaksės ir tingulio griovius; iš visų kliūčių sunkiausia įveikti tingumą. Kai pagalvoju, kad rašytojo profesija vadinama laisva, kad joks viršininkas negali suduoti rašytojui per nagus, kad niekas neturi teisės knaisiotis po jo užrašus, ir kai susimąstau apie laisvę, suvokiu, kad tai – paslaptis ir kad tą paslaptį galiu išsaugoti tik aš pati. Mano dalia – apvogto vagies, vandeniu apipilto laistytojo dalia. Kai susimąstau apie nelaimingą savo skirtį daryti tai, ką noriu ir kada noriu, apie galimybę gyventi taip, kaip noriu, ašaros pačios ima riedėti. Tikiuosi, mano skaitytojai ir mano leidėjai supras ir jiems pakaks vaizduotės manęs pasigailėti. Tada ir paklausite manęs, kodėl aš rašau. Pirmiausia todėl, kad siekiu savanaudiškų tikslų, nes esu prisiekusi rašeiva, ir, jei bent dvejus ar trejus metus nerašyčiau, tapčiau degenerate. Deja! Nuo tada, kai leidžiamos mano knygos, tam tikra dalis kritikų mane tokią ir įsivaizduoja. Būdama persona, pasiduodanti kitų įtakai, liaujuosi rašyti, netgi pajuntu palengvėjimą... Paskui, po poros metų, brangių balsų (kritikų) aidas atgyja, ir aš sakau sau: „Mano mieloji drauge, esi degeneratė, ir tiek.“ Iš viso to galima daryti išvadą, kad 1972-aisiais Paryžiuje būti populiaria rašytoja – labai malonu ir linksma. Ir vis tiek nesiliauju savęs gailėti! Juk tą saldų, rožinį, lengvą, džiaugsmingą ir kupiną kvailysčių gyvenimą reikia gebėti ištverti! Būtina turėti geležinį stuburą, kad iškęstum nuobodybę, pareigas ir bendravimo taisykles – visa, kas būdinga bet kuriam įvairių sluoksnių atstovų sambūriui. Reikia gebėti išlaikyti pusiausvyrą, jeigu trokšti vaikščioti, kur nori, reikia jaustis taip, lyg tas pasivaikščiojimas būtų kaip smagus bėgimas iš pamokų.

DEVINTAS SKYRIUS

Sebastianas gulėjo aukštielninkas ant gražių, plonyčių Porthaulto paklodžių Noros Žedelman lovoje. Buvo šilta. Montenio prospekte aidėjo vėlyvų praeivių žingsniai, ausis pasiekdavo balsai. Iš pradžių viskas klostėsi kuo puikiausiai. Sebastianas šiek tiek jaudinosi dėl to, kad reikia paguosti Norą, kad įkyriai loja šunyčiai, bet labiausiai jį jaudino puikūs plačios lovos minkšti smėlio spalvos užtiesalai. Jie priminė pajūrį, iš kur Sebastianas ką tik buvo grįžęs. Be to, kūrenosi, ko gera, kiek per anksti pakurtas židinys, buvo viskio, šįkart su ledu, pagaliau buvo žmogus, kuriam jis reikalingas, kuris myli jį – ir jis tai žino. Tik šįkart Sebastianas jautėsi kaip dezertyras. Atrodė, apnuoginta, stipriai jo pečius glėbianti ranka tampa vis sunkesnė, o šiek tiek murkiantis balsas įkyriai garsus net tada, kai žodžius taria pašnibždomis.

– Vargšelė Eleonora, – pasakė balsas, ir žodis „vargšelė" Sebastianą skaudžiai užgavo, – tu palikai ją visiškai vieną.

– Mano sesuo dievina vienatvę, – atsakė Sebastianas. – Jūs turėtumėte tai žinoti.

– Keista tavo sesuo, – balsas kalbėjo toliau, – kartais imu manyti... žinai, tada, kai supažindinau Eleonorą su žaviuoju

Deivu Barbi, ji net nepažvelgė į jį. Jai veikiau patiko plepėti su mergina, kurią jis buvo atsivedęs, su Kandisa.

– Galbūt, – abejingai atsakė Sebastianas.

– Kartais net klausiu savęs, – kikenimas tamsoje, – gal tavo sesuo labiau myli moteris?

Sebastianas nusižiovavo ir apsivertė ant šono.

– Jeigu Kandisa būtų jai patikusi, o, mano akimis, ji kur kas įdomesnė už tą Barbi, Eleonora tikriausiai nebūtų dvejojusi, – rėžė.

– *My God**, – sudejavo Nora, kuri kartais, ypač pasimylėjus, elgdavosi kaip protestantė.

– Dėl to nesijaudinkite, – pasakė Sebastianas. – Visą vasarą Eleonora miegojo su sodininku.

– *My God*! – sukliko Nora (Noros snobizmas gerokai pranokdavo jos pačios dorinius principus), – su Marijum?

– Taip, su Marijum, – atsakė Sebastianas. – Beje, mano akimis, tai pats gražiausias vaikinas jūsų namuose.

Stojo slogi tyla. Sebastiano tai netrikdė, nors jam jau kėlė alergiją ir paklodės, ir po tualetiniu staleliu palindę šuneliai, ir įkyrėję Noros klausimai – viskas buvo pradėję jį erzinti. Norai tyla buvo ne itin maloni. Kaip dauguma žmonių, kilusių iš nepasiturinčios, bet ilgainiui prakutusios ir, kalbant gatvės kalba, padėtį įgijusios šeimos, romaną su tarnu Nora laikė iškrypimu. Nors tokios moterys savo meilužius dažnai (ir mielai) paverčia tarnais, atvirkščias ėjimas joms nepriimtinas. Dėl to ji mielai pritartų abejotinam Eleonoros ryšiui su Kandisa, nes pastaroji – šiaip ar taip, žinomo Dalase tekstilės prekybininko duktė. Ji nedrįso smerkti Eleonoros elgesio, nes žinojo, kad, jei būtų taip pasielgusi, Sebastianas išeitų ir niekada nebegrįžtų. Bet, kaip namų šeimininkė, ji jautė pareigą tokius poelgius

* Mano Dieve (*angl.*).

smerkti ir išdėstyti savo požiūrį Sebastianui, žinoma, subtiliai. Beje, vargšas mielas Sebastianas tikriausiai labai kenčia dėl to, kad jo sesuo trainiojasi su tarnais. Kaip kiekvienas žmogus, nesuprantantis reikalo esmės, atsitiktinį atvejį Nora įvertino kaip įprotį. Ji įsivaizdavo, kaip susikrimtęs Sebastianas, vengdamas gražių palydovų ir abejotinų viešbučių šeimininkų, vežioja seserį iš vieno viešbučio į kitą, nes tie viešbučiai – ne jai. Atviras Sebastiano cinizmas – ne kas kita, kaip noras apginti seserį. Kupina švelnių jausmų, pasisotinusi, vos ne su ašaromis akyse Nora padėjo Sebastiano galvą sau ant peties ir supratingai suspaudė jo ranką. Ir tada Sebastianą suėmė pasiutiškas juokas. Jis tai pasakė iš nuobodulio, kad, kaip visada, pasijuoktų, juolab tai buvo tiesa, bet banaliu savo pasakojimu (Dievas mato, juodu su Eleonora žiūrėjo į tuos dalykus skirtingai) visai neketino paskatinti dorovingumo proveržio. Jam labiau būtų patikę, jei kuri nors moteris iš Lotynų Amerikos arba skandinavė linksmai būtų pasakiusi: „Ką tu sakai, Marijus... Na ir kvaila buvau, kad neatkreipiau į jį dėmesio." Bet Amerika buvo čia, šalia jo, ir, nors paklodės Porthaulto, nors netoliese plaukė Mayflowerio laivas, – čia buvo kvakerių, pinigų, visko, kas pasiekiama ir kas nepasiekiama, taip pat Biblija ir, žinoma, bičiulių komentarai. Virš tų švelnių garsiųjų Europoje paklodžių, išmargintų blyškiomis pastelinių spalvų gėlėmis, staiga stipriai padvelkė Transvalio, Amerikos konstitucijos, Laukinių Vakarų ir Bostono bankų dvasia. Pasipiktinimas, kurį pajuto mažame, apvaliame ir tokiame patogiame gulint lovoje kūne, labiau įpratusiame mėgautis Bostono doleriais, o ne Biblijos tiesomis, Sebastianą sužavėjo. Springdamas juoku, jis prisiminė Eleonorą, kurią paliko varganame bute, – liekną, grakščią, ištiestomis plaštakomis (ji visada taip miegodavo). Matė neįprastai didelius jos vokus, dengiančius pilkas

akis, tokias pat pilkas kaip jo, prisiminė, kad jai buvo visiškai svetimas vulgarumas, jau nebe pirmą kartą juto, kad jis ir ji – vieno kraujo, ir, nors jie ne dvyniai, refleksai abiejų vienodi; jie vienodai vertina tuos pačius dalykus – taip audringai, kad jį persmelkė baimė. „Šįkart, – pagalvojo Sebastianas, sėdėdamas ant lovos sudrėkusiomis nuo ašarų akimis (jam buvo juokinga vien pagalvojus apie Mayflowerį), – šįkart įklimpau čia kaip reikiant." Vis dar juokdamasis, atsistojo ir, nekreipdamas dėmesio į vargšės Noros klausimus bei meilės priesaikas, ėmė rengtis. Negalėjo išspausti nė žodžio, net negalėjo pasakyti, kad atėjo pas ją vedamas gražiausių ketinimų – ne tik iš užuojautos jai, vienišai moteriai didžiuliame bute, bet dar ir dėl to, kad nežinojo, kur jam dėtis. Nenuraminęs Noros, juokdamasis nulipo laiptais žemyn, Montenio prospekte įkvėpė gaivaus oro ir pasileido tekinas Madam gatve... eiti netoli, bet vis tiek sėdo į taksi. Įėjęs į butą, prieškambaryje užkliuvo už Eleonoros lagamino ir pažadino ją. Ji atsisėdo ir maloniai nustebusi sumurmėjo: „Ak, tai tu...", sakytum būtų laukusi ateinant ko nors kito. Tada Sebastianas išsitiesė ant lovos ir viską jai papasakojo. Kvatojo visą naktį. Peleninėse, ant kurių buvo užrašyta „Martini", jie paliko po penkiasdešimt nuorūkų. Ir beveik tuščią vyno butelį. Juokėsi taip ilgai, kad kitą dieną vidurdienį dar miegojo – pavargę, laimingi, radę vienas kitą.

DEŠIMTAS SKYRIUS

Šis romanas man patinka dėl to, kad rašau jį kasdien, tikėdamasi, jog šį kartą niekas, iš tikrųjų niekas, neateis ir nepasakys: „Žinote, juokinga, Sebastianas toks panašus į mane, o Eleonora – tai aš." (Dėl Noros Žedelman jaudinuosi mažiau.) Toks susitapatinimas labai vargina ir, deja, neša man sėkmę. Sutikau nepakenčiamų damų, kurios tvirtindavo esą atpažindavusios save mano herojėje Polėje romane „Ar mėgstate Bramsą?" ir dar dievai žino kuriame, sutikau daugybę man svetimų keistuolių, sakiusių, kad jie labai panašūs į mano herojus. Dabar, manau, nė vienas skaitytojas nesusitapatins su mano keistuoliais švedais. Gali būti, kad kokie nors pasileidėliai ims aiškinti, neva „ir jie linkę į kraujomaišą..." O kaip kitaip? Man atrodo, susitapatinti su šiais žmonėmis sunku.

Taigi, kai tie visi postringaujantys baisūnai šnabždėdavo: „Žinote, man irgi yra tekę tai patirti", būdavau įsitikinusi, kad tam tikra prasme jie teisūs. Jei kuri nors ne itin miela dama sako, kad jai yra tekę rinktis vieną vyrą iš dviejų – arba subrendusį, solidų žmogų, arba aistringą meilužį, – ji nemeluoja; buvo progų, kai ji būtų galėjusi tuo patikėti, o jei tokios progos nebuvo, manau, ji bent norėjo tuo tikėti; iš tikrųjų viskas

panašu – vieną dalyką galima palaikyti kitu, įsivaizduojamą gyvenimą – gyvenimu, kuris jau nugyventas. Tarkime, vertingiausius produktus (auksą, druską arba vandenį) keistame valgyje, vadinamame dviejų žmonių bendravimu, atstoja vaizduotė – be galo retas, vienintelis dalykas, būtinas žmogui, bet, deja, niekas nenori pripažinti, kad yra pavydus. Tik vaizduotė, taikliai vadinama oro pilių statytoja, neleis statyti tokios pilies ant nuobodaus pamato, trumpai tariant, norint baigti frazę, reikia tvirtai žinoti, kad nėra nieko svarbiau už ją. Noriu pasakyti, kad, jei draugas ranka numos į savo draugo vaizduotę, tie draugai gali prikrėsti kvailysčių, jie net gali vienas kitą nužudyti, nes tam tikru metu liausis vienas kitą gerbti. Būna, kad, likę vieni, baisiausiai nusivylę, staiga pajuntame dvasinės šilumos antplūdį. Tada sukyla noras gyventi – tokią pragaištingą aistrą gali sužadinti bet koks atsitiktinumas. Kartais žmogus pasineria į kūrybinį darbą – nuostabų ir kartu baisų; jis persekioja kūrėją naktimis – kaip šikšnosparnis vasarą kaime vaikus. Kartais sutinkame kokį nors žmogų, iš prigimties gražų, o mums vis tiek atrodo, kad jis nevykėlis. Taip yra todėl, kad tas žmogus neapdovanotas vaizduote. Kartais kas nors įsimyli melagių melagį todėl, kad šis, kartą ar kitą pagautas meluojant, liudytojų įvarytas į kampą (kaip sako anglai, *squeezed*), sumelavęs trečią kartą, geba išsisukti visus stebindamas prasimanymais. Dievas mato, gyvenime esu prisižiūrėjusi visokiausių žmonių, kurie dabar niekinamai vadinami mitomanais. Nekalbu apie mitomaniją kaip apie nemalonią gynybos priemonę – turiu galvoje kitą mitomaniją, tą, kuri pasmerkta patikti. Ilgą laiką pati buvau laiminga jos auka. Dabar atpažįstu ją vien iš fizinių požymių, kuriuos turėčiau išvardyti kaip žurnalo „Elle“ skaitytojų atpažinimo ženklus, pavyzdžiui: ramus veidas, kalba kiek per garsi, žvilgsnis

įdėmus, akys dažniausiai tamsios, priešingai, negu gali išvysti mėgėjiškuose filmuose, – jokių energingų gestų. Man regis, mitomanai turi labai konkretaus žavesio – meluoja dykai. Net galėtume sakyti, jog meluoja, kad daugiau malonumo suteiktų jums, o ne sau. Pasitaiko mitomanų mazochistų (deja, retai), pasakojančių visokiausias istorijas apie savo nesėkmes; tai yra viena iš humoro formų; po jų eina mitomanai paranoikai (deja, jų pasitaiko dažniau) – šie juokdamiesi pasakoja apie savo pergales, sėkmes, šlovę. Nė už ką gyvenime nepertraukčiau nei vienų, nei kitų (nebent būtų mirtinai nuobodūs). Dar pasitaiko neturinčių vaizduotės, įkyrių minčių apsėstų mitomanų (tada tragedija). Kai tokių mitomanų atkanka į vakarėlius, visi naktibaldos šalinasi jų kaip paukščiai kaliausių. Aš mitomanų nepertraukiu dėl dviejų priežasčių: pirma, pasakoti apie savo gyvenimą reikia pastangų, bet nieko pakeisti negalima, – pagaliau ar literatūra nėra tas pats? Antra, nepertraukiu iš mandagumo, jo mitomanai tikisi sulaukti įsukdami į savo minčių verpetus. Ak, kaip būtų gera, jeigu kai kurie skeptikai įstengtų suprasti, kad melas, kurį pasakodami kuria tie žmonės, tėra pagarbos reiškimo būdas; jais tiki tie, kurie yra gana protingi ir gali suvokti iškeltos problemos esmę, tie, kurie turi neblogą vaizduotę, padedančią numatyti atomazgą, taip pat tie, kurie it vaikai tiki, kad „tame kažkas yra“, bet, būdami jautrūs, negali pasakyti: „Gana, liaukitės žaisti.“ Yra žmonių, kuriems gyvenimo penas – būtent tokie pasakojimai: keisti, melagingi. Juos kurdami, tokie žmonės labai savęs gaili, bet širdies kertelėje supranta: tai, kas juos pasotina ir kas numalšina troškulį, tas jiems ant kaktos parašytas ženklas yra ne kas kita, kaip valdinga, globianti ir karšta lakios vaizduotės ranka.

Kad Sebastianas ir Eleonora galutinai pabustų, namo prižiūrėtoja atnešė jiems stiprios juodos kavos ir pasisiūlė iškraustyti lagaminus – pačiu laiku. Koks siaubas! Žavingi ponios van Milem apdarai visą parą tebeguli sukimšti į lagaminą. Pamažu moteriškės, nusimanančios apie makiažą (apie tai jau buvo kalbėta) ir pagarbiai vertinančios eleganciją, natūralus nepasitenkinimas virto kiek nervingu paslaugumu, gaivališku atsidavimu, kurį savaime provokuodavo van Milemai, keliaudami iš vienos vietos į kitą. Ponia Šiler, namo prižiūrėtoja, susižavėjusi tais dviem suaugusiais vaikais (pati turėti vaikų nenorėjo), iškart apsiėmė pasirūpinti kūrenimu, anglimis, elektra ir kitokiais buities reikalais. Spalvinga kalba, bet suprantamai ji aiškino, kaip naudotis telefonu, o tuo metu brolis ir sesuo abejingai triauškė jos atneštus džiūvėsėlius. Ponios Šiler pasirodymas van Milemų gyvenime buvo toks natūralus, kaip – baisu net sakyti – ir Noros Žedelman atsiradimas. Jie netgi manė, kad namo prižiūrėtoja jiems tik trukdo.

– Vargšė Nora, – pasakė Sebastianas, – jeigu ji norės paskambinti, bus sunku. Mūsų namai – tikra štabo būstinė.

– Tavo dovana, pasirodo, nuodai, – pasakė Eleonora, – juk ji tave apipylė gražiais niekučiais. Taip nemandagu.

– Kokia dovana? – paklausė Sebastianas.

– Tu jai padovanojai meilės skonį, – atsakė Eleonora ir atsistojusi nuėjo į vadinamąją vonią.

Bet tuoj grįžo ir pasakė, kad nėra karšto vandens.

Pasirodo, ponia Šiler – nesugaunamo žmogaus, santechniko, žmonos geriausia draugė. Ji pareiškė, kad bus laiminga galėdama tai įrodyti.

– Man liko maždaug keturi tūkstančiai frankų, – pasakė

Sebastianas, – buto nuoma iš anksto sumokėta už tris mėnesius, bet dar reikia ką nors valgyti, kuo nors apsirengti.

– Apsirengti? Tokiems įdegusiems kaip mes... – tarė Eleonora.

– Tu per lengvai apsirengusi, – pasakė Sebastianas. – Nieko nebus, ieškosiu darbo.

Eleonora nusijuokė ir vos nesužlugdė tarp ponios Šiler ir santechniko žmonos užsimezgančių derybų. Eleonora juokdavosi retai, bet, kai šitai atsitikdavo, jos juokas būdavo gomurinis, nevaldomas, užkrečiamas, kaip Garbo, sakydavo brolis. Sebastianas įsižeidė:

– Kai nurimsi, paskambinsiu savo draugui Roberui, arba, jeigu nori, už tris tūkstančius frankų nusipirksime viskio ir čia pat pragersime pinigus, pragersime labai greitai. Bus velniškai šaunu, žinoma, jei nepadvėsime.

– Manau, – tarė Eleonora, – nuo šito mus apsaugos angelai sargai. Kodėl nepasišneki su ponia Šiler? Liuksemburgo sode ji rastų tau prižiūrėtojo vietą.

– Gal ir taip, bet tai būtų nesuderinama su mano principais. Ar gali įsivaizduoti mane lakstantį paskui įsimylėjėlių poreles, vaikantį vaikus, neįleidžiantį į parką šunų ir nuo penktos po pietų kaip beprotį pučiantį švilpuką? O ne!

– O aš norėčiau būti siuvėja namudininke, – pareiškė Eleonora. – Sėdėčiau čia ir viena ranka siūčiau, kitoje laikyčiau knygą.

– Deja, siūti tu nemoki, be to, manau, siuvama abiem rankomis, – atsakė Sebastianas.

Abu užsisvajoję nutilo. Jiems patikdavo rimtu tonu aptarinėti visokius kuklius neįvykdomus projektus, ir, jei jie būtų gebėję verstis kokiais nors laisvais amatais, morališkai būtų

jautęsi kur kas geriau nei dabar, būdami tik išlaikytiniai. (Turiu galvoje moralinį nuovargį, ne dorovingumą.)

– Santechnikas bus, – pareiškė ponia Šiler, – man pavyko jį pagauti, užeis pas mus vakare.

Išgirdę „pas mus", juodu šyptelėjo – vėl įsigijo motiną. Sebastianas, kaip buvo žadėjęs, pakėlė ragelį ir pasakė namo Flerius gatvėje numerį, namo, kuriame tikėjosi rasti Roberą Besi (žinoma, jis ką tik išėjo, bet netrukus pareis). Šypsodamasi pasisuko į Eleonorą.

– Toks įspūdis, kad Paryžiuje žmonės vartoja vien prieveiksmius. Jei jie ką nors nuveikė, sako „ką tik", jei džiaugsis galėdami užeiti, būtinai pasakys „suprantama", taigi „visiškai akivaizdu", kad aš „aktyviai" imsiuos keisti mūsų padėtį, – pamatysi.

– Norėčiau truputį pasigražinti, – pasakė Eleonora, – dėl santechniko, o gal ir ne dėl jo. Ir nors Roberas ne itin domisi moterimis, nenorėčiau pasitikti jo vilkėdama chalatu.

Staiga jos nuotaika pasitaisė. Sebastianas vėl laisvas, ponia Šiler jais rūpinasi, o jiems skirtas butas turi šiokio tokio žavesio.

– Nesijaudink, – pasakė eidama į vonią, – visą vasarą vilkai naštą, dabar viskuo pasirūpinsiu aš.

Sėdėdamas ant granatų spalvos sofos ir sklaidydamas laikraštį „Parisien Liberté", kurį pasiskolino iš ponios Šiler, Sebastianas nusijuokė, tai reiškė „pats laikas". Jis irgi buvo nepaprastai laimingas.

Roberas Besi – vidutinio ūgio, kresnas vyras – rengdavosi jaunatviškai ir atvirai žavėjosi Sebastianu. Pabučiavęs Eleonorai

ranką, atsiprašė, kad per prastai apgyvendino, – jie ėmė protestuoti, – paskui į stiklinaitę dantims skalauti supylė tai, kas buvo likę butelyje, ir išgėrė. Roberui Besi buvo apie keturiasdešimt, jis dirbo kažkokių mados namų ir kažkokio teatro atstovu spaudai, Paryžiuje rengdavo vakarėlius. Atsainiai, nors šiek tiek baimindamasis, pasakė, kad galėtų įdarbinti Sebastianą savo padėjėju. Bendrais bruožais bandė paaiškinti, ką šis turės daryti.

– Dirbant šį darbą, svarbu apsukrumas, sumanumas, taktas, žavesys – žodžiu, visos tavo dorybės, Sebastianai.

Eleonora, tramdydama juoką, išraudo. Sebastianas supyko.

– Mano sesuo kvailė. Paryžiaus aukštuomenėje netekau visų draugų, taip, kartais būnu netaktiškas, bet žavesio ir sumanumo, brangioji sese, man nestinga.

– Žinoma, žinoma, – kvatodama pritarė Eleonora.

– Iš pradžių kai kurie dalykai tave šokiruos, – kalbėjo toliau Roberas Besi. – Tose sferose hierarchiją supranta kitaip nei tu. Nieko, priprasi, reikės tik trupučio kantrybės...

– ...ir sumanumo, – baigė Eleonora.

Ji taip įsilinksmino, kad ėmė elgtis nepagarbiai.

– Gerai, sutinku, – pasakė Sebastianas karališku tonu, tarsi teikdamas klasės draugui dovaną, – sutinku. Pradėsiu kitą savaitę, man tik reikia truputį laiko garderobui atnaujinti, senasis to prašyte prašosi.

Robero akyse sužibo panikos kibirkštėlė.

– Nepaklausei, kiek tau bus mokama, – tarė jis. – Dirbti reikės kasdien.

– Aš tavimi pasitikiu, – linksmai atsakė Sebastianas, – kiek žinau, niekada nebuvai šykštuolis.

Panikos kibirkštėlė virto liepsnojančiu laužu.

– Bet aš privalau tave įspėti...

– Moterų kompanijoje niekada nekalbu apie pinigus, – sausai metė Sebastianas.

Roberas atsiprašė, atsitraukė ir pasakė Eleonorai, kad jau dvidešimt metų tas nepakenčiamas Sebastianas daro jam keistą įtaką – pradedant beprasmiu erzinimu, baigiant estetikos klausimais. Ir koleže, ir dabar Roberas nuolat lygindavo save – judrų kokerį Roberą Besi – su protingu kurtu van Milemu. Dėl to, kad atmintyje vaikystės arba jaunystės prisiminimai įsirėžia giliau negu išgyvenimai, patirti sulaukus vyresnio amžiaus.

Dabar, kai pastogės ir išlaikymo problema išspręsta, Roberui teliko pakviesti juos pusryčių – jis tai ir padarė. Pusryčiavo smagiai. Eleonora buvo puiki, daugelio prabangaus restorano lankytojų akys visą laiką krypo į ją. Roberas tai matė ir, nors jau penkiolika ar šešiolika metų beatodairiškai žavėjosi tųdviejų gegučių gyvensena, su palengvėjimu pagalvojo, kad ilgai mokėti už Sebastianą nereikės, nes jis netrukus neva pradės dirbti. Jau įsivaizdavo, su kokiais pietumis kaip darbuotojui teks apsikęsti Sebastianui. Drauge ilgesingai pagalvojo, kad prieš dešimt metų būtų džiaugęsis, jei būtų galėjęs dirbti su Sebastianu, net jei tas būtų tik vaizdavęs dirbantį, nes žinojo, kad Sebastiano gyvenimas kupinas netikėtumų. Taip, dar prieš dešimt metų, kai jam buvo tik trisdešimt, jis buvo pasiryžęs rizikuoti arba dalytis rizika su žmogumi, kuriuo žavėjosi. Bet paskui Roberas šio to pasiekė, radosi atsakomybės jausmas – ir savame, uždarame ir žiauriame, Paryžiaus pasaulėlyje jis „išsikasė savo duobutę“. Kramtydamas langustą, liūdnai pagalvojo, ar tik toji duobutė netaps jam kapu.

VIENUOLIKTAS SKYRIUS

Už juodų medžių patalan grimzdo raudona vasario saulė. Vargšė rašytoja žiūrėjo pro langą, kaip Normandijoje gęsta diena. Jau dvi savaitės, kai ji neparašė nė žodžio. Tikriausiai buvo labai nusiminusi. Rašyti tuščiai – tas pats, kas mylėtis nepatiriant malonumo, gerti ir nepasigerti, keliauti nepasiekiant tikslo. Tai buvo pragaras, katastrofa. Vienumoje slinko viena į kitą panašios dienos, nurimęs laikas, skleisdamas tylų ekstazei prilygstantį švelnumą, tarytum sustojo. Bet reikėjo gyventi toliau, pagaliau reikėjo dirbti, kada nors grįžti į Paryžių, susirasti ten „likusiuosius". Reikėjo atsikvošėti. Saulėti rytai buvo nuostabūs, žemė kvepėjo vėsa, šuo valandų valandas žaisdavo su lazda, o liepsnojantys medžiai kažką kuždėjo tokiu tempu, kokiu skaitomas nejučia pradėtas storas angliškas romanas. Atsikvošėti... Dėl to ji buvo nelaiminga. Ir tai tiesa: be galo sunku prisiversti suimti save į rankas. Būdama aštuoniolikos, ji parašė šaunią disertaciją, kurią išspausdinusi išgarsėjo. Nieko nedramatizavo ir nieko nevertino rimtai – rašyti jai buvo *a priori* džiaugsmas. Praėjo dar aštuoniolika metų, dabar ji privalo surimtėti, jei nenori, kad padėtis, kurioje atsidūrė ir ji pati, ir jos šeimynėlė, tragiškai nepablogėtų. Ir še

tau, ji nebenori rašyti. Ją graužia sąžinė, ji kankinasi dėl to, kad „tą dieną“ nieko nepadarė. Poetinius jos svaičiojimus sugadino istorijos apie mokesčius, skolas ir kitas baisybes. Tegul viskas teka sava vaga, tebūnie, kas bus, kad tik būtų kuo mažiau problemų, piešti savo portretus-robotus leiskime kitiems, tegul viskas – laikas, pinigai, aistros – plaukia, kur nori, o tu it pavargęs buhalteris sėdėk prieš nebylią rašomąją mašinėlę. Ir visą laiką kaip koks kontrapunktas – nenumaldomas noras pasijuokti iš savęs. Tyčiotis. Ką gi, ji tikrai vairuoja automobilį basa (beje, paplūdimyje visi vaikšto basi, nemalonu, kai į batus pribyra smėlio), ji pasirengusi sutikti su tuo, kad viskis – vienas ištikimiausių jos palydovų, nes nesaldus yra gyvenimas padarų nušiurusiais kailiais, kurie vadinami žmonėmis. Ką gi, tebūnie taip! Bet ji niekada nieko sau neatleis, nes nėra panašaus į ją žmogaus, į kurį žiūrint būtų verta sau atleisti. Daugiausia, ką ji galėtų padaryti tam tikroje situacijoje pagauta aistros, – tai prisidengus tamsa nuolankiai prašyti atleidimo žmogaus, kurį įskaudino. Bet atleisti mielai pamaivai – tokia buvo laikoma, beje, tokia, nors pati to nesuvokė, ir buvo, – jokiu būdu! Galbūt savo atvaizdus reikia gerbti labiau negu save – taip mano dauguma mūsų. Tai žadina orumą. Ir humoro jausmą.

„Aš, man, mane...“ Švilpaudama iš laimės, Garsioji Dama iš Honflero žvilgtelėjo pro kitą langą: plikoje po žiemos pievoje ganėsi karvės, šuo kaip pasiutęs žaidė su lazda, medžiai stovėjo tiesdami šakas į dangų, viskas alsavo ramybe. Nei minčių, nei paukščių. Geriau, kad rytoj mane pažadintų jų klyksmas, o ne smegenis kaitinančios mintys. Ji miegojo ta pačia poza – sulenkusi sužeistą ranką, tarsi ne savą. Kai pabusdavo rytą, lūžusi ranka būdavo nutirpusi, ji norėdavo ją

pamaloninti, pažiūrėti, kaip lankstosi pirštai. Visiškas abejingumas fiziniam skausmui ir absoliutus pasitikėjimas savimi mūsų rašeivą kartais gąsdindavo. Tais metais sparnus virš jos buvo išskleidęs šizofrenijos šikšnosparnis (*Calva sorices*). Tik to ir trūko! Išsiblaškiusi ir nieko nesimuliuodama, ji ištvėrė rankos siuvimo operaciją, dabar, apkaišiusi lizdelį pagalvėmis, cigaretėmis, „Kleenex" servetėlėmis, visą laiką skaitė; tiesa, lizdelis – ne ta vieta, kurioje ji būtų galėjusi paganyti akis.

Garsioji Dama iš Honflero giliai atsiduso; pragydo pirmas vakaro paukštis. Nusileidus saulei, dama užsimanė gerti. Ji taip nieko ir nenuveikė. „Dar viena veltui praleista diena", – garsiai pasakė, bet vidinis balsas kuždėjo: „Dar viena išganinga diena." Kartais gyvenime būna atokvėpių, tada, lyg atlaidžiai, lyg supratingai šypsodamasis, gali spoksoti pro langą ir giedant paukščiui nieko nereikalauti – tik nori gyventi ir gerai jaustis savame kailyje. Bet tokių atokvėpio valandų pasitaiko retai: mumyse tūnantys tigrai iškart pabunda ir puola draskyti vienas kitą.

DVYLIKTAS SKYRIUS

– Jau trys minutės, kai neskamba telefonas, – pasakė Sebastianas. – Nuostabu. Ar ne, panele?

Sekretorė, kiek sutrikusi, pažvelgė į jį. Robero Besi bendradarbiai atrodė labai užsiėmę ir, jei niekas neskambindavo, skambindavo sekretorei patys – kreipdavosi į ją „mažyte" arba Eliza. Tas stambus ramus vyras visai nebuvo panašus į darbuotoją, atsakingą už ryšius su spauda. Be to, jis visada paduodavo jai paltą, atsistodavo ir pridegdavo cigaretę; galėjai pamanyti, jog jis nežino, kad kontoroje įprastas kitoks bendravimo būdas, vadinamas „vėjo gūsiu". Sebastianas čia tik trys dienos, o biuras jau pasikeitė. Niekas nešaukia, nebėgioja koridoriais, susidūrę tarpduryje neburblena: „Atleiskite." Ką pasakys iš Niujorko grįžęs ponas Besi? Ir dar: Sebastianui skambindavo labai retai, negana to, skambučiai būdavo gana keisti. Kartais skambindavo sesuo, su ja jis kalbėdavosi kaip su meiluže, kartais ponia Žedelman, jo meilužė, su ja kalbėdavosi kaip vyresnysis brolis.

– Pone van Milemai, – nedrąsiai pasakė Eliza, – nepamirškite, šeštą valandą ateis Brunas Rafė.

– Brunas Rafė? – paklausė.

Ji atsiduso. Į kino pasaulį Brunas Rafė įsiveržė staiga, Besi virtuvėje į jį buvo dedama daug vilčių. Jam dvidešimt penkeri, jis velniškai gražus, talentingas, kino spauda rašo tik apie jį. Eliza atsistojo, paėmė Rafė bylą ir padėjo ją priešais Sebastianą.

– Gal paskaitykite, – pasiūlė, – jis gana žinomas ir gana įtarus.

Sebastianas nusišypsojo, atsivertė bylą ir, pamatęs gražuolio nuotrauką, kaipmat juo susižavėjo.

– Tikriausiai labai patinka moterims, ar ne? – paklausė.

Vietoj atsakymo išgirdo gilų atodūsį. Sebastianas įdėmiai studijavo taisyklingus veido bruožus, siaurą tarpuakį, tviskančius dantis... Tas jaunuolis net nuotraukoje buvo panašus į švelnų godų vilką. Deja, Sebastianas nebuvo matęs nė vieno jo filmo.

– Apie ką turėčiau su juo kalbėtis? – paklausė.

Eliza skėstelėjo rankomis.

– Nežinau... Tai ponas Besi... jį atrado, jis čia dažnai ateina... pasitarti.

Ji paraudo. Sebastianas, prisiminęs savo draugo Besi polinkius, panoro tą vilkiuką pamatyti.

– Kaip manote, ką galėčiau jam patarti? – linksmai paklausė. – Nebent pasakyti, kad ir toliau dantis šveistų du kartus per dieną...

– Nežinojau, kur jo ieškoti, todėl atšaukti susitikimo negalėjau.

– Bus linksmas reginys, – pasakė Sebastianas.

Žinoma, buvo linksma. Atėjo Eleonora, juodu laukė jaunosios žvaigždės; Eleonora buvo puikiai nusiteikusi, vargšę (ir, žinoma, žavią) Elizą apibėrė komplimentais, o Sebastiano kolegos ėjo vienas po kito užmegzti pažinties su jo seserimi; toji, užmetusi koją ant kojos, sėdėjo ant brolio rašomojo

stalo ir abejingai žvelgė į galimus gerbėjus. Kontoroje vyko kažkokia nevykusi Liudviko XVI dvaro manierų parodija – kontoroje, kur įprastą dėmesį vertindavo kaip veiklumą, o vienintelis pagarbos ženklas tebuvo plekštelėjimas delnu per petį. Jaunasis vilkas nustebęs ir kiek sutrikęs sustojo tarpduryje, paskui, giliai įkvėpęs, žengė į vidų. Tai neprasprūdo pro Sebastiano akis, jis padarė išvadą, kad jaunuolio instinktai nesutrikę, kad jis būtų galutinai sugniuždytas, iš pažiūros nepasakysi. Brunas Rafė tikrai buvo labai gražus: kaip dera jaunam žmogui, veidas – pieno ir kraujo spalvos, plaukai, ne, veikiau gaurai, – šviesūs, rankos – didelės, kiek per sunkios, artėjant keturiasdešimtmečiui, jos paplonės ir pagražės dėl jo profesijos. Negana to, ant kairės akies baltymo ryškėjo mėlyna dėmelė, teikianti veidui išraišką medžiojančio žvėries, tarsi mažytė kraujagyslė būtų plyšusi nuo begalinės įtampos, sekiojimo ar tykojimo; ir iš tikrųjų jaunasis svečias šiek tiek priminė plėšrų žvėrį. Jis mandagiai paklausė, kur yra Roberas Besi, ir, genamas smalsumo, paspaudė ranką Sebastianui. Išvydęs Eleonorą, sutriko. Ji nebuvo panaši į žvaigždutes, zujančias po Besi kontorą. Juolab nebuvo iš tų moterų, kurias dabar įprasta vadinti aukštuomenės damomis (nebuvo turtinga ir turtų nevertino), dama scenaristė ji irgi nebuvo. Tai kas ji? O jos brolis, visai netinkantis šiai kontorai – išsiblaškęs išstypėlis, kuriam buvo šmėstelėjusi mintis, ar tik mūsų brangusis Roberas nesusižavėjo tuo vyruku, – vargu ar padės atsakyti į šį klausimą.

Bruno Rafė ir Robero Besi santykiai, paprastai vadinami homoseksualiais, užsimezgė dar tuomet, kai Bruną kamavo alkis ir troškulys, jie nenutrūko iki šiol, bet dabar, tik dar labiau, jį kankino garbėtroška. Tokių žmogiškų santykių atmaina jam siejosi su komfortu. Pabudęs vyro namuose,

buvo įsitikinęs, kad ras elektrinį skustuvą, savo dydžio frotinį chalatą, kad partnerio minčių reiškimo būdas bus toks pat kaip jo, kad abu kalbės šiurkščiai ir drauge subtiliai. Kai pabusdavo moters namuose, ant kelių išvysdavo padėklą su pusryčiais, pasmakrėje servetėlę, o šalia – juo besigrožinčią moterį; išeidavo suirzęs, nesiskutęs. Taigi iki šiol Brunas Rafė jausmingumą priskirdavo praktinei sričiai, arba „namų ūkio menui". Būdamas iš prigimties temperamentingas, galėjo lengvai pasitenkinti ir pats, deja, jis miegodavo vaiko miegu, sapnuodavo linksmus sapnus; buvo nė trisdešimties neturintis hibridas, prototipas tos genties atstovų, kurie bet kurioje kavinėje dėl pagrįstos užuominos gali sukelti muštynes; kita vertus, gali tapti aukomis ir patys, juos gali sumušti koks nusenęs ponas šiaip, savo malonumui, ar net sukriošusi dama su rausvais pūkeliais ant galvos. Neaiškios epochos neaiškus produktas, kuriam aišku tik viena – pinigai, pilnos kišenės pinigų. Vien jų geidė, tik jų siekė, ir visada tik sau. Todėl, atsitrenkęs į nesuprantamą sieną – Eleonoros akis, jos laikyseną, – nustebo ne mažiau už Kolumbą, netikėtai aptikusį šauniuosius Amerikos laukinius. Buvo pernelyg jaunas ir pažeidžiamas, kad rodytų nuostabą, ir tada Sebastianas suprato, ką tam jaunuoliui dar teks išgyventi. Baisiausia jaunam vilkui susidurti su švelnia nepasiekiama pono Segeno, tik jau 1972-ųjų Segeno, ožka. Sebastianas žinojo: net jei tas jaunas vilkas įstengtų įkąsti, Eleonora gailiai nemekentų; o jei dar pavyktų kokį gabalą atsiplėšti, ant lūpų liktų neįprastas, lig tol nepajustas prieskonis. Kol jaunuolis sveikinosi su Eleonora, Sebastiano galvoje mintys lėkė žaibo greičiu, jam viskas buvo aišku. Eleonorai jaunuolis tebuvo mažas plėšrūnas, į akis jai krito tik viena – maža mėlyna dėmelė ant akies baltymo. Žiūrėdama į jį, Eleonora pagalvojo, kad jis, ko gera, švelnus ir

nevikrus kaip šunytis, kurį turėjo vaikystėje. Ne tiek dėl amžiaus, kiek dėl patirties dabar Eleonorai labiau patiko šunys, o ne vilkai. Taigi padarius dvejopą klaidą – gyvulišką ir sentimentaliai intelektinę – užsimezgė jų istorija. Baigdama šį gyvuliškumo protrūkį, pasakysiu, kad, įsitaisęs prie rašomojo stalo, Sebastianas buvo panašus į giboną, pasirengusį slapčia saugoti jų dienas ir naktis.

Nė vienas mano herojus nevartoja narkotikų. Kokia aš atsilikusi! Kai apie tai pagalvoju, ima juokas; mūsų laikais, kai nepaisoma jokių tabu, kai didžiausi tabu žlugo, kai seksualumas ir neišvengiami jo padariniai yra viešas pajamų šaltinis, nes sukčiavimas, vagystės ir nesąžiningumas virto saloninių pokštavimų objektu – dabar vienintelis dalykas, už kurį žmonės gauna per nagus, – narkotikai. Žinoma, visi šaukia, kad alkoholis ir tabakas – tas pats, gal net blogiau. Šįkart valdžios nuomonei pritariu, nes susipažinusieji su šia sritimi žino, kad iš narkomanijos liūno išsikapsto tik vienas iš dešimties tūkstančių, ir kokių praradimų kaina! Tai suvoki žvelgdamas į Epinalio ligoninės vaizdus, gerokai įtaigesnius už visokius teorinius samprotavimus. Įsilinksminusį, vos ant kojų pastovintį šlykštų įraudusį girtuoklį nuo perbalusio, išsekusio jaunuolio, kuris savo kambaryje drebančiomis rankomis badosi švirkštu venas, skiria ištisas pasaulis, kuriam būdinga tai, kad jame nėra „kitų žmonių“; alkoholikas svaiginasi atvirai, narkomanas – slapstydamasis. Beje, nesirengiu nei rėžti panegirikų alkoholiui, nei pulti gindama narkotikus, tik noriu atskleisti linksmąją arba liūdnąją šio reikalo pusę. Bet svarbiausia – ne svaiginimosi skirtumai, o baisus akivaizdus faktas: šiandien žmogus – protingas ir kvailas, jautrus ir bukas,

kupinas gyvybingumo ir suglebęs – lengvai gali tapti trijų tironų – alkoholio, narkotikų ir vaistų (raminamųjų) – auka. Gyvenimas – tai tarsi ilgas, slidus kelias, kurio tamsaus, nežinomo tunelio link visu greičiu čiuožia išsigandę žmonės, kabindamiesi į vienas po kito lūžtančius kablius – viskį, eleniumą, heroiną. Daro tai puikiai žinodami, kad paskutinis kablys – heroinas – turi būti pakeistas greičiau nei kiti, nes jis silpnesnis už kitus. Dievo praradimas, profanacija, idealų nebuvimas, laiko stygius, vyro ir moters santykiai, tariamas komfortas, tralialia tralialia... viską paaiškinančios dainelės, kurias mums dainuoja, malonios ir suprantamos, monotoniškos ir dėl to beveik raminančios. Bet kodėl gi jūs, aš, ir vėl aš, mes, jie – visa šita įvardžių virtinė – ar jums dvidešimt, ar penkiasdešimt, turtingas jūs ar neturtingas (o ką kalbėti apie žemdirbius, juk per pastaruosius dvejus metus ramiausiose provincijose trankviliantų parduota dešimteriopai daugiau), kodėl visada, bet kuriuo metu, mes tiesiame ranką ne tam, kad palaikytume savo artimą, o kad pagriebtume tablečių tūtelę, buteliuką, butelį? Man nerimą kelia ne tik vis stiprėjantis liūdesys (atrodo, jo būta visada), juk žinome, kad net senovės graikai, patys gražiausi, talentingiausi ir labiausiai išsilavinę žmonės, gyvendami prie gražiausios pasaulyje jūros, gražiausiais savo nuostabios šalies laikais, – kartais net jie, šliaužiodami keturpėsčia smėliu, raudavosi nuo galvos plaukus ir iš siaubo grauždavo nagus. Mane jaudina tai, kad dabar jiems būtų pakakę supratingo gydytojo, recepto, vieno buteliuko iš tų šešių ar aštuoniolikos tūkstančių raminamųjų tablečių, – ir per dešimt minučių jie būtų nurimę. Ypač jaudina, kai pagalvoju, kad jiems nebūtų tekę voliotis smėlyje, nes savo peplo kišenėse būtų radę ekvanilio...

TRYLIKTAS SKYRIUS

Eleonora šoko su vaikinu naktinėje užeigoje...

Katastrofa! Ką aš pasakiau? Štai ir atsitokėjau mažame Sagan pasaulėlyje su naktinėmis užeigomis... Įdomus dalykas: kai tik kuriame nors straipsnyje autorius galiausiai nuveda savo herojus į naktinę užeigą, kritikai iškart prisimena gražų mano vardą. (Kas tas autorius – Troyat ar Jardinas, visai nesvarbu.) Jei kokiam vargšui visai sujžūlėjusiam autoriui kiltų noras liaupsinti kurio nors sportinio automobilio grožybes – tegu liaupsina, nuoširdžiai jam to linkiu... Trys kritikai iš keturių – baisūs veidmainiai. O kas gali būti maloniau už važiavimą saulėtą dieną puikiu atviru automobiliu? Jis murkia jums po kojomis kaip prijaukintas tigras. Kas gali būti maloniau, nei žinoti, kad tokių pat linksmų, kaip jūs, žmonių, kurie, kaip ir jūs, neturi materialinių rūpesčių, po golfo grįžus namo laukia šaltas viskis? Pagaliau ar ne įprasta ieškoti kokios nors mielos vietos ir ją rasti, kur jūsų staiga neužgrius sunkumai? O kokie veidmainiai tie žmonės! Pinigai niekada nebūna nešvarūs dėl to, kad jie leidžiami arba švaistomi (juolab jei juos švaisto tas, kuriam pavyko prasimušti), tai yra kai pinigai verčiami žvangančiais, keistais ir juokingais grynaisiais. Dažniausiai pinigai

būna nešvarūs dėl to, kad neaišku, kaip jie uždirbami, juolab saugomi. Norėčiau, kad kvaili demagogai paprieštarautų tiems, kurie žino teisybę: ar žmonės, važinėjantys antra klase ir visuomeniniu transportu, nenorėtų atsidurti viloje, apie kurią kalbėjau, ar nenorėtų ragauti gėrimų su ledu, gyventi mimozomis apstatytuose apartamentuose? Tik dėl priežasčių, kurių nepripažįsta teisingumas, jų tenai niekas nepakvietė, bet dėl tų pačių priežasčių jie ir nenukentėtų, jei kas imtų juos įtikinėti, kad teisūs ir laimingi būtent jie.

Taigi naktinėje užeigoje Eleonora šoko su jaunu blondinu, kurio laukia didinga ateitis – šlovė, nuovargis, senatvė ir užmarštis. Nuostabus gyvenimas, kai dienoraščiuose, kurių jis nekenčia (bent iš pradžių nekentė) ir kurie persekios jį iki mirties, šmėžuoja jo veidas. Taip kartais atsitinka aktoriams, dažnai ir rašytojams, dailininkams, režisieriams – visiems tiems, kuriuos vadina „afišų žmonėmis", nors iš tikrųjų tebūnie man leista ištarti tokius žodžius: jie yra veikiau afišos, o ne žmonės.

Taigi Eleonora šoko su Brunu, jųdviejų judesiai sutartinai kartojosi, muzika juos glostė, vedė. Bruną kaitino geismas, Eleonora atrodė abejinga, ir tai lėmė jų žingsnius, ritmą, judesius, kurių kitu atveju nebūtų buvę. Jai patiko prie jo glaustis, buvo malonu, kai stiprios jo šlaunys lietėsi prie jos šlaunų, buvo smagu matyti kiek apdujusį Bruno veidą, kuriame tarsi buvo parašyta: „Aš jūsų noriu." Eleonora žinojo, kad po šių žodžių nuskambės baisi frazė: „Aš už nieką neatsakau." Kai jis pasiūlė ko nors išgerti apačioje, kur nėra nei triukšmo, nei Sebastiano (šis su kažkuo plepėjo), Eleonora nusišypsojo. Drabužininkė buvo Bruno bičiulė, lipdamas žemyn, jis davė ženklą, kurį ji suprato; Brunas įėjo į taksofono kabiną viena ranka apkabinęs Eleonorą per pečius,

kita – per liemenį. Juodu buvo per daug išgėrę, jis nelabai suvokė, nei kas ji, nei ko iš jos nori, ypač po tokių elegantiškų, labai lengvų ir smagių pietų – tokiais paprastai lepinasi žmonės, kuriems gyvenimas – malonumas, vartojamoji kasdienybė. Tą moterį jis norėjo ir šokiruoti, ir paženklinti. Bet, kai prisitraukė prie savęs, ji, švelniai juokdamasi, pabučiavo jam į sudrėkusį nuo prakaito kaklą ir uždėjo ranką ant diržo. Akimirksnį tamsoje Eleonoros akys sublizgo, paskui sunkūs vokai nusileido – ir štai juodu vėl slysta pasaulin, kuriame tik jis ir ji, atsegti drabužiai, švelnūs šiltų rankų judesiai, kur viskas nuostabu ir kur nėra cinizmo, be kurio anksčiau jis neįsivaizdavo gyvenimo. Paskui, kai atsipeikėjo, padėjo galvą Eleonorai ant peties, prisimerkęs, ne, veikiau apdujusiomis nuo patirto malonumo akimis (it pelėda lovoje), su nuostaba galvojo apie gaivias jos lūpas. Eleonora žiūrėjo į jį kaip į pasiutusį ožiuką – seniai nebuvo šitaip rizikavusi. Kad drabužininkė – jo bendrininkė, Eleonora nežinojo, skandalų nepakentė. Bet berniuką reikėjo nuraminti, o Eleonora žinojo, kad vienintelis būdas paguosti – suteikti malonumą kitam, tai yra pasidalyti malonumu su kitu. Pasimylėti – juk tai taip paprasta! Ranka, padėta ant peties arba šlaunies, naktis, miegantysis pasiraivo, atsidūsta ir miega toliau. Neverta miegoti vienam. Blogiausiu atveju gyventi vienam galima, bet miegoti – ne. Eleonora suvokė: jei gyvenimas nesutvarkytas, sunkus, kartais nykus – anokia čia bėda, toks gyvenimas nesuteikia iliuzijų, nebent tuomet, kai užvaldo aistra (tada kova, kartais žiauri, bet konkreti, vyksta pagal tiksliai nustatytas taisykles). O pašėlusios svajonės ir klaikūs pabudimai rytais stipriai plakant širdžiai, tokie įprasti, jai rūpėjo kur kas labiau. Tos širdį draskančios aušros, aprašytos Rimbaud, kurį, Sebastianui patarus, perskaitė ir kurį iš visų poetų pažinojo geriausiai. Mirti

Eleonora nebijojo, nes mirtis, savaime nieko nereiškianti, tėra tarsi dar vienas, paskutinis, protinis dantis. Į savo mirtį žvelgė su nepasitikėjimu. Galvodama apie mirtį arba – dar blogiau – įsivaizduodama, kokia ji bus, matė ją nepermaldaujamą, apsigaubusią pilkais nėriniais, su skrybėle, ryškaus profilio, mandagiai besijuokiančią iš žmonių kvailysčių, nelyg padorus žmogus per nuobodžius pietus, iš kurių drauge su jumis mielai spruktų lauk. Paskui sukildavo priešiškumas, tuomet mirtis asocijuodavosi su nepadoria sena dama, kuri ateina ir nudobia mus, jei sergame – iš lėto, įvykus nelaimingam atsitikimui – žaibiškai; ir visada prieš mūsų valią. Didvyriška mirtis jai neegzistavo. Mirtis niekam negali būti nei gėris, nei išsivadavimas. Žmogus kabinasi į bet ką, jis pasirengęs kęsti bet kokias kančias, net tada, kai seniai serga „sunkia liga", kaip rašoma laikraščiuose. (Keista, bet spaudoje dažniausiai rašoma: „pervargimas", „inkstų liga", „hepatitas", „šlapimo pūslė" ir vengiama atvirai pasakyti – „vėžys".) Tokia apsimestinė gėda kelia šleikštulį. Ak, atsiprašau, kartais parašo apie plaučių vėžį, bet būtinai pabrėžia, jog žmogus mirė todėl, kad rūkė. Taigi pagaliau reikia pripažinti: Eleonora, gražioji, abejingoji Eleonora (jai viskas buvo tolima kaip Akvitanijos princesei, kurios vardu buvo pavadinta), iš to nepažįstamo jaunuolio, kurį iš pradžių niekino dėl jo užsiėmimo, nuotraukų, džiaugsmų, rūpesčių, pajuto sklindant kažkokią stiprybę, beprotišką, bauginamą, ir susijaudino. Yra žmonių, kurie jaučiasi sužeisti dar prieš imant kristi smūgiams, nors visi koziriai tebėra jų rankose. Šiuo atveju, manau, reikėtų prisiminti Freudą, tų žmonių mamytes, kurios per mažai mylėjo savo vaikus, bjaurius tėtušius, miegojusius su jų mamytėmis, taip pat reikėtų pažvelgti į juos pačius, į jų vaikystę, kai jie, išpūtę akis, klausėsi tėvų santuokinės lovos girgždėji-

mo – trumpai tariant, į visą tą folklorą, kartais labai konkretų, bet dažniau nepakenčiamą ir visada žeminantį. Taip, būdama penkiolikos, ir aš negalėjau susitaikyti su mintimi, kad mano tėvai mylisi kūniškai; buvau ne tik kvaila, bet, kaip paaiškėjo vėliau, *a posteriori*, dar ir nedėkinga.

Pamažu viskas susipina, Eleonora ir aš, jos ir mano gyvenimas, ir tai natūralu, nes to norėjau aš, ir, jei ištikimi mano skaitytojai perskaitys šią keistą rašliavą iki galo, įsitikins tuo patys. Taigi palikau Eleonorą taksofono kabinoje virpančiais keliais, pakibusią ant kaklo jaunuoliui, kurio ji beveik nepažinojo ir kurio impulsyvumą netikėtai įvertino. Dabar, jausdama jo kūno svorį, jo kvapą, alsavimą, buvo pasirengusi jam atsiduoti. Į šiuolaikines moteris, tiksliau, į šitaip vadinamas moteris, Eleonora visai nepanaši. Jos manymu, vyrai – patrauklūs, nepastovūs, kvaili arba graudulį keliantys stuobriai. Lygiateisiškumas jai kelia juoką. Už tokį pat darbą visiems vienodas atlygis – tebūnie. Juk ji vis tiek nedirba. Kaip visa tai nuobodu. Ir dar žinojo, kad vyrai gerai miega, vieni kaip šunys (būdraudami), kiti kaip ežiai, susirietę į kamuoliuką, dar kiti – kaip išdidūs, kilnūs, knarkiantys liūtai; kad ir kaip būtų, jie niekada nepamiršta, jog yra savininkai; uždeda ant skrandžio alkūnę ir trukdo miegoti. O mes, vargšės moterys, spoksome į tamsą ir tyliai tą artimą, valdingą sunkumą kenčiame. Ak, dar koja, uždėta ant jūsiškės... Valandų valandas spaudžiama, ima ir nutirpsta... bet tegyvuoja lygiateisiškumas! Ir tik retkarčiais kieno nors bejėgė, nuoga, kaip pasakytų Aragonas, ranka tiesiasi į jus, vaikiška ir švelni – kabinasi į jūsų ranką. Visi meilės žaidimai panašūs, kad ir kokie būtų: vaikiški, seksualūs, švelnūs, sadistiški, erotiniai ar šnabždesių. Reikia

viską gerai suprasti, bet pirmiausia būtina suprasti vieniems kitus: lovoje, vidury baltos dienos, beprotiškai, apatiškai, pavėsyje ir saulėje, neviltyje arba prie stalo. Kitaip – amen. Mes džiaugiamės gyvenimu – nors dar reikėtų gerai pagalvoti ar bent apsimesti, kad taip yra iš tikrųjų, – džiaugiamės kvailai kvaksinčioje begalinėje kasdienybėje, o tai ir yra gyvenimas – nepakartojamas, neteisingas, nepakeliamas, bet tie, kurie laimingai gimė, prieš dalydamiesi juo su kuo nors, tegul pirma šiek tiek pagalvoja. Kartais net noriu, taip, noriu, kad atskristų pilkas plieninis lėktuvas, kad staiga pasigirstų garsus burzgimas, kad nustebę veidai atsigręžtų išgirdę triukšmą ir kad iš lėktuvo nukristų vos įžiūrimas juodas daikčiukas. Noriu, kad mūsų akyse kurtinamai sprogtų dangus, kad mus bjauriai nudegintų ir kad pasigirstų primityvus, mūsų technikos amžiuje juokingas klyksmas: „Mama!“ Jei tokia siaubinga valanda išmuštų, bijočiau tik vieno – būti viena tuščiame name. Mirsiu, na ir kas? Bet mirsiu nosimi įsikniaubusi į kieno nors kaklą, o žemė pakils į orą ir dings visiems laikams. Manau, mane apimtų beprotiškas pasididžiavimo jausmas, užplūstų lyriška nuotaika... paskutinė ir vienintelė galimybė įsitikinti, kad turiu tvirtą stuburą, kad galiu mesti iššūkį, kentėti už kitus, iš meilės ir iš ko tik norite, ir net pats Dievas nieko negalėtų padaryti...

Aš svajoju, užsisvajoju, išklystu iš kelio, paskui imu švilpauti! Šįvakar esu nusiteikusi šiek tiek lyriškai – ką tik praleidau dvi dienas Paryžiuje su blaiviai mąstančiais žmonėmis, praktiškais, gerai įsitaisiusiais gyvenime, kurį leidžia vėjais, puikiai žinodami, o siaube, kas jų laukia. Jiems tai ne farsas. Poetai visais laikais buvo naktibaldos, alkoholikai, neurastenikai. Nejau ir mes turime nusipirkti „Schell“ firmos akcijų, skalbyklę, kad galėtume tikėtis pagarbos iki žilos senatvės?

Ir senose, vystančiose krūtinėse jausti pasitenkinimą? O ne! Tegyvuoja naktinių užeigų gyvenimas, tegyvuoja džiaugsminga arba liūdna vienatvė tų, kurie į ten grūdasi! Tegyvuoja užsimezgančios tariamos ir tikros draugystės, tariama ir tikra šiluma! Tegyvuoja dirbtinis susitikimų švelnumas, pagaliau tegyvuoja tai, kas visame pasaulyje vyksta vangiai, o mūsų, naktibaldų, gyvenime – audringai. Įsimena kitų veidai, mezgasi beprotiški ryšiai, romantiškos draugystės, visi sutaria vieni su kitais ir draugystę sutvirtina ne krauju, o vyno taure! Mes jau ne gerieji indėnai. Tada kas? Mes – pavargę europiečiai. Tad grįžkime galutinai ir visiems laikams prie savo avelių, mano ėriukų, mano tigrų, tiksliau, prie mano tigrės Eleonoros. Tą vakarą ji aptiko šį bei tą – išvydo sutrikusį berniuką, bandantį nuslėpti sutrikimą; tai buvo dvidešimt aštuonerių metų vaikas, išaugęs iš atsitiktinai numestos sėklos, didžiausia prancūzų kino viltis – Brunas Rafė.

KETURIOLIKTAS SKYRIUS

1972 metų kovas

Važiuoju traukiniu iš Dovilio į Paryžių, žiūriu pro langą ir matau: tviskančio upelio pakrantėje ramiai sėdi, taip, taip, sėdi ožka, viena. Tolėliau trys iki pusės nusirengę vyrai – du iš jų balti it porcelianas, trečias įrudęs, labai gražus, – degina piktžoles (blyškioje saulės šviesoje laužo liepsna ne ryški, ne kaitri, o šviesi, tarsi bekraujė...). Kokia puiki kompozicija prancūziška tema! Norėčiau, kad mano gyvenimas irgi būtų panašus į prancūzišką kompoziciją, tik ilgą, klasikinę: per mokinių atostogas – Prousteʼo ir Chateaubriandʼo citatos, kai tau sukanka aštuoniolika – Rimbaud, kai dvidešimt penkeri – Sartreʼas, kai trisdešimt – Scottas Fitzgeraldas. Žinoma, aš daug cituoju, kartais net per drąsiai. Jau dabar mano gyvenimas – tikra citatų disertacija, tiesa, paviršutiniška, sukurpta skubotai, tarsi būtų mokinės, kuri nežino, ko iš tų citatų pasisemti, juolab jos, kai reikia, neteikia jai nei laimės, nei garbės, nei džiaugsmo. Tiesa, mano gyvenimas lekia tokiu greičiu, kad nebeskiriu nei mėnesių, nei metų, todėl vargšų šienpjovių vangumas ir užgesusios jų cigaretės man atrodo kaip nepasiekiama prabanga. Dabar aš ir vėl gyvenu neskubėdama. Pusmetis, kurį praleidau kaime dirbdama, virto trumpų akimirkų sūkuriu: juodi medžiai,

ankstyvos prieblandos, neprinokęs obuolys, paukščiai, šviesaus dangaus fone tylūs ir sušalę, paskui raudonos pavasario saulės spinduliuose – atkutę, klegantys. Galima pamanyti, kad esu jautri metų laikams (kaip toje knygoje: „O, koks ruduo, o, koks pavasaris"), bet 1971-ųjų čiuožykloje žiemos nebuvo.

Eleonora, žinodama, kad jos nugara graži, o oda – glotni, aukso spalvos, gulėjo ant pilvo svetimoje lovoje ir apžiūrinėjo ant kambario grindų išmėtytus keistus daiktus, tarp kurių buvo dvi medinės, ko gera, afrikietiškos (bet veikiausiai – ne) kaukės, keli moliniai indai. Žiūrėdama į tuos daiktus, ji galėtų pasakyti taip: „Skonio pojūčio – ne, ne, užtat skonio idėjos esama." Iš tikrųjų jokio skonio čia nebuvo. Buvo instinktas, bet skonio nebuvo. Brunas – iš tų vyrų, kurie veržte veržiasi prie jiems reikalingų žmonių – prie tų, kuriems reikalingi jie, arba tų, kurie jiems paprasčiausiai malonūs. Bet, kai reikia išsirinkti kokį daiktą, tokie vyrai dažniausiai stovi nuleidę rankas, domisi datomis, detalėmis, jiems reikia kokios nors informacijos, kurios gyvų žmonių niekada nepaprašytų, nes jų *curriculum vitae* jau žino (instinktyviai). Eleonorai buvo apmaudu, kad Brunas Rafė garsėjo kaip homoseksualizmo meno specialistas, dar labiau ją slėgė, kad jis, kaip ir daug itin jaunų žmonių, taip pamėgo kolekcionuoti. Ją erzino atsitiktinai, tikriausiai brangiai įsigyti daiktai – gana keistos dekoratyvinės jos meilužio gyvenimo detalės. Ji matė, kad šis tariamai ekstravagantiškas būstas nepasižymi geru skoniu, nes nėra vyresnio draugo, kuris viską deramai sutvarkytų; neturintis skonio šeimininkas čia sumetė į krūvą viską, tikėdamasis sužavėti arba piktavalius, arba neišmanėlius. Ir Eleonora nusišypsojo – švelniai, su užuojauta, netgi meiliai. Jis miegojo šalia aukštielninkas, per

miegus atsipalaidavęs; staiga sielos gilumoje jai jo pagailo – kokia negailestinga plėšrūno dalia! Ateis diena, kai, vilkint riterio šarvus, bus galima garmėti į dugną, skandintis alkoholyje, narkotikuose ir dar galas žino kur. Bus diena, kai vienas iš šių vyrų it dresuotas šuo, išmokytas šokinėti prieš televizijos kameras, nuvirs aukštielninkas ir puls fotografuotis, kad tik jo nuotrauka pakliūtų į pirmą puslapį; beje, taip elgtųsi bet kuris iš jo kolegų. Kol kas ryto šviesoje tarp antikvarinių Biurma stabų, medinių klastočių, jis nuostabus, jo oda – tikra, jauna; žavus jis ir todėl, kad apgailėtinos intelektinės pastangos įsigyti medinių vertybių nepasiteisino. Po dešimt metų jis bus vargeta, nevykėlis, o gal priešingai – labai išsilavinęs žmogus. Bet tada nebegalės dėti vilčių į tai, kas padeda gyventi dabar: skaisti oda, akių žvilgesys, gebėjimas mylėti. Brunas negalės pasikliauti ir tomis savybėmis, kuriomis šiandien negali didžiuotis; jis nepasižymi nei ambicingumu, nei skrupulingumu, verslininko gyslelės neturi, kad, reikalams klostantis gerai, galėtų iš vienos stadijos pereiti į kitą, iš kurių aukščiausia – privilegijuotųjų ratas. Dėl suprantamų priežasčių Eleonorai visa tai kėlė juoką, nes jai šitai buvo duota nuo mažens; buvo išsilavinusi, elegantiška ir, svarbiausia, nesuvokė pinigų vertės, tik žinojo, kad toji savybė būdinga ypatingos rūšies žmonėms, bet tikrai ne „mėlyno kraujo“ individams; dažniausiai tai tokie žmonės, kurie, kad ir kuriam visuomenės sluoksniui priklausytų, visada pasirengę iškratyti savo pinigines; tam dosniai gamtos apdovanotam nepažįstamajam Eleonora pajuto keistą simpatiją. Jai net nedingtelėjo mintis, kad jis galėtų priversti ją kentėti. Brunas turėjo labai daug kozirių, ji – beveik jokių, jis dar galėjo juos pasilaikyti, ji eikvojo paskutinius. Būtina žinoti, kad vienintelis meilės santykių nepramušamas šarvas, vienintelė tolimojo šaudymo patranka, vienintelė neapeinama mina,

dar daugiau – o siaube! – vienintelė bomba, kurios negalima mesti kitiems ant galvų, nes jos sprogimas nuožmią kovą tik pratęstų, – tai abejingumas. Jos arsenale buvo pakankamai priemonių, kad sunaikintų priešą kovos lauke. Jaunuolio krūtinė ir šonai, apžėlę aukso spalvos plaukais, iš tikrųjų priminė javų lauką; ji žinojo daug būdų, kaip pataikyti tiesiai į šalia savęs plakančią širdį. Eleonora pasistengs bombos nepanaudoti, nelauks paprastos, trumpos, iki šiol dar nepasenusios frazės, nelauks jausmų Hirosimos: „Jūs man nusibodote." Ir štai tas nugalėtas nugalėtojas, kietai miegantis šviesiaplaukis vaikas, tarsi instinktyviai užsidengęs delnu veidą, lyg gintųsi nuo ko nors – nuo jos arba nuo praeities, apie kurią ji nieko nežinojo; žiūrint į jį jai pasidarė graudu ir liūdna dėl savęs. Buvo metas grįžti pas Sebastianą, pas brolį, tokį tolimą ir drauge artimą, kad gali išvysti jį ne tik sapne; jis toks nemokša ir toks gabus viskam, toks piktas ir toks išmintingas beprotis, toks abejingas, toks be galo abejingas žmogus – nepatikimas, bet ištikimas. Vaikščiojantis paradoksas, vienintelis vyras, kurį ji mylėjo ir kuris jai buvo įdomus. Eleonora paliko jaunuolį miegantį tarp nebylių afrikietiškų statulų pykčio perkreiptais veidais, gulintį ant naujo baldų pliušo; žinojo, kad jis gali bet kada pabusti, ji kaip Cocteau herojė tyliu, prislopintu balsu – tokiu paprastai prašoma kunigo arba kurio nors jus mylinčio perėjūno pagalbos – išsikvietė taksi. Romantišku balsu pasakiusi į ragelį viską, ko reikia, lipo laiptais žemyn švilpiniuodama seną Offenbacho melodiją, nelabai atitinkančią nuotaiką, bet tinkamą jos žingsnių ritmui. Taip, kaip prieš du mėnesius Sebastianas, Eleonora ėjo per rytinį vaiskiai mėlyną Paryžių, manydama, kaip ir jis tada, kad pavyko nenutvertai pasprukti, bet ji pamiršo, kad, jeigu jau kilo toks klausimas, vadinasi, viskas ne taip paprasta.

PENKIOLIKTAS SKYRIUS

Taigi tą liūdną rytą, kurio nepavadinsi pilku, nes ruduo buvo pačiame gražume, laukti teko Sebastianui. Jis puikiai suprato, kad Eleonora užkibo, tiksliau, kad ji pati sugundė jaunuolį. Iš pradžių buvo juokinga, paskui jis susimąstė ir pagaliau labai nuliūdo – vienas tuščiame kambaryje, kaip koks našlaitis. Taip dar niekada nebuvo nutikę. Sebastianas net nepagalvojo, kad štai jau pusmetis, kai jis kada panorėjęs išeidavo, o nuo minties, kad dabar turi likti namie, kad laukti tenka jam, buvo negera, tarsi būtų įvykę kažkas nepaprasta. Norėdamas prasiblaškyti, čiupo pieštuką ir ėmė klasifikuoti tik jam vienam suprantamus dalykus. (Sebastianas, kai pasijusdavo blogai arba visai prastai, buvo įpratęs analizuoti tokios būsenos priežastis ir viską surašydavo popieriaus lape.) Taigi sudarydavo lentelę. Jis parašė:

1. Nebuvimas, kai *X* nemylimas ir neateina (žr. Prouste'ą). Čia vaizduotė gali suklysti ir nupiešti neįsivaizduojamus padarinius – nuo netikėtai įsiplieskusios aistros iki visiško pasileidimo.

2. Nebuvimas, kai mylime *X* ir žinome, kad *X* mus myli, bet *X* vis tiek neateina. Tada vaizduotė kuria grandinę: „Jis mirė, atsidūrė kalėjime, nelaimingas atsitikimas – kas atsitiko?“ Tai vadinama jausmų baime.
3. Nebuvimas, kai žinoma, kad *X* yra mylimas, o kokie tikrieji *X* jausmai, nežinoma. Tada apima ne baimė, o siaubas: „Kur jis? Daro tai tyčia? Žaidžia mano jausmais? Kaip yra iš tikrųjų?“

Tai, ką surašė, Sebastianui pasirodė įtikima, ir jis aprimo; dėl visa ko atsigulė su drabužiais, nes dėl sau pačiam nesuprantamų priežasčių nenorėjo, kad grįžusi sesuo rastų jį nusirengusį. Stengėsi nuslopinti vienatvės maudulį, kuris kildavo visada, kai imdavo svarstyti, kas sudaro kasdienį jo gyvenimą: Nora Žedelman, kurią užjausdamas kartais aplankydavo, darbas, kuris, jo akimis, buvo orumą žeminantis užsiėmimas, o dabar nėra ir jo *alter ego* – Eleonoros. Glamonėms jis pritarė, jam net nešautų į galvą, kad Eleonora turėtų jų atsisakyti; puikiai žinojo, kad be meilės nebūna tikro, didžiulio pasitenkinimo, buvo įsitikinęs, kad apie Eleonoros meilę tam jaunuoliui neverta net kalbėti, jis paprasčiausiai norėjo, kad sesuo būtų čia, šalia, kad drauge galėtų išlenkti po taurelę, paplepėti, pasišnekėti apie tai, kaip praėjo vakarienė, trumpai tariant, kad nebūtų vienas. Grėsminga nyki vienatvė ne tik trikdė, ji kėsinosi tapti apsėdimu. Buvo pasirengęs prašyti Dievo, kad atimtų jam klausą, bet jis, regis, jau seniai jo nebegirdėjo, jei apskritai turi ausis. Klykiant mažyliams ir vyresniems vaikams, ant kurių krinta bombos arba kurie miršta iš bado, žmonės užkimba ant to nelaimingo ir žiauraus senio meškerės. Man nepakenčiama bet kokio Dievo idėja – atsiprašau tų, kurie tiki, – pagaliau, kodėl turėčiau tikėti? Ar tai būtina? Kodėl mano-

ma, kad tik Jis vienintelis gali viską atlyginti? Bet, prisipažįstu, buvau uoli, labai pamaldi katalikė, 1943-iaisiais netgi giedojau vienuolyne „Plus près de Toi, mon Dieu" („Arčiau Tavęs, mano Viešpatie") ir „Maréchal, nous voilà" („Maršale, mes pasirengę"). Kiek prisimenu, nuo ketverių iki dešimties buvau pavyzdingas vaikas, klusnus, protingas, pamaldus, nors, kaip visi, mitau griežčiais ir jausmingai, kaip visi mano vienmečiai, giedojau giesmes. Žinoma, vėliau buvau ne tokia protinga ir ne tokia tyra, nes gyvenimas ėjo sava vaga, o aš griežčius valgydavau vis rečiau. Vos išvydusi baisius vaizdus kine, į kurį mane dar mažą kažkas nusivedė kaime, aš tapau visai kita „aš"... Paskui viskas ėmė lėkti baisiu greičiu: Dachau, buldozeriai, lavonai – visa tai, kas dabar verčia pakilti nuo stalo, kai susiduriu su menkiausiomis antisemitizmo apraiškomis; negaliu pakęsti cinizmo persmelktų šnekų, Dievas patvirtins, kad laikas, mano gyvenimas ir žmonės, kuriuos pažinau, prisidėjo prie to, kad ir pati tapau cinike. Man gėda prisipažinti, kad mūsų laikais, kai visi prikišamai rodo gerus ir blogus savo jausmus, aš paprasčiausiai (gal kiek perdedu) galiu prisiversti patylėti, kad kai ko nepasakyčiau ar nepadaryčiau. Žinoma, jei velniškai nenorėčiau patikti, nustočiau save gerbti. Apie pagarbą sau niekada nesu susimąsčiusi. Pagarbai esu visiškai abejinga, ir tai natūralu, nes turiu „Ferarį", kurį vairuoju basa, stiklinėmis geriu viskį ir palaidai gyvenu. Būtų keista, jei kas nors imtų mane dar ir gerbti – bent retkarčiais, už kurią nors knygos frazę, kurią įsiminė ir man paaiškino. Bet aš esu įsitikinusi, kad ta frazė ar emocinis užtaisas išsiveržė atsitiktinai, tarsi netyčia į patranką iš šautuvo iššauta kulka, ir kad už tą kulką esu atsakinga tiek pat, kiek už laikų, kuriais gyvename, dvasią. Nemanau, kad svarbiausias dalykas – savigarba, tik esu įsitikinusi, kad pačiam nereikia pakliūti į tokią apgailėtiną si-

tuaciją (sakydama „apgailėtiną“, turiu galvoje situaciją, kai imi niekinti save). Apie kitų pagarbą nekalbu. Kitų nuomonė – tai savotiška, niekam nereikalinga, uolas apvelianti puta, kurios mums neprireiks. Mums reikia bangų, nes jose – atsikartojantis it veidrodyje mūsų atspindys, tūkstantį kartų tikslesnis, žiauresnis už tą išsiklaipiusį, kurį matome liūdnai pagarsėjusių „savųjų“ akyse. Žinoma, neturiu galvoje kitų. Pavyzdžiui, imu nekęsti savęs šiek tiek altruistiškai (jei apskritai taip galima sakyti) dėl to, kad kam nors pakenkiau. Pradedu nekęsti savęs, kad nepadariau nieko gera nei kitam, nei sau. Ir, žinoma, atsiduriu ant smėlio, kaip ieškanti vandens ir orą gaudanti žuvis, kitaip tariant, siekianti, anot anglų, *self-satisfaction*. O kas paskui? Vienintelė tiesa – aš pati; ir kai nekenčiu savęs už tai, kad būna saulėtekiai, ir kai ramiai galiu įvertinti, kaip gyvenu, ir kai jaučiu, kad alsuoju išaušus rytui ar matau ant apkloto savo ranką. Bet tik aš, viena.

Dabar ne itin madinga, bet labai įdomi tema – depresija. Šį romaną esė ir pradėjau šios būsenos aprašymu. Paskui teko susidurti dar su penkiolika panašių atvejų, bet sau padėjau tik tiek, kad mokėjau aistringai rikiuoti žodžius, kurie it žiedlapiai kaipmat nubyra ir suskamba aidu galvoje. Kai sutinku depresijos kamuojamą žmogų, suvokiu – katastrofa; iš to negalima atlaidžiai šaipytis, to negalima nei arogantiškai komentuoti, nei ignoruoti; užjaučiu kiekvieną nuo depresijos kenčiantį žmogų. Beje, pagalvoju, o kam, jei ne tiems „likusiems“ rašyti apie tai, kad galima šios būklės išvengti arba ją įveikti? Naivu ir absurdiška manyti, kad romanas, esė, netgi disertacija šia tema – tai ištiesta pagalbos ranka, kvailas ir nesuvaldomas noras įrodyti tai, ko įrodinėti neverta.

Juokinga įrodinėti, kad esama kažkokių jėgų, jų srautų, silpnybės srautų, bet, jei tai galima paprastai suformuluoti, tada nieko bloga. Man ypač patinka poetai, žaidžiantys savo mirtimi, žodžių prasmėmis, dvasine savo sveikata; taigi jie, ko gera, rizikuoja kur kas labiau negu mes, romanų kūrėjai. Reikia būti žaviai įžūliam, kad parašytum: „Žemė žydra kaip apelsinas"; o kokiam reikia būti drąsiam, kad parašytum: „Aušros nykios, mėnulis žiaurus, saulė karti." Juk tai žaidimas vieninteliu mums, plunksnos funkcionieriams, priklausančiu daiktu – žodžiu, jo prasmėmis, tai beveik tas pats, kas karo išvakarėse sudėti ginklus ar, atgręžus juos į save, apsiblaususiomis akimis prisimerkus laukti, kada šautuvas iššaus į veidą. Būtent tai prikišu naujų romanų autoriams. Jie smaginasi tuščiais šoviniais, granatomis be kaiščių, o skaitytojai turi nertis iš kailio, kad patikėtų personažais, aprašytais įmantriais žodžiais; taigi autoriai nusiplauna rankas. Žinoma, elipsės labai patrauklios. Nežinau, ar autoriams malonu jas vartoti, man atrodo, kad džiaugsmo iš to nedaug, priešingai, žalinga versti žmones aiškintis painias peripetijas, kurių pats autorius neišgyveno. Tegyvuoja Balzacas, kuris savo herojes apverkdavo liedamas ašaras į kavos puodelį, tegyvuoja atkaklusis Prouste'as, kuris nemėgo leistis į detales...

Po trumpos prancūzų literatūros pamokos grįžtu prie savo švedų, tiksliau, prie švedės, kuri ilgomis kojomis mina rytinio Paryžiaus šaligatvius, eina nežinia kur, „pas save", nors šiedu žodžiai nieko jai nesako; greičiausiai eina „pas juos", kitaip tariant, pas brolį. Nežinau, kodėl bloškiau Eleonorą į to vaikėzo glėbį. (Juolab neįsivaizduoju, kaip šios peripetijos baigsis.) Galbūt todėl, kad noriu šią istoriją tęsti, o gal todėl, kad pradedu šiek tiek pavydėti Eleonorai, nors iš prigimties nesu pavydi; mane truputį erzina jos dorumas, mokėjimas gintis

nuo meilės pačiais geriausiais būdais, primenančiais Modesty Blaise „vidinę kovą“. Žavėtis savo herojais ir herojėmis nereikia, pavydėti jiems irgi negalima, nes tai mazochizmas, ir tai nėra stiprioji mano pusė. Nėra ir silpnoji. Bet, mano nuomone, Eleonora – snobė. Pagaliau norėčiau, kad Eleonora būtų nugalėta, kad, išpilta prakaito, kandžiodama kumščius, raitytųsi lovoje, kad valandų valandas lauktų prie taksofono, kol mažylis Brunas teiksis jai paskambinti, nors, atvirai šnekant, nežinau, kaip galėčiau priversti ją atlikti tokį žygdarbį. Savo jausmus ji tramdė tiek, kiek jai reikėjo, o nuo vienatvės gelbėjo brolis. Eleonora nebuvo pasipūtėlė. Viskas baigsis tuo, kad Brunas Rafė, žinant, koks jis yra, bus kenčiantysis. Beje, paprasti žmonės man patinka labiau nei tie, kuriuos vadina neeiliniais. Kodėl? Ogi todėl, kad paprasti žmonės it jonvabaliai ar naktiniai drugiai desperatiškai blaškosi po didžiuliu lempos gaubtu, kuris vadinamas gyvenimu. O mano beviltiški bandymai juos atsargiai, kad nenulūžtų sparneliai, sugaudyti ir juokingos pastangos laiku išjungti šviesą dažniausiai būdavo bergždžios. Truputį vėliau – vabzdžiai, tarkime, po valandos, žmonės po metų – ir vėl daužosi po tuo pačiu gaubtu norėdami užsimiršti, kentėti, nors bandžiau jų vargo karuselę sustabdyti. Galbūt atrodo, kad su tuo susitaikiau, bet taip nėra, susitaikė kiti: laikraščiai, televizija. „Gerieji žmonės, klausykite, klausykite. Tiek ir tiek procentų žmonių žuvo per automobilių avarijas, tiek procentų mirė nuo gerklų vėžio, tiek ir tiek nuo alkoholizmo, dėl skurdžios senatvės. Visa tai rašome norėdami jus įspėti.“ Tik aš manau, kad posakis „Patarti, vadinasi, išgydyti“ – neteisingas. Labiau patikėčiau, jei būtų rašoma taip: „Gerieji žmonės, klausykite, klausykite įdėmiai. Iš jūsų tiek ir tiek procentų tikrai mylėjote, tiek procentų šį tą gyvenime supratote, tiek procentų padėjote savo

artimui, tiek procentų jūsų mirs (be abejo, mirsime visi), o tas, kuris stovės galvūgalyje, žiūrės į jus ir verks – ne kitaip. Kaip tik tai ir yra bjauraus gyvenimo druska. Nyksta ne jūros pakrantės, kurias regime gražiose svajonėse, ne Vidužemio jūros klubas, ne draugai – mūsų laikais žudoma tai, kas trapiausia, brangiausia, tai, ką krikščionys vadina siela. (Beje, ateistai daro tą patį, tik šio termino nevartoja.) Jei nepuoselėsime savo sielos, kada nors ji stos prieš mus nusėta mėlynių ir dusdama prašys pasigailėti... Mėlynes tikriausiai būsime užsidirbę pelnytai.

ŠEŠIOLIKTAS SKYRIUS

Kaip daugelis iš mūsų, Eleonora gimė nieko nesuvokdama, gulėjo ant motinos lovos apklota, kaip mes visi, antklode. Būdama, kaip mes visi, maža pelėdytė, ji stengėsi kuo ilgiau lindėti po antklode. Tėvai nebuvo vargšai, todėl nuplėšti jai rožinių akinių neskubėjo, o ji turėjo pakankamai laisvo laiko, kad galėtų pamažu lavintis, kitaip tariant, pažinti gyvenimą. Pažinti jo iki galo jai nepavyko. Ėmė dangstytis apsauginiais šarvais, slapstytis už patogios nežinojimo uždangos daug anksčiau, negu tam paskatino fizinė ir dvasinė jos būklė. Iš tikrųjų, jei ne Sebastianas, jos ryšiai su gyvenimu būtų buvę paviršutiniški, epizodiški ir labai sustabarėję, tolimi žiauriai tikrovei, skurdui, kančioms ir prievartai, visam tam, kas nemalonu. Šiai svajotojai trūko vaizduotės. Kaip tik tuo galima paaiškinti jos pomėgį skaityti knygas ir žiaurų elgesį su meilužiais. Katės mėgo ją labiau negu šunys, nes jautė švelnią jos šilumą, bejėgiškai rusenantį, panašų į jų, gyvenimą. Brunas Rafė, priešingai, nuolat buvo alkanas, nepatenkintas, kartais kaip vilkas žiaurus ir per jaunas, kad galėtų suprasti Eleonorą. Kad geriau suvoktumėte situaciją ir jėgų pasiskirstymą gretindami mano herojų charakterius, baigdama šiuos zoologinius palyginimus, turiu pa-

sakyti, kad Eleonora eitų į ugnį murkdama, o Brunas trauktųsi atbulas, iššiepęs dantis. Bet, kol tai neįvyko, jie važiavo drauge atvirame automobilyje gražūs, elegantiški, kaip iš paveikslėlio, ketino papietauti kuriame nors restoranėlyje netoli Paryžiaus; tokios moters draugijoje Brunui dar niekada nėra tekę būti. Jo manieros erzino Eleonorą. Jis grakščiai metė automobilio raktelius degalinės savininkui, kaip patyręs specialistas paspardė koja visas padangas, atsakingai pabarbeno visus angliško bolido prietaisus ir net patarė Eleonorai prisidegti cigaretes žiebtuvėliu. Galima pamanyti, jei vyras nesustabdytų vidury sausakimšo kelio automobilio, kad pakištų Eleonorai degtuką, ji supyktų. Jei kas nors mesdavo, užuot padavęs, raktelius degalinės savininkui ar kam kitam, Eleonora labai supykdavo; jai būdavo juokinga, kai Brunas, apimtas euforijos, nerdavosi iš kailio, tarsi būtų lainerio pilotas. Ji net pagalvojo, kodėl, pajudėjus iš vietos, jis nesušunka: „Na, gražuole, pirmyn!“ Galiausiai pastebėjęs, kad nuo stipraus priešpriešinio vėjo Eleonorai varva tušas, jis ėmė sukioti radijo imtuvo rankenėlę – ieškojo gražios melodijos, gal klasikinės muzikos, nors buvo aišku, kad važiuojant daugiau kaip šimto dvidešimt kilometrų greičiu nieko nebus girdėti. Brunas nieko neišmanė apie afrikietiškas kaukes, bet Eleonoros nešokiravo toks jo neišprusimas. Beje, savo automobilį jis mėgo, tik, Eleonoros manymu, ne taip, kaip derėtų. Kai buvo vaikas, tėvai laikė daug arklių, bet jai niekada nebuvo šovusi mintis paplekšnoti arkliui per galvą ar duoti jam cukraus. Eleonorai terūpėjo, kad vadžiomis nesužalotų prusnų, ir, kai arkliai eidavo žingine, stengdavosi jiems padėti. Manė, kad taip atsidėkoja jiems už grožį, už ištvermę, už ramumą. Vėliau, gal po dešimt metų, Eleonora nesižavėjo totalizatoriais. Tik, būdama blogos nuotaikos, galėdavo atsisėsti prie stalo kurioje nors, kaip manydavo, įtarti-

noje užeigoje, kur žmonės šneka arba per garsiai, arba per tyliai, manydami, kad tai teikia nykiai buveinei prestižiškumo ir paslaptingumo. Brunas murkė iš pasitenkinimo; jam puikiai sekėsi, buvo savimi patenkintas, nes jau kitą dieną po to, kai ši moteris tapo „jo moterimi", pakvietė ją pietų; santykiai su ja neįpareigojo, todėl jautėsi kaip jaunas padėties viešpats, savo grobio šeimininkas. Kilniaširdišku gestu padavė jai valgiaraštį, nors veide ryškėjo nuobodulys ir nuovargis, tarsi būtų žinojęs, kad moterys prieš užsisakydamos ilgai svarsto: ar bus skanu, ar kainos įkandamos. Savo manieromis jis puikavosi ne tik prieš Eleonorą – norėjo patraukti visų restorano lankytojų dėmesį. Žinoma, visi šaunuolį Bruną Rafė pažino, o jis, atlaidžiai šypsodamas, tarsi norėtų dar labiau susireikšminti, apžiūrinėjo savo rankas. Todėl, išvydęs bebaimes Eleonoros akis, nustebo, bet dar labiau nustebo, kai ji padavė jam, it šaliką vaikui, valgiaraštį ir išvardijo, ko norėtų užsisakyti, paskui atsistojo ir išėjo. Brunas, vos spėjęs atitraukti kėdę (impresarijus buvo sakęs, kad visuomenėje tai įprasta), vėl atsisėdo ir, tarsi apimtas euforijos savininkas, pamanė, kad ji išėjo susišukuoti. „Galbūt išsigando, gal per greitai važiavau, bet kaip kitaip, jei po automobilio antvožu – trys šimtai arklio jėgų, o kelias tuščias? Beje, sakoma, kad švedai – stiprių nervų žmonės." Po dešimties minučių jis ėmė nervintis ir suvokė, kad gyvenime esama tokių dalykų, su kuriais jam dar nėra tekę susidurti. Jis jau ne paauglys, per lovą ir intrigas dar nieko neprarado, jis šaunus, nepiktas, negodus, jis – jaunas persisotinęs vyras. Apimtas prieštaringų jausmų, Brunas sukruto, kone kibo viešbučio šeimininkui į atlapus, piktai kamantinėjo drabužininkę, nubėgo prie automobilio ir tuoj pat grįžo, puolė skambinti į Paryžių; toks jo elgesys pralinksmino padavėją – jį irgi buvo spėjęs apklausti. Nors nesuprato, kodėl Eleonora dingo, šur-

mulio galėjo ir nekelti. Jo gyvenimas (impresarijus, laikraščiai ir laimėjimai) buvo panašus į laikrodžio mechanizmą, kuriam nevalia gesti. Ir visai nesvarbu, su kuo tai būtų susiję – su kontraktu ar moterimi. Bet Eleonora išvyko taksi, jis pasijuto nublokštas į tuos laikus, kai jį kamavo alkis ir troškulys, kai gyveno ne taip kaip dabar, kai norėjo, kad gyvenimas būtų toks, koks yra šiandien. Kaip tose skaitytose istorijose, kurių herojai jam atrodė kaip niekingi tipai, Brunas sėdo į automobilį ir nudūmė į Paryžių, pas ją. Duris atidarė Sebastianas. Jis vilkėjo sportiniu megztiniu. „Taip, – pasakė jis, – ji sugrįžo, taip, pūtė stiprus vėjas, žinote, ji nemėgsta viešbučių, taip, kartais savo poelgių ji negali paaiškinti ir pati, taip, ji miega." Pasidavęs polėkiui, kuris jį ir išgelbėjo, Brunas beveik nustūmė nepatikliai ir atlaidžiai spoksantį Sebastianą, atidarė duris ir išvydo Eleonorą. Gulėdama lovoje, ji skaitė „Pomirtinius Pikviko klubo užrašus". Žiūrėdamas į ją, iš draugų pasakojimų prisiminė ir suvokė, kad dabar jis yra padėties šeimininkas. Moteriai reikia parodyti jos vietą, tik tada ji viską supras. Tik reikia tvardytis, apsimesti, kad neužsigavai, kad esi abejingas. Bet buvo per vėlu, nes jis jau atvažiavo, jis čia, dreba iš pykčio ir baimės, stovi jos galvūgalyje, varganame būste, kuris atrodė it baisus, iš visų pusių aptvertas rūmas – tvirtovė. Teliko stovėti ir laukti nuosprendžio, jį netrukus ir išgirdo.

– Tau toje bjaurioje landynėje irgi nusibodo, – pasakė Eleonora. – O aš skaitau „Pikviką", tą vietą, kur jis su draugais atsidūrė mūšio lauke per manevrus. Nieko linksmesnio nesu skaičiusi.

Vis dar įsiutęs, piktai ir su nuostaba Brunas žiūrėjo į Eleonorą, o ji paplekšnojo delnu per pagalvę ir, bakstelėjusi pirštu į knygos pastraipą, vos ne jėga privertė jį atsigulti šalia. Jis „Pikviko" nebuvo skaitęs, o kai širdis nustojo daužytis ir nurimo,

kai galėjo suvokti tyliai skaitomų sakinių prasmę (jos balsas nuo juoko trūkčiojo), viskas baigėsi tuo, kad ėmė juoktis ir jis; atsigulęs šalia Eleonoros, atsipalaidavo ir praleido laimingiausias savo gyvenimo valandas. Apie penktą vakaro užsimanė valgyti, ir Sebastianas, kuris tą dieną, matyt, ne itin norėjo būti impresarijumi, paruošė spagečių.

SEPTYNIOLIKTAS SKYRIUS

Gal ir keista, kad pradedu skyrių *nota bene*, bet nuo vakar man neduoda ramybės vienas dalykas: kodėl visuose detektyvuose, kuriuose yra persekiojamasis, atsisakantis gatvės prostitutės maloniai siūlomų paslaugų, paprastai rašoma: „Jis ją atstūmė"? Ir kiekvieną kartą jinai jį įžeidžia. Prostitutės – įžeidžios pagyrūnės; galbūt vyrai mano, kad, jeigu jie atsisako duoti prostitutei pinigų ir gulti su ja į lovą (jų darbas, manau, nelengvas), ši turi kęsti jų pyktį, susierzinimą, blogą nuotaiką. Aš šito nesuprantu. Jau esu sakiusi, kad tai antraeilė, bet maloni problema. Beje, kad antraeilė, nesu įsitikinusi. Man atrodo, vyrams labai patinka, kai yra geidžiami, nesvarbu, kad ir kas jų geistų, net jei tai kelia grėsmę jų piniginėms. Beje, moterims taip pat. Tik moterims tai natūraliau: kad ir ką apie jas kalbėtų, kad ir ką joms darytų, jos tėra „objektas"; objektas – tai kažkas ramaus, nepažeidžiamo, apie puolimą neverta nė kalbėti. Bet suaugę vyriškosios lyties vaikai yra mūsų valdovai, mūsų samsonai, iš kurių atimtos dalilos. Juk akivaizdu, kad, pavergusios jų širdis, galime nukirpti jiems plaukus ir taip atimti iš jų jėgas; manau, mūsų laikais spauda su vyrais elgiasi negražiai. Jei gerai suprantu, vyrai: a) uždirba pinigų, kad

išlaikytų šeimą, be to, visada uždirba daugiau negu moterys; ar tai teisinga? b) savaitgaliais važiuoja kur nors automobiliu kartu su žmona, trimis vaikais ir šunim, o tai ne visada saugu; c) žinoma, mylisi, bet, viena vertus, jie ir čia mano esą padėties viešpačiai, žr. žurnalą „Marie-Claire" (pati Marie-Claire teigia, kad verslo srityje lytis mažai ką reiškia). Kita vertus, jei dėl to būna „nemalonumų", kas nukenčia? Žinoma, tik ne jie! Tai mūsų atžvilgiu neteisinga, net jei prieš mylėdamosi pamiršome išgerti tabletę ir kavos su pienu. Be to, vyrai apgaudinėja savo žmonas, geria ir pagaliau labiau mėgsta leisti laiką su draugais, o tai yra baisiausias mūsų paniekinimas. Jie nusiperka televizorių ir, išsidrėbę krėsle, spokso į jį, nors dažniausiai pačios prikalbiname nupirkti tą daiktą; tai rodo, kad jiems su mumis nuobodu. O juk norima iš jų nedaug: kad būtų tikri vyrai, o ne dėtųsi tokie esą, kad bent retkarčiais pastebėtų, jog vilkime naują suknelę – už tai juos tik dar labiau mylėtume. O tam, kad mes neva juos palaikome ir darome jiems įtaką, reikia pritarti, bet ne taip stipriai, kaip jie iš mūsų tikisi. Štai jau du tūkstančiai metų, net jei gimė prieš tris dešimtmečius, jie mus engia, trukdo užsiimti tikra veikla, tad, žinoma, atėjo metas atsiteisti. Niekinu tuos vyrus, kurie mėgsta girtis, juokiuosi iš jų; labai dažnai tokie vyrai su moterimis nuobodžiauja – ir dieną, ir naktį; beje, noriu pridurti, kad kartais, ypač pastaruoju metu, mane siutina visiškas vyrų sutrikimas, verkšlenimas. O tas jų noras viską apibendrinti! Kaip galima gyventi su vyru, kuris mano, kad žmonos atlyginimas turi būti ne mažesnis nei jo, juolab su tokiu, kuris laiko save narsiu kovotoju už lygias vyrų ir moterų teises ir nuolat apie tai kalba. Šiame kontekste derėtų prisiminti daugybę komiškų personažų, iš tikrųjų jų pilna visur; apmaudu, tiksliau, kvaila dangstytis įvairiomis abstrakčiomis teorijomis apie ar-

timai susijusių dviejų žmonių gyvenimą ir leistis į betiksles tuščias diskusijas.

Beje, ką aš šneku? Ar vyras ir moteris vienas kitą papildo ir gali pasišnekėti apie tai, kad nepatiko koks nors laikraščio straipsnis, kokie nors eilėraščiai, muzika arba, pavyzdžiui, žirgas (Dieve, kaip keista, pagyvenus drauge keletą metų, nejau dar norisi ką nors vienas kitam pasakyti!)? O gal juos sieja tik aistra? „Kur tu? Ką veiki? Daugiau tavęs nebemyliu. Aš tave myliu. Išeinu. Pasilieku.“ Tokių teorijų padariniai: žmonių giminė suskilo pusiau dėl lyčių suvienijimo, dėl jų lygiateisiškumo, nors visi žino, kad tai neįmanoma – visada atsiras ir moterų, ir vyrų, kurie kuo nors išsiskirs, nes vieni yra stipresni, kiti silpnesni; apskritai visa tai – nesąmonė. Mačiau šiurkščių patinų, kuriuos mylėjo labai jausmingos moterys, žiaurių moterų, kurias mylėjo drovūs vyrai... Visada maniau, kad sąvoka „lyčių lygybė“ netinkama, žinoma, neturėdama galvoje atlyginimo, diskriminacijos, vadinamos rasine (šioji visada buvo ir, bijau, bus dar ilgai). Visi žmonių tarpusavio santykiai grindžiami didžiule, negana to, belyte, nelygybe, kurią, mano manymu, tiksliausiai ir žiauriausiai apibūdino Huxley'is: „Visada yra tas, kuris myli, ir tas, kuris leidžia būti mylimas.“ Įsigilinus į šią negailestingą tiesą, paaiškėja, kad lyčių lygybė čia niekuo dėta. Daug protingų ir nuoširdžių moterų užkimba ant tos meškerės. Tiesa ta, kad sutuoktinių poros – jų daugybė – dėl tokio gyvenimo būdo visai atbuko, nes tokia gyvensena būtent žmonėms bukinti ir skirta; net jei patys to nenorėjo, vis tiek viskas baigiasi būtent taip. Naudodamiesi apgaulingu manevru, žmonės randa išeitį – šeimų irimą grindžia lyčių skirtingumu. Pagaliau vyrai arba moterys, parėję iš darbo namo, ko labiausiai nori? Tik pavalgyti, išgerti ir gulti į lovą. Nebent pirmaisiais santuokos metais... (Dabar jaunoji gana išsilavinusi karta apskritai

nepripažįsta santuokos ir, mano nuomone, visai pagrįstai, nes šitaip atsisakoma ateities, kurios niekas netrokšta.) Kaip dažnai girdime triukšmingų keturiasdešimtmečių skundus: „Ak, ne, ne, paplūdimiai jau nebe paplūdimiai! Gamtoje nepailsėsi! Laisvės nebėra!“ Bet, jei pasiūlysime jiems grįžti į jaunystę, manote, kad pasirinks savo vaikų gyvenimo kelią? Tai jiems būtų nepakenčiama. Jie paprašytų atsukti atgal juostą magnetofono, kuris vadinamas gyvenimu, ir vėl eitų ten, kur jau buvo. Ir ne todėl, kad yra nesmalsūs ar nenori daryti, kas liepiama, o todėl, kad bijo didžiulės nieko gera nežadančios ateities. Ir tada – vėl apgaulingas manevras – sakoma, kad jaunajai kartai patinka smurtas, kad jaunuoliai nenori nieko nauja sukurti, kad net meilė jiems nebepatraukli. Bet esu mačiusi žmonių, išgyvenančių gilius jausmus, nepaprastai romantiškų, kurie jokiu būdu nepritartų kad ir tokiam teiginiui: „Kas yra jausmai, patyrė mūsų karta, skaičiusi Balzacą, klasikus, o mano sūnus, jei verkia lovoje, tai tik dėl to, kad kokia nors valkatėlė atstūmė nuo jo visus draugus, iškrėtė jam kiaulystę.“ Apie erotiką: „Vargšai vaikai nežino, kas tai yra, mes – kas kita, ar prisimeni Artūrą, kai mums buvo po dvidešimt penkerius? Mes vieni kitiems nebuvome nuobodūs.“ Vis dėlto, brangieji visokiausio amžiaus ir visų sluoksnių buržua, įsikalkite į galvas (kai kalbama apie meilę, prancūzai, prisimindami šlovingą savo praeitį, tampa dešimt kartų piktesni nacionalistai nei kitų tautų žmonės), taigi, įsikalkite, kad dvidešimtmečių meilė – ne tik dviejų epidermių trynimasis. Pagaliau turime suvokti, kad tiems vilkiukams irgi reikia gyventi, jie irgi trokšta šilumos, poezijos; gali būti, kad tuos poreikius jie tenkina puldami į lovą greičiau negu jų pirmtakai, bet jų jausmai tikrai neatbukę.

Pagaliau, dėkui Dievui, ne vyriausybė ir ne jos sekėjai išugdys tuos jaunus žmones tokius, kokie kada nors jie taps.

Jie jau įleido šaknis, o tos šaknys – pašaipa, panieka, negana to, jie nebeturi vilčių. Kaip paprasta jiems pasakyti: „Jums teks sumokėti už direktoriaus pavaduotojo vietą, už automobilį." Matysite, kaip iškart jums užčiaups burnas, ir ne todėl, kad mes tokie, o dėl tam tikrų aplinkybių, dėl pinigų, tiksliau, dėl jų stokos. Bet man atrodo, kad būtų kur kas natūraliau ir žmogiškiau, jei vyresni žmonės taip sakytų: „Ką gi, pramogaukite, bet nepulkite kumščiuotis nei su savo draugais, nei su mokytojais. Sąvoka „smurtas" iš tikrųjų labai sena, ji atsirado daug anksčiau nei sąvoka „miesčionija". Smurtaudami užsidėsite tokias pat maskarado kaukes, kokias užsidedame ir mes. Stenkitės kuo daugiau pamatyti, juolab jeigu labai to norite, trumpam pamirškite savo šaknis, nuvažiuokite pas indus, su hašišu arba be jo, tai įmanoma, nuvažiuokite pas anglus, o jei nenorite ten važiuoti, linksminkitės savo žemėje – netrukus pristigs ir dolerių, ir laiko." Sakyti tai vaikams – nelengva, nes jie nervingi, sunkaus būdo, kartais jau apgauti. Bet, jei jaučiasi apgauti, jiems reikia pasakyti, kad į juos numojo ranka ir kad per pastaruosius dvidešimt metų galinčio jiems padėti žmogaus nebuvo, todėl gelbėtis reikia patiems. Mes vargiai padėsime. Mums telieka skųstis ir, Dievas mato, tik tai ir darome. Tik tuo mes ir gyvi. Amen.

Katastrofa!.. Su siaubu prisiminiau, kad vieną savo personažą palikau pusiaukelėje; palikau vargšelį Pjero Šarono gatvėje spoksoti į Eleonoros pakaušį, palikau vargšelį, turėjusį jos gyvenime suvaidinti keistą ir įkyrų vaidmenį. Štai jis ir pamirštas, nors dariau viską, kad juo susidomėčiau, juk puikiai žinau, kad niekur nebuvo dingęs. Kad ir kokios makiaveliškos mano užmačios, tai buvo žmogus, kuris saulės užlietame restorane įdė-

miai žiūrėjo į Eleonorą. Tuo jo vaidmuo ir baigėsi. Kiekvienas gali kelyje išbarstyti statistus, bet šitam, prieš išbraukdama jį iš savo užrašų, iš mandagumo duosiu vardą: Žanas Pjeras Buldo, dvidešimt metų dirba banko tarnautoju, gauna labai mažą atlyginimą, kaip sakoma – doras pilietis. Laiku, nors gana sunkiai, moka mokesčius, žmona – nei šiokia, nei tokia, vaikai labai vidutiniški, jis kasdien važiuoja metro iki „Auber" stotelės. Iš anksto buvo suskaičiavęs visas stoteles, kuriose persėdama, – jį domino visos techninės detalės, matyt, jam reikėjo būti inžinieriumi. Tikėjosi, kad žmonių tarpusavio santykiai bus paprastesni ir kad kiekvieną rytą lipti laiptais žemyn, o vakare kilti aukštyn bus savotiška šventė. Deja, viskas buvo kur kas sudėtingiau, pernelyg abstraktu, kiti keleiviai trykštančiam jo entuziazmui nepritarė. Dabar jis jau šiek tiek prakutęs; metro kortelę laiko dantyse, kas vakarą laiku grįžta namo ir, jei reikia, ramina vaikus arba įkrečia jiems į kailį. Tą dieną, kai pamatė Eleonorą, jį buvo daug kartų prispaudę prie sukamųjų vartelių, daug sykių teko persėsti, taigi visas suprakaitavęs, tame labirinte priduseęs, vos gyvas, jis nusigavo į Eliziejaus laukus. Ten, nutaręs pasinaudoti proga ir jokios gudresnės dingsties nesugalvojęs, paskambino savo viršininkui Kolė Rojarui ir pasakė, kad jam gripas, kad darbe galės pasirodyti tik po pietų; ta proga nutarė papietauti užkandinėje Pjero Šarono gatvėje. Kaip tik ten ir pamatė Eleonorą, tarsi seną pažįstamą, nors, aišku, niekada jos nepažinojo. Po kurio laiko užsisvajojęs važiavo metro įprastu lemtingu maršrutu tuo metu, apie kurį dabar kalbu, ir padarė išvadą, kad Eleonorą būtina pamiršti visiems laikams. Žanas Pjeras Buldo nueina nuo scenos.

AŠTUONIOLIKTAS SKYRIUS

Brunas laukė. Buvo laimingas. Jis jau priklausė van Milemų draugų būreliui. Sebastianas iš jo ne tik pasišaipydavo, bet ir palaikė; situacija buvo gana juokinga, Eleonorai Brunas buvo tik meilužis, vyras, kuriam atsidavė kūniškai, bet ne daugiau. Kai jis šalia jos pabusdavo, žadindavo švelniomis prašytojo glamonėmis; matydamas, kaip Eleonora neva nustebusi žiovauja, būdavo be galo sužavėtas; kai ji atsisukdavo į jį, juodu apsikabindavo, stipriai vienas prie kito prisiglausdavo. Jausdamas, kaip nuo glamonių tankėja jos kvėpavimas, būdavo be galo laimingas. Nei jo žodžiai, nei mintys, atrodo, negalėjo paveikti Eleonoros dvasinės pusiausvyros, negalėjo nei jos sugraudinti, nei priversti susitaikyti. Susirietęs į kamuoliuką, įkaitus kraujui, tyliai laukė, kada ji pradės jį medžioti.

Tuo metu Roberas Besi grįžo iš Niujorko. Praleido ten kelias sunkias savaites, reikalai klostėsi nekaip, dėl to buvo priverstas griebtis raminamųjų. Grįžo į Paryžių prislėgtos nuotaikos – tokios buvo ir išvykdamas. Kitaip tariant, liko toks pat: mažas, storas, nepasitikintis savimi. Guodė tik tai, kad jo draugų – šauniųjų, gražiųjų van Milemų – finansiniai sunkumai nevargino; džiugino ir pažintis su Brunu, kvailoku gra-

žuoliu, prasimušusiu savo kantrumu ir pažintimis. Jausmai, kuriuos jam jautė, buvo santūrūs, jokių vilčių jis nepuoselėjo. Roberas Besi nebesitikėjo, kad patenkins aistrą, dėl to šis keturiasdešimtmetis tapo pažeidžiamas ir nepaguodžiamas lyg mažas vaikas. Oro uoste niekas nepasitiko, bet namie, Flerius gatvėje, rado laiškelį; anksčiau čia gyveno Eleonora ir Sebastianas. Butą Roberas pasiliko sau, nes čia vyko pirmieji jo susitikimai su Brunu. Dabar butas tuščias, jame nebevirė joks gyvenimas, nebuvo net gėlių, tik beviltiškumo buvo tūkstantį kartų daugiau nei paliktame van Milemų bute šiauriniame Paryžiaus rajone. Savotiškas komfortas, prabanga gyventi dviese, kai žmonių dešimt, bet kai esi vienas, kaip dabar Roberas, – nežmogiška. Kam reikalingi du regentystės laikų foteliai prie apdulkėjusio židinio, nuostabus Paryžiaus stogų vaizdas už lango, puikiai įrengta virtuvėlė, visas elektros prietaisų ūkis, kabykla prieškambaryje, kur pasikabino paltą, lagaminai su nuostabiomis etiketėmis „TWA“, „NEW YORK“, „PARIS“? Kam reikia apšepusio veido veidrodyje, barzdos, kuri jam niekada nepatiko? Kam visa tai? Bandė viską suversti nelemtam laiko pasikeitimui – tuo skundžiasi visi keliautojai. Nelaimingi astronautai, pajutę, kad ima stigti gyvybinių jėgų, aiškina tai labai paprastai: dideli atstumai, laiko kaita, nervinis išsekimas. Trumpai tariant, Roberas prarijo kelias pusiau tonizuojamąsias, pusiau raminamąsias tabletes ir, slankiodamas it nakviša, pagaliau išsimaudė vonioje, nusiskuto, persirengė... Vietos laiku jis atvyko trečią valandą, dabar penkios čionykščiu laiku, bet jautėsi taip, lyg būtų vidurnaktis. Užuot paskambinęs į savo kontorą, atsisėdo ant lovos, iškraustyti lagaminus neturėjo jėgų – laukė. Praėjo valanda, ji jam virto vienatvės ir liūdesio apogėjumi; suskambo telefonas. Iš baro skambino Sebastianas, Eleonora ir Brunas; sakė nenorėję trukdyti,

manę, kad jis norįs pailsėti. Žiūrėk, tie piktadariai dar turi padorumo... Roberas bandė apsimesti, kad nudžiugo, kad yra linksmas, o kai Brunas pasakė į ragelį (jo balsas buvo pasikeitęs): „Jei nori, galime susitikti tuoj pat“, „Jei nori, atvažiuosime pas tave“, – iškart aiškiai suprato, kad silpni širdies diegliai, kuriuos jautė girdėdamas „galime susitikti“ ir „mes“, be jokio „aš“, tiktai „mes“, buvo baisių, skausmingų kūną smelkiančių tamtamų preliudija, kuri nepaliks jo ramybėje. Dabar bus jie, visada jie, bus pragaras. Roberas – be galo vienišas, persivilkęs ir nusiskutęs – valandą laukė, kada jį pakvies, tiksliau, kam pasmerks, paskui praėjo dar pusantros valandos. Beje, šyptelėjęs pagalvojo, kad iš tikrųjų niekas nekaltas: nei Brunas (žinojo, kad Bruną labiau traukė moterys, bet tikrai ne Sebastianas, kuris į panašias istorijas nekreipdavo dėmesio), nei Eleonora, gavusi, ko norėjo. Tiesą sakant, šioji galėjo tiesiog atstumti Bruną ir grąžinti jį Roberui. Bet niekada niekas nieko negali grąžinti. Jeigu ką nors gavai – saugok. Šito negebėjo padaryti ir gerasis, šaunusis Roberas Besi; traukdamas susitikti su trimis apgavikais, jautėsi kaip į liūtų duobę einantis Danielius. Tik šis buvo gražus, lieknas, jaunas, ir liūtai sugulė jam po kojomis. Liūtai buvo linksmi, meilūs, trumpai nukirptais nagais. Nieko neįtardami, jie (iš tikrųjų ta kompanija jį prikankino) ir parlydėjo namo, kur nebuvo nė gyvos dvasios. Paliko vieną, tik su lagaminu. Dėl visa ko įsimetė į liemenės (beje, apsauginės) kišenę porą mažyčių tablečių ir vėl laukė; žiūrėdamas į savo kojas, nepriekaištingus juodus „Sacks'o“ firmos batus, kuriuos nusipirko 5-ajame aveniu (atvežė porą puikių mokasinų ir Brunui), laukė, kada ateis naktis ir išmuš jo aukojimo valanda.

Miestas ištuštėjęs, mintis, kad žmonės galbūt nė nenorėtų į jį grįžti, man patiko. Žinau, dabar jie visi važiuoja savo automobiliais, ieško malonumų arba kančių, o aš esu laisva ir saugi. Kaip paukštis, gyvenantis priešais, artimiausias mano kaimynas, įsitaisęs slėptuvę nupjautame medyje – gyvesniame net už tuos su lapais ir pumpurais. Medis buvo plikas, atrodė suluošintas, nors iš tikrųjų toks nebuvo. Galbūt jį mėgo dėl to, kad tupėti ant jo šakų patogu – gegutė žino geriau, – bet jis visas buvo nutūptas paukščių. Sėdint ant nupjauto rąstgalio (manau, tai tinkamiausias žodis), pavasarį, didžiausiam mano nepasitenkinimui, labiau buvo dirginama klausa, o ne jausmai. Paryžiuje medžius visada geni auštant. Aukščiau palypėję, darbininkai pjauna vargšų kaštonų šakas, o aš drebu dėl jų ir nepykstu, kad mane pažadino.

Tarsi norėdami jį paguosti – vėl kalbu apie savo medį, – paukščiai glaudėsi tarp nugenėtų šakų – medgalių. Taip kartais daro ir žmonės. Taigi retkarčiais pagalvoju: „Kur, jei prireiks, prisiglausiu aš?“ Mirti galima dėl įvairių priežasčių, kartais ne itin gražių. Galima „ginklui susižadant su ginklu“, kaip sakė Blondinas, pasakodamas apie Nimo mūšį, galima ramiai mirti, sulaukus žilos senatvės, kur nors provincijoje, prie židinio, apsuptam mažų, judrių, nuo kelių nenulipančių vaikaičių, mirties priežastis gali būti savižudybė, polinkis, apie kurį žmonės nemėgsta kalbėti, mirti galima net priėmus juokingą sprendimą. Ne dėl kokių nors įsitikinimų, veikiau iš tingumo, tapusio mano principu, niekada nedalyvauju jokiose komisijose – niekur, kur imamasi atsakomybės už literatūros procesą. Bet šiandien, persisvėrusi per balkoną ir žiūrėdama į pro šalį bėgantį piktą šunį, į pavargusį tėvą, verkiantį vaiką, aiškiai įsivaizdavau, kokia ilgainiui tapsiu: apsikarsčiusi papuošalais, maloni kaip visada, šiek tiek susirūpinusi savo tartimi (maža

vilčių, kad metams bėgant ji pasitaisys) sėdžiu bankete „Pas Druaną“ ar „Pas Maksimą“, – žalingų įpročių neturiu. Man septyniasdešimt ketveri. Ketvirtas mano vyras neseniai mirė, kaip sakoma, per kvailumą, aš vilkiu juodai, todėl mano brangenybės dar labiau krinta į akis. Baigiu sudoroti žuvį su citrinų sultimis, gydytojas uždraudė man piktnaudžiauti maistu. Jaunas Edgaro Schneirio sūnėnas ar kuris nors kitas ima iš manęs interviu, labai vargsta, nes, pažvalėjusi nuo taurės „Chablis“, niekaip negaliu susikaupti. Ir vis dėlto jam paaiškinu, kad paskutinis mano romanas, apdovanotas premija, tikrai puikus, kad mano bičiulės Duras, Mallet-Joris ir aš pati esame patenkintos, malonu, kad įvertintas naujas talentas. Paskui imu spiegti, kodėl man neatnešė pyragaičio su avietėmis, mat, sulaukusi vyresnio amžiaus, tapau smaliže. Benua IV, mano vairuotojas, ramiai apgaubia pečius Pomeranijos gandro plunksnų apsiaustu (paskutinis 2010 metų kailių mados žodis). Sumišęs laureatas bučiuoja man ranką. Benua IV atidaro aeromobilio dureles, ir mes važiuojame lenkdami kitus aeromobilius, į Ginemėr gatvę, prie terasos. Ilgainiui kelias nuo Invalidų rūmų iki Eliziejaus laukų, paženklintų arklių ekskrementų, bus toks kaip Zola laikais. Daktarui Jekylliui išradus efektyvias injekcijas (Haid parkas), Prancūzijoje tebeviešpatauja Lecanuet. Žydrasis Krantas taip užterštas, kad poilsiautojams uždrausta kelti ten kojų – penkių kilometrų pločio draudžiama zona. Ak! Aš tai matau, visa tai regiu prieš mirtį... Matau, kaip sulaukėjusios moterys degina raštinių viršininkų iš Santarvės aikštės archyvus. Kaip vaikai, negalėdami pakęsti savo tėvų seksualinių iškrypimų, plaka juos botagais. „Dėmesio! – sako jie. – Saugokitės traumų!“ Ir tėvai, laimingi, pagaliau nuraminti, pagaliau atleisti nuo atsakomybės, nes juos sutramdė, eina lydimi įsiutusių gnomų; didžiausias tų gnomų rūpestis (kažkas iš Freudo

ar Grégoire'o) – neduoti jiems valgyti. Mačiau, kaip „dangaus ir žemės smėlio laikrodis apsivertė“ (žr. Eluard'ą). Kaip Paryžiuje lyg niekur nieko sužėlė krūmai. Kaip įsimylėjėliai ėjo iš proto, nes žinojo, kad jų meilė nesulauks atsako. Buvo žmonių, kurie atidavė savo draugams paskutinius marškinius tikėdamiesi, kad šie apie tai niekada nesužinos. Buvo ūkininkų, skaitančių eilėraščius, gulinčių medžių pavėsyje šalia karvių; man einant pro šalį, jie šaukė: „Žinote, žemė žydra kaip apelsinas!“ Mačiau, kaip iš nevilties pasigėrusios apsiblaususiomis akimis žuvys (dažniausiai gružliai, kodėl – nežinau) puola plieninį meškerės kabliuką. Ar žinote, kaip slepiasi pelėdos? Jos visą naktį tupi užsimerkusios – štai kuo joms virsta mūsų gerovė.

DEVYNIOLIKTAS SKYRIUS

– Gal užsisakome ikrų? – paklausė Roberas.

Jis buvo vienas iš paskutinių atstovų badavusios kartos, kuriai žodžiai „ikrai“ ir „šampanas“ siejosi su šventė. Deja, Eleonora ikrų niekada nemėgo. Sebastianui nuo jų būdavo bloga. O Brunas, pagalvojęs, kad dar ilgai galės teikti sau tokį malonumą, sutiko, jam buvo įdomu. Visi trys sėdėjo aplink Roberą, tokie širdingi ir tokie tolimi, tarsi iš sapno; jis susodino juos kaip mažus berniukus, su kuriais niekas nenori žaisti žaidimų aikštelėje. Žinoma, labiausiai jam rūpėjo Brunas: gražus, švytintis, dar šviesesniais plaukais ir mėlynesnėmis akimis nei pirma, panašus į Prousteʼo herojus, apie kuriuos kai ką žinojo tik iš jų biografijų; gal keista, bet, regis, jausmai, kuriuos jautė Eleonorai, paryškino įgimtas jo spalvas, privertė jas švytėti. Dabar Brunas neabejojo, kad jis iki ausų įsimylėjęs Eleonorą. Viską, ką darė, darė tik dėl jos, bet ji į jo asistavimą reagavo mandagiai, santūriai, ir tai dar labiau trikdė Roberą. Toks jos elgesys bylojo, kad ji nemyli Bruno, kad nenori spartinti įvykių, kad neskuba paklusti jo kerams, kad jų ryšys per ankstyvas. Visada skubantis mylėti Roberas gerai žinojo, kad tokia maža nedermė dažnai būna nepataisoma. Sebastianas

darė, ką galėjo, stengėsi suprasti vargšo Robero problemas, bet jis turėjo įgimtą polinkį iš visko šaipytis, be to, galėjo sugalvoti tūkstantį paaiškinimų, kodėl bičiulio veide kartais matyti liguistas sutrikimas: kelionė, nuovargis, nervai, galbūt net Eleonoros santykiai su Brunu, santykiai, kuriems, jo manymu, nevertėtų teikti tiek daug svarbos, o tuo, kad šie santykiai ateityje galėtų būti rimti, netikėjo. Vis dėlto Roberas turėjo žinoti, kad Brunas myli moteris, kad Eleonora ne pirma ir ne paskutinė jo meilužė, o nerūpestingumas, kuriuo sesuo atsako į karštus Bruno jausmus, – tai jos saugumo garantas. Eleonora iš pagarbos Robero jausmams stengėsi jauno meilužio polėkį tramdyti, vėsinti, toks nerimtas santykių vertinimas tik dar labiau rėžė akį. Tai, žinoma, audrino Bruną, dar labiau žadino jo nekantrumą. Jis nežinojo, kaip paaiškinti tokį verčiantį kentėti abejingumą, be to, net neįsivaizdavo, kad Eleonora žinojo apie ankstesnius jo santykius su Roberu. Jauniems žmonėms, net cinikams, gėdos jausmas nesvetimas, jie mano, kad jis nesvetimas ir kitiems. Pridursime: nesuprasdamas, kodėl turi taip kentėti, Brunas nutarė, kad kenčia dėl netinkamo Robero elgesio, dėl svetimkūnio, kurio nebuvo kelias savaites, o dabar jis įsibrovė į darnią jų trijulę. Jie turėjo motyvų būti kartu, jiems buvo gera. Bet štai atsirado dar viena būtybė, kuri jų trikampį prie rožine staltiese užtiesto stalo pavertė kryžiaus pavidalo figūra, ir tas padaras – Roberas. Atsisakius ikrų, buvo patiekta anties su alyvuogėmis ir sūrio, bet ir šito jie nevalgė, paprašė šerbeto. Tie patiekalai, ypač laiko intervalai juos tiekiant, buvo dar viena kankynė Roberui Besi. Jis išsitraukė tabletes (tas pačias, kurias buvo įsidėjęs į liemenės kišenę), prarijo jas ir juokdamasis pasakė, kad nuo amerikietiško maisto, kurį šie laiko labai sveiku, graužia rėmuo. Visi nutarė kurioje nors užeigėlėje išgerti po paskutinę taurę vyno; išgirdęs žodį

„paskutinę“, Roberas krūptelėjo, sakytum būtų išgirdęs keiksmažodį. Beje, jis buvo neblogas verslininkas, tad iškart mintyse sumetė, kiek tai kainuos, ir nusišypsojo. Kokia kiaulystė! Ir taip visą gyvenimą. Nuoširdūs geri jo ketinimai, jausmai, entuziazmas, pomėgiai, kurie laikui bėgant keitėsi, – viskas taip susimaišė, kad toje maišalynėje kas antras rasdavo ką nors, kas labai skaudžiai žeisdavo. Ir štai Roberas sėdi atmerktomis akimis taksi, galva šįkart šviesi, bet, net nežiūrėdamas, net nematydamas, jaučia, kad tamsoje Brunas laiko Eleonorą už rankos. Vietelė, kur atvažiavo „pasilinksminti“, vadinosi Dante's pragaru, arba Boscho pragaru. Jis sveikinosi, spaudė rankas, o kai vienas iš ankstesnių pažįstamų, pamerkęs jam, parodė į Bruną, jis it bendrininkas smagiai nusijuokė – kaip prieš trejus metus. Nuo muzikos, dūmų, alkoholio jam apsisuko galva, svaigulys malonus, bet priverstinis, neišvengiamas; buvo visiškai aišku, kad jam reikia atsistatydinti. Praėjo valanda, o Roberui atrodė, kad visa amžinybė; Sebastianas snaudė, Eleonora lėtai šoko; net tomis trumpomis akimirkomis, kai likdavo vieni, Brunas apipildavo ją klausimais. Roberas laukė. Bent mažiausios malonės, ir tai įvyko. Kai jie apduję, nuvargę išėjo į gatvę, van Milemai pareiškė, kad juodu pareisią pėsčiomis, vieni; atsisveikinę dingo tamsoje. Nusukęs akis, Brunas skubomis paaiškino, kad prieš dvi dienas sutaręs susitikti su draugais, kad paskambinsiąs vėliau. Likęs vienas, Roberas sustabdė taksi ir žiūrėjo, kaip Brunas be jokios širdgėlos tolsta nuo jo; matė, kaip pasuko už kampo, kaip lyg patrakęs pasileido bėgte Eleonoros namų link, į mažą butuką, kurį jis, Roberas, surado vieną rugpjūčio vakarą padedamas namo prižiūrėtojos, net nemanydamas, kad nuo šiol jam ta vieta taps prarastuoju rojumi. Ar iš nuovargio, ar dėl laiko skirtumo, kuris, pasirodo, gali pabloginti savijautą, ar dėl kokios nors svarbesnės, net pačiam

nesuvokiamos priežasties tą naktį Roberas Besi nusižudė. Prarijo visas likusias tabletes, ir tos dozės pakako. Kaip sakoma, iškeliavo į dausas. Skamba gana poetiškai, jei įsivaizduosime, kad išėjo iš gyvenimo neįveikęs kurios nors kliūties. Kartais, bėgimo takuose kliudę barjerą, suklumpa net eikliausi žirgai; gal dėl to, kad neįsiręžia arba įsiręžia per silpnai; tada jų gyvenimo istoriją užbaigia veterinaras. Roberas nebuvo nei puikuolis, nei sveikuolis, todėl apsiėjo be veterinaro.

DVIDEŠIMTAS SKYRIUS

Taigi per mane mano herojai atsidūrė velniškai sunkioje, nemalonioje padėtyje; nenorėdami to, net nenujausdami, jie buvo atsakingi už kažkieno mirtį. Šioje knygoje liaupsinu vaizduotę. Kodėl? Priežastis tokia: laimė ir nelaimė, nerūpestingumas ir gyvenimo džiaugsmas – tai svarbiausi būties sandai, į kuriuos turi teisę visi ir kurių niekada nebūna per daug, bet jie žmones apakina. Padėtis, kurioje atsidūrė abu mano švedai ir mažylis prancūzas, be galo kebli; apie tai, kad iš nevilties ir vienatvės nusižudė draugas, jie sužinojo kitą dieną. Sebastianas labai sielojosi, neįstengė nieko suvokti, iš tikrųjų nieko nesuprato, kankinosi, nes paprastai tokiais atvejais žmonės, užuot pripažinę, kad neturi ydų, linkę susigalvoti naujų. Eleonora jautėsi taip, lyg būtų čia atsidūrusi ne laiku ir ne vietoje. Brunas, kuriam šioje dramoje buvo tekęs liūdnesnis vaidmuo nei kitiems, išsiskyrė jo amžiui būdingu primityviu nuoširdumu. Jo galvoje sukosi tik viena mintis: kaip Robero mirtis atsilieps jo santykiams su van Milemais. Apie tai papasakosiu vėliau, bet būtų neblogai, kad žmonės, kurie ketina žudytis neįspėję jūsų iš anksto, įsikaltų į galvą visiems laikams: kai jie miršta, niekas neliūdi, nesielvartauja,

nesikremta. Nieko baisaus, juk patys norėjo, kad taip būtų! Tai tik spektaklis, veikiau beviltiškas, bergždžias noras ką nors įrodyti. Kad ir koks natūralus būtų velionio draugų liūdesys, jiems labiau rūpi, kaip paaiškinti kitiems tai, ko patys nesupranta ir ko negali suprasti: „Juk žinai, koks jis buvo"; trumpai tariant, jiems labiau rūpi sugalvoti tvirtą alibi, o ne raudoti. Per savo gyvenimą, Dievas gali paliudyti, esu prisižiūrėjusi savižudžių. Gerų, padorių žmonių, varguolių, tinginių, apgautųjų. Kad savižudybė – geriausia išeitis, netikiu. Netiesa, kad net po nesėkmingo bandymo nusižudyti žmogus negalėtų pradėti gyvenimo iš naujo. Nesutinku su psichiatrais, teigiančiais, kad savižudžiais gimstama. Priešingai, manau, kad tai tik įprotis įvairiomis gudrybėmis patraukti kitų dėmesį, ne kas kita. Tarkime, patraukti į save kitų dėmesį siekia devyniasdešimt devyni procentai žmonių (aš irgi esu gerutė), galėtume atlikti statistikos tyrimus, kaip mūsų juokingai menkas statistikos institutas, ir pasižiūrėti, kiek dar yra pamišėlių, kurie mirė išgėrę per daug migdomųjų, pasidavę pagundoms, iš puikybės. Bet baisiausia tiems, kurie lieka čia, o klaikiausias žodis – „jeigu". Sąlygiškumas, tariamoji nuosaka, asmenavimas – kokia nuobodybė. Pasakymai „Jei būčiau žinojęs", „Jei būčiau supratęs", trumpai tariant, visi tie „jei" – negyvėliai, o jei žinotum iš anksto, ką teks išgyventi, iškart užsikimštum ausis. Manau, kad pasakymas „Jei būtų galima sugrūsti Paryžių į butelį" – didžiausia kvailystė, pasityčiojimas, nepagarba, nes, jei žinai, kodėl gyveni, kodėl tas, kurį myli, miršta, ar dar kvailiau – kodėl tas, kurį myli, jau nebemyli tavęs, vadinasi, tu žinai viską! Baisiausia savižudžio draugams – daugybę sykių pakartotas ir įsikaltas ar bent tvyrantis laike ir erdvėje žodis „jeigu": „Nesąmonė, išėjau iš Artūro trečią valandą, jis atrodė puikiai. Jei būčiau žinojęs..."

„Nesąmonė, mačiau jį prie „Flore“, buvo rudai įdegęs, dar pamojavo man ranka. Jeigu...“ Gausybė smulkmenų, kurias prisimena visi, virsta tuntu jūrų lydekų, pasirengusių nugraužti jums odą iki pat kaulų. Visi atsiminimai gula į savo vietas ir tampa nebepakeliami. Nes, jei perskaitysiu laikraštyje, kad Artūras žuvo automobilio avarijoje (atrodo, tai populiariausias būdas baigti gyvenimą), ką gi, tada, atsižvelgdama į mudviejų buvusių santykių pobūdį, daužysiu galvą į sieną arba skambinsiu jo motinai, verksiu ar leptelėsiu kokią kvailystę, pavyzdžiui: „Vargšas Artūras, jis buvo prastas vairuotojas.“ Bet, jei, pavyzdžiui, Artūras nusprendė, kad jam gyventi toliau nebeverta (taigi tam tikra prasme nebeverta ir man, nes kalbu apie draugą), jei niekas, nei jo, nei mano draugai, nei aš pati nieko pakeisti nebegaliu, o jis guli kažkur negyvas, sustingęs, tada pagalvoju, kad gal buvo priežastis, dėl kurios taip padarė Artūras, vienas iš daugelio Artūrų. Pasitraukiantis iš gyvenimo savižudis visiškai negalvoja, kad įskaudins žmones, kurie jį mylėjo, kurie juo rūpinosi; bet niekada nepagalvoja ir apie tai, dėl ko verta gyventi; net jei kartais pagalvoja, tai nebent atsidūsta, trenkia kumščiu į stalą, nukreipia blausų žvilgsnį į sodą, į žmogų arba prisimena kokį nors kvailą sumanymą. Ir visa tai trenkia į žemę. Savižudžiai labai drąsūs ir labai kalti. Norėčiau juos smerkti, bet ar turiu teisę smerkti kitus? Manau, dėl padorumo būtų žmogiškiau ir mandagiau imituoti (silpnas žodis, todėl man patinka) vienumoje kokį nelaimingą atsitikimą, o ne mesti kitiems po kojomis savo lavoną tarsi norint pasakyti: „Matai, tu nieko nepadarei, kad tam sukliudytum.“ O dabar tegul visi mano draugai neurastenikai palieka mane ramybėje, įsijungia mažyčius kasetinius magnetofonus ir, važiuodami savais „2 CV“ arba „Ferariais“, pasiklauso Schumanno, Wagnerio; dėl Dievo meilės, tegul

būtent taip ir daro. Padorumo, nors šiek tiek padorumo!.. Tai nereiškia, kad gyventi taip, kaip gyvename, nepadoru. Jie žudosi tabletėmis, kulkomis, dvokiančiomis dujomis, bet kuo čia dėti mes? Tegul būna maloningi ir leidžia mums manyti, kad jų gyvenimas buvo žavingas, gražus, aistringas – kaip XVIII amžiuje, kad jis nutrūko tragiškai susiklosčius aplinkybėms ir kad dabar, užkasti šešių pėdų gylyje po žeme, apkloti žole, jie vis tiek nori būti čia ir mėgautis gyvenimu. Man atrodo, tai būtų geriausia dovanėlė tiems, kuriuos mylėjo, kuriems sudavė smūgį. Neketinu rūsčiai pamokslauti, nes, kaip kiekvienas mūsų, it cirko šuo ne kartą šokinėjau pro auksuotus, liepsnojančius šios pagundos lankus, per jos tramplinus; kaip visi – ir bijojau, ir norėjau to; įvairiais gyvenimo tarpsniais pati, niekieno neverčiama, didinau tų lankų ir tramplinų kiekį. Paskui kažkas įvyko. Gal gyventi šokinėjant atsibodo, gal labiau pamilau gyvenimą ir save, o gal – kokia kvailystė! – ėmiau bijoti ir kai reikia, ir kai nereikia. Žmonių susidūrimai su pačių pasirinkta mirtimi būna labai rafinuoti arba šlykštūs. Jei ryžausi taip banaliai aprašyti to žmogelio mirtį, tai tik todėl, kad man kėlė siaubą mintis, jog jis galėjo pratrūkti tokiais žodžiais: „Brunas“, „mama“, „Dieve mano“ arba „man negera“, „noriu gerti“, o tai reiškia, kad mirtis niekada nebūna nugalėtoja.

Lietus pylė kaip iš kibiro, 16-ojo rajono bažnyčioje buvo niūru, ir abu van Milemai – liekni, šviesiais plaukais, pavargę – stovėjo išsitiesę stengdamiesi viską daryti kaip kiti; būdami protestantai, nežinojo, kaip elgtis per tokias apeigas – kada pakelti galvą, kada nulenkti; šiek tiek sutrikę juokėsi iš savęs. Kiek toliau stovėjo Brunas, jis nebuvo matęs jų nuo tos

nelemtos dienos; į bažnyčią buvo suplaukusi garbioji Paryžiaus kohorta, visada dalyvaujanti sutuoktuvėse, krikštynose, laidotuvėse; jeigu būtų įmanoma, dalyvautų ir skyrybose. Gatvėje šalia bažnyčios trypčiojo keli žurnalistai – laukė „gardžių kąsnelių". Klebonas, puikiai žinantis, kad savižudybė – tai tik viena iš sąlygų, neleidžiančių palaidoti žmogaus krikščioniškai, mišias laikė prancūziškai. Visiems susirinkusiesiems, taip pat ir van Milemams, buvo sakoma teatrališka kalba, tokia, kurios galbūt nemoka net „Comédie-Française" repetitorės. Nusiminusiems laidotuvininkams klebonas pasakė, kad daugiau šioje žemėje savo draugo Robero Besi jie nebepamatys, kad jis jau virš debesų, skrajoja kur nors danguje, bet, ačiū Dievui, yra kam palydėti jį į paskutinę kelionę, tarti švelnų žodį ir pasirūpinti amžina jo ramybe. Kiekvieną, kuris žinojo, kad karštas ir švelnus Robero Besi guodėjas buvo ne kas kitas, o jaunas mulkis Brunas, šie žodžiai galėjo prajuokinti arba pravirkdyti. Paryžiečiams laidotuvės – tai groteskiškos iškilmės. Prieš laidotuves jie susitinka, drauge papusryčiauja ir, ko gera, net vienas kitą nuramina: juk jie dar gyvi. Ceremonijai pasibaigus, tyliai ir liūdnai komentuoja juokingą pamokslą, paskui būna trumpa atvirumo, tikrų jausmų, valandėlė, kai prošal iš lėto slenka medinis vežimas, vežantis jį arba ją – tuos, kurie įsivaizdavo esantys robinai hudai arba žanos arkietės ar dar dievai žino kas, – priklauso nuo to, kuriai kartai atstovauja. Visi žino, kad toks vežimas lemtingą valandą lauks ir jų, iškeliavusių į anapilį gal dėl to, kad rūkė arba nemokėjo vairuoti automobilio, o gal todėl, kad palūžo neatlaikę gyvenimo smūgių; gulės vežime, kaip visi, horizontaliai, o aplink vertikaliai, kaip visada, stovintys žmonės kuždėsis per mišias. Tai vienintelė akimirka, kai matai keičiantis veidų išraišką: slenkant pro šalį karstui, kad ir kaip mylėjo velionį, kad

ir kaip ilgai jį prisimins, žmonės labiausiai baiminasi dėl savęs. Van Milemai nebijojo nieko, nors prarado tai, ko niekada nebeatgaus: mirė jų sėkmė, jų žavesys, nerūpestingumas, dar blogiau – mirė jų kilniaširdiškumas. Buvo nejautrūs ir leido mirti draugui; nors niekada apie tai nekalbėjo, net apie patį įvykį, Robero mirtis abiem buvo skaudus smūgis, ir tie, kurie juos pažinojo, galėjo tai suvokti iš pasikeitusio jų elgesio. Kaip daugelio paryžiečių, Robero tėvai gyveno provincijoje, buvo paprasti žmonės, niekuo iš kitų provincijos tėvų ir motinų neišsiskyrė. Abu laikėsi tvirtai. Visi, kurie dalyvavo laidotuvėse, – impresarijus, prodiuseriai, scenarijų kūrėjai, aktoriai, draugai, – priėjo prie šios kone egzotiškos poros. Nei tėvas, nei motina nežinojo, kad jų sūnus Roberas – homoseksualas, snobas, kad buvo labai vienišas ir kad dėl to nusižudė. Negana to, motina manė, kad geriausias Robero draugas, svarbiausias asmuo iš visų laidotuvininkų, – Brunas Rafė. Visiems susibūrus šventoriuje, gedulingas kortežas iškart pajudėjo; laidojimo firma „Pompes funèbres“, susijungusi su „Voirie“ firma, atliko savo darbą labai greitai, ir katafalkas nuvažiavo. Pliaupiant lietui, vieni puolė gaudyti taksi, kiti bėgo prie savo automobilių, – vis patogiau, net jei liūdna (kai liūdna – juolab). Brunas – šlapiais plaukais, labai gražus – priėjo prie van Milemų, panašių į paukščių porą; jie buvo viskam abejingi, ir tada jam blykstelėjo viltis, kad galbūt jų abejingumas šiai siaubingai ceremonijai, jų šaltumas – šioks toks šansas. Lyg būtų infantilus, pakėlė į Eleonorą išsigandusias akis, tarsi prašytų padėti, ir pasakė: „Aš nieko nepadariau, juk žinote, net jei nenorite, kad mylėčiau jus, kaip nenorėjote ir tada.“ Bet tuo metu Sebastianas atsargiai, kone švelniai it teismo antstolis, paėmė jį už rankos ir pagrasino pirštu, lyg patvirtindamas, kad juodu – ne bendrininkai, kad iš tikrųjų metas skirtis. Eleonora į jį net

nepažvelgė. Rankose ji laikė nežinia iš kur ištrauktą movą, sena skrybėlaitė buvo permirkusi nuo lietaus, taigi visada elegantiški van Milemai tąkart atrodė nekaip. Daugiau Brunas jų nebepamatys. Jis puikiai žinojo, kodėl – ne todėl, kad būtų padaręs klaidą, ne todėl, kad dėl to, kas įvyko, jie būtų kaltinę save ar ką kitą; paprasčiausiai van Milemai neteko draugo, žmogaus, kuris jais draugiškai rūpinosi, ir šito jie negalėjo sau atleisti.

DVIDEŠIMT PIRMAS SKYRIUS

1972 metų balandis

Sutikau juodu tą patį vakarą. Buvo visiškai girti, aš – irgi. Atrodė labai prislėgti, aš – irgi. Jų istorijos nežinojau, bet žinojau savąją. Pradėjau jiems pasakoti apie namelį Normandijoje, perpučiamą vėjų, apsuptą medžių, su šunimis ir katėmis. Ne, noriu pasakyti – su šunimi ir kate; turėti daug kačių ir šunų negalima, tuomet gyvūnai nekels pavydo scenų, o man tai nepatinka. Taigi papasakojau jiems apie tą namą. Sakiau, kad pučiant vėjui langinės trankosi kaip pasiutusios, kad kartais dieną ten būna ypač gražu, kad labai arti jūra ir pagaliau kad tai yra arba galėtų būti mums trims puikus prieglobstis. Sutarėme apytikrę būsimo susitikimo datą, ir labai nustebau, kad mano išvykimo išvakarėse jie paskambino ir pasakė, kad sutinka važiuoti. Per tą laiką sužinojau ne tik jų, bet ir Robero Besi gyvenimo istoriją. Žinojau, kad jiems dažnai ir bergždžiai skambino Rafė, kad jis juos smerkė, vadino pasipūtėliais, ir man, ko gera, tai patiko. Taigi išvykome išsinuomotu „Mersedesu“, su klaikiu bagažu ir kiek sutrikusiais jo savininkais. Išvykome į Normandiją. Automobilyje beveik nekalbėjome. Nežinau kodėl (nebuvo laiko aiškintis), bet pats šnekiausias ir linksmiausias iš mūsų buvo vairuotojas. Mes tarsi rungty-

niavome – norėjome pasirodyti mandagesni, malonesni. Tarsi būtume troškę viską apklijuoti pleistru. Namas jiems patiko. Buvo didelis, ten iš tikrųjų kiaurai pūtė stiprus vėjas. Bet namas nebuvo ištaigingas, galėjome visi susėsti ant sofos ir užsikelti ant jos kojas. Pirmą vakarą buvo gana įdomu. Žinoma, norėjome susipažinti. Kažką kalbėjomės paprastais, mums įprastais žodžiais. Kalbėjomės pagarbiai, vengdami per daug pasakoti apie save. Alkoholis atpalaidavo, muzika buvo puikus fonas. Švelnus šuniukas storomis letenomis spoksojo į mus išpūtęs akis, jis niekaip negalėjo suprasti, kodėl trys žmonės, kurie turėtų jam ką nors paliepti, sėdi pavargę ant sofos; iš visų mūsų šunelis buvo žvaliausias padaras. Žaizda skaudėjo mažiau, tą vakarą nutariau padėti švedams. „Rytoj viską aprodysiu, – galvojau, – žolę, ožką be ausies, žinoma, Eleonora, pamačiusi ją, nusišypsos; padovanosiu jiems ramybę, išmokysiu pykti, piktintis, išmokysiu atsisakyti, pamokysiu viso to, ko per trisdešimt septynerius metus išmokau pati, netgi pabandysiu, jeigu pavyks, padovanoti jiems saviguodos priemonę, kuria bandau guostis pati." Tas „rytoj" turėjo būti kitą dieną, ir aš pagalvojau, kad kiekvienam iš mūsų naktis prailgo, kad mes tapome labai tolimi.

Paskui be perstojo lijo. Būdami silpnesni, mudu su Sebastianu dėl suprantamos ir tiek pat nesuprantamos priežasties įpratome miegoti drauge. Mudu leidome dienas prie Eleonoros kojų, kuri, kaip visada, pasinėrė į detektyvus. Ji buvo tokia elegantiška šalia mūsų abiejų, nenusitveriančių, ką veikti, nedorėlių. Retkarčiais ilgais, dailiais pirštais ji pakedendavo mums plaukus, tarsi būtų norėjusi palyginti jų švelnumą. Tuomet mes, Eleonoros brolis ir aš, nepažįstamoji, lenktyniaudami

kvatodavome – tapdavome vienas kitam dar švelnesni. Klausėmės „Bohemos“, „Toskos“, „Traviatos“, klausėmės didingų dainininkų balsų. Paprastų, sentimentalių problemų vienovė draskė mums širdis. Alėjoje vanduo nuo medžių bėgo čiurkšlėmis, šuneliui buvo maloniau tūnoti su mumis namie, o ne žaisti su pagaliu lauke. Spragsėjo ugnis, tarsi kviesdama atverti širdis, bet nė vienas iš mūsų to nepadarėme. Gyvenimas galėjo būti ir toks, keistas, bet tikras, kai nereikia savęs prievartauti, o kai ilgi Eleonoros pirštai glostydavo man skruostą, o Sebastianas, padėjęs ant peties galvą, niūniuodavo „Mane vadina Mimi“, tame kažko buvo. Kažko subtilaus, švelnaus – tai, ką gali prarasti. Dėl to mūsų širdys galėjo išlikti tyros kaip indėnų. Bet kaimo namas nebuvo taip toli nuo pasaulio, buvau budri, visą laiką, kaip mano šunelis, pernelyg švelni ir pernelyg pastabi – kaip mano katė. Paskui buvo Stokholmas. Telegrama iš Stokholmo. Prisimenu, tą dieną gulėjau ant kilimo, kaip visada – tarp Eleonoros ir Sebastiano. Visi juokėmės ir, nors buvo linksma, jautėmės taip, tarsi būtume pakliuvę į spąstus. Išgirdau atvažiavus paštininką. Telegramoje buvo parašyta, kad Hugas išėjo iš kalėjimo, kad vienintelis žmogus, kuriuo jis niekada neabejojo, – tai Eleonora ir jos meilė, kad jis laukia jos Stokholmo oro uoste. Eleonora atsistojo, ir aš iškart supratau, kodėl nori grįžti pas tą žmogų, pas tą, kuris dėl jos klydo, supratau, jog nori, kad baisi klaida ir raminama beprotybė niekada nesibaigtų. Toji išsekusi moteris (mačiau tai iš jos akių, judesių) nebegalėjo kęsti 1972 metų Paryžiaus balagano, kurį brolis stengėsi paversti švente; puikiai mačiau, kad viskam yra ribos. Žiūrėdama į telegramą, ji atsiduso. Jų laukia ramios Švedijos pakrantės, Hugas, kilnus kvailys, ir gyvenimas, apie kurį nieko nežinau. Ir vis dėlto paskutinis vakaras buvo kankynė. Sėdėjome trise mažoje svetainėje, Eleonorai ant kelių tupėjo katė, ant grindų

tarp manęs ir Sebastiano gulintis šuo uodė orą, tarsi pasirengęs kažin ko medžioti. Paskui apėmė nuovargis, įsivyravo įtampa, ir mes vieni kitiems pasakėme „iki pasimatymo“, „iki rytojaus“, žinodami, kad kitą dieną viskas susijauks, kad teks atsisveikinti paskubomis, kad bus per maža laiko, kad būsime priversti skubėti, nes traukinys išvyksta penkiolika minučių po dvylikos, o mes ne iš tų, kurie penkiolika po dvylikos jau būna pabudę. Ir iš tikrųjų kelionė buvo slogi – nuo pat namų iki Dovilio stoties. Sakydama „slogi“, turiu galvoje kelionę, kai nepratariama nė žodžio. Likus penkioms minutėms iki išvykimo, badėme nosimis vieni kitiems skruostus, ką kalbėjomės, neprisimenu. Pagaliau tas nelemtas traukinys ėmė pūškuoti, švilpti – žodžiu, darė tai, ką turėjo daryti. Tarsi rampos šviesoje išvydau du veidus, tokius tolimus, tokius švelnius, ir supratau: tokių veidų daugiau niekada nebematysiu. Pakėliau ranką. Lietus pliaupė kaip iš kibiro, bet nei jis, nei ji neprašė, kad važiuočiau namo, ir, kaip man pasirodė, kiek prigesusiu balsu pasakiau: „Iki pasimatymo, iki pasimatymo.“ Eleonora van Milem, persisvėrusi per langą (kartu su ja ant stiklo susiūbavo Normandijos kaimas), man pasakė: „Ne iki pasimatymo, o sudie.“ Pasakė taip švelniai ir taip tvirtai, kad, jei nebūčiau žinojusi, jog sako tiesą, būčiau įsižeidusi. Tų metų pavasaris Dovilyje buvo labai šaltas. Bet, kai vienui viena maudžiant širdžiai išėjau iš stoties pastato, oras buvo puikus. Danguje vartaliojosi Normandijoje visiems gerai pažįstami debesys, o, kai žengiau automobilio link, veidą paglostė pro juos prasimušęs saulės spindulys. Supratau, kad Eleonora teisi, kad mačiau juos paskutinį kartą. Štai taip, visai iš arti – kaip save.

1972 metai

Sagan, Françoise
Sa58 Sielos randai : romanas / Françoise Sagan ; iš prancūzų kalbos vertė Vita Malinauskienė. – Vilnius : Tyto alba, 2008. – 124, [1] p.

ISBN 978-9986-16-617-7

Françoise Sagan (1935–2004) – viena žymiausių XX a. prancūzų rašytojų. Visuose „žavia mažąja pabaisa" vadintos autorės romanuose galima aptikti jos pačios jausmų, nuojautų ir išgyvenimų atspindį. „Sielos randai" – tai romanas-esė. Pagrindiniai veikėjai Sebastianas ir Eleonora, dykaduoniai brolis ir sesuo, gyvena tipišką „saganišką" gyvenimą: keičia mylimuosius, švaisto pinigus, nuobodžiauja... „Sielos randuose" – vėl puikusis Sagan Paryžius, tingi Normandija ir pati rašytoja, netikėtai tampanti viena iš savo romano herojų.

UDK 840-3

FRANÇOISE SAGAN
Sielos randai

Romanas

Iš prancūzų kalbos vertė *Vita Malinauskienė*
Viršelio dailininkė *Ilona Kukenytė*

SL 1686. 2008 03 14. 4,6 apsk. l. l.
Išleido „Tyto alba", J. Jasinskio g. 10, LT-01112 Vilnius,
tel. 2497598, info@tytoalba.lt
Spausdino AB „Aušra", Vytauto pr. 23, LT-44352 Kaunas
Užsakymas 282

Šį kartą aš, ponia Sagan, parašiau originalią knygą – žavingų herojų ir savo lūpomis aptariu mane jaudinančias problemas. Knygos kalba – lyriška, poetiška (tuo ši knyga skiriasi nuo visų ankstesnių mano romanų), be to, aš nevengiu ironijos... Noriu pasakyti, kad šio ir kitų mano romanų herojai neturi prototipų. Tai tėra simboliai, perteikiantys vienokius ar kitokius jausmus. Ir dar: žmonėms, kurie nori mane, kaip rašytoją, geriau pažinti, ši knyga papasakos daugiau nei visos kitos mano knygos. Rašyti – tai nereiškia visiems atlapoti sielą, tai tereiškia bandyti kurti tokį savo paveikslą, kurį skaitytojai įsimintų iš to, kas tik jiems vieniems atrodo svarbiausia. Tie, kurie tą ar kitą akimirką mato veidrodyje ne tik save, bet ir kitą žmogų, neabejoju, supras mane.

Françoise Sagan

Françoise Sagan (1935–2004) – viena žymiausių XX a. prancūzų rašytojų. Visuose „žavia mažąja pabaisa“ vadintos autorės romanuose galima aptikti jos pačios jausmų, nuojautų ir išgyvenimų atspindį. „Sielos randai“ – tai romanas-esė. Pasakodama pagrindinių veikėjų, švedų Sebastiano ir Eleonoros van Milemų, plevėsiško gyvenimo Paryžiuje peripetijas, autorė supina pasakojimą su autobiografiniais apmąstymais. Sebastianas ir Eleonora, dykaduoniai brolis ir sesuo, gyvena tipišką „saganišką“ gyvenimą: keičia mylimuosius, švaisto pinigus, nuobodžiauja… „Sielos randuose“ – vėl puikusis Sagan Paryžius, tingi Normandija ir pati rašytoja, netikėtai tampanti viena iš savo romano herojų.

ISBN 978-9986-16-617-7
9 789986 166177
TYTO ALBA
www.tytoalba.lt